

**De Nederlandse politiek
en het bestaansrecht
van het
Benelux-parlement**

Ideologie versus pragmatiek

**BENELUX
PARLEMENT**

Alvin Hasken

De Nederlandse politiek en het bestaansrecht van het Benelux-parlement

Ideologie versus pragmatiek

Alvin Hasken
Studentnummer: 3165817

Universiteit Utrecht
Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap
Bachelorleerkring Bestuur en Beleid

Scriptiebegeleider: Femke van Esch

Utrecht – 2010

Woord vooraf

Bijna zes maanden geleden las ik bij toeval een exemplaar van de Elsevier. Mijn oog viel daarbij op een kop met de volgende titel: *'SP en PVV boycotten zinloos Benelux-parlement'*. Vrijwel meteen vroeg ik mijzelf af wat het Benelux-parlement was, wat zij inhield en wat haar taak was. Waarom vonden de SP en de PVV haar zinloos en waarom zagen zij noodzaak haar te boycotten? Ik begon mij te verdiepen in dit, voor mij onbekende, Benelux-parlement. Zo kwam ik erachter dat het Benelux-parlement eigenlijk ingehaald was door de globalisering en op het eerste gezicht weinig meerwaarde meer scheen te hebben. Ooit was zij opgericht als parlementair samenwerkingsverband tussen België, Nederland en Luxemburg, maar met de oprichting van de Europese Unie leek deze samenwerking niet meer zo vanzelfsprekend. Maar waarom bestond het Benelux-parlement dan nog, als die meerwaarde niet zo zeker meer leek? Waarom keerden de SP en de PVV zich af van dit parlement? En waarom de andere partijen niet? Had dit te maken met verschillende partijideologieën? Of waren er andere verklaringen? Langzaam begonnen deze vragen zich in mijn hoofd tot een grof onderzoeksidee te vormen. Na zes maanden van nadenken, lezen, uitwerken, analyseren en concluderen, is dit het resultaat van dat allereerste grove onderzoeksidee: een scriptie over het bestaansrecht van dit Benelux-parlement, gezien vanuit de partijideologie van Nederlandse politieke partijen.

De afgelopen maanden waren soms zwaar en hectisch, maar brachten vaak ook genoegdoening en vreugde. Het iteratief (leer)proces heeft meermalen tot de nodige frustraties geleid, maar is achteraf gezien leerzaam gebleken. Het op een zelfstandig manier inrichten van mijn eigen onderzoek, ondersteund door de discussies en feedback in de leergroepen en focusgroepen, maakt het continue herzien, herlezen en herschrijven van stukken meer dan goed. De eigen ruimte en invulling die ik aan mijn onderzoek heb kunnen geven, maakt dat ik trots ben op en tevreden ben met dit rapport.

In een voorwoord behoort uiteraard ook een woord van dank. Bij dezen wil ik mijn scriptiebegeleider Femke van Esch ontzettend bedanken voor al haar feedback, opmerkingen en bemoedigende woorden. Zonder haar feedback was ik nooit gekomen tot wat er nu ligt. Tevens wil ik Paul den Otter bedanken met wie ik vele malen over mijn onderzoek gesproken heb en die ik altijd vragen kon en mocht stellen als ik het even niet meer zag. Tot slot wil ik al mijn respondenten bedanken voor hun genomen tijd en moeite om mee te werken aan dit onderzoek; zonder hen had mijn scriptie geen kans van slagen gehad.

Ik wens de lezer veel plezier bij het lezen van deze scriptie!

Alvin Hasken
Utrecht, april 2010

Samenvatting

Ruim een halve eeuw na haar ondertekening zal het Benelux Economische Unieverdrag in oktober 2010 hernieuwd worden. In haar vijftigjarig bestaan hebben globalisering en een opkomend Europa de Benelux en haar instituties aan het wankelen gebracht. Zo zijn de oprichtingsdoelen en bevoegdheden van het Benelux-parlement onder druk komen te staan. Met name voor Nederland lijkt het Benelux-parlement geen vanzelfsprekendheid meer te zijn. Nederlandse politici zien het nut niet langer in van het Benelux-parlement dat ooit was opgericht ter bevordering van onderlinge samenwerking tussen België, Nederland en Luxemburg. De Nederlandse politiek zet zodoende steeds meer kanttekeningen bij het bestaansrecht van dit parlement.

In deze scriptie wordt onderzocht of het bestaan van het Benelux-parlement inderdaad niet langer op de steun van de Nederlandse politiek kan rekenen. Vanuit de partijideologische kaders van de Nederlandse politiek wordt onderzocht welke betekenis gegeven wordt aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Aan de hand van een drietal theoretische stromingen vanuit de Internationale Betrekkingen (het liberalisme, het realisme en het marxisme) zijn drie visies van bestaansrecht van internationale organisaties geoperationaliseerd. Deze visies zijn vervolgens gekoppeld aan een liberale, christendemocratische, sociaaldemocratische en socialistische Nederlandse politieke partij. Zo wordt vastgesteld in welke mate het partijideologisch kader relateert aan deze visies bij de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het Benelux-parlement.

Het onderzoek toont aan dat partijideologische principes niet bepalend blijken te zijn in de betekenis die Nederlandse politieke partijen aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement geven. De onderzochte partijen ondersteunen dit parlement vrijwel allen. Voor deze steun worden, naast ideologische, vooral pragmatische motieven als 'het Benelux-parlement als kennisnetwerk' en 'het aanpakken van grensoverschrijdende problematiek' gegeven. Een uitzondering vormt de SP, die stelt dat het Benelux-parlement geen slagkracht heeft en daarmee ook geen bestaansrecht. Opvallend is dat vrijwel alle partijen rationeel-economische argumenten gebruiken om hun betekenis aan het bestaansrecht (of de afwezigheid ervan) van het Benelux-parlement te rechtvaardigen. Traditionele partijideologische beweegredenen lijken niet langer de overhand te hebben. De conclusies van dit onderzoek tonen tot slot aan dat partijen op basis van hun ideologie gekoppeld kunnen worden aan de liberale, realistische en marxistische stromingen uit de Internationale Betrekkingen.

Afsluitend worden aanbevelingen gegeven voor eventueel vervolgonderzoek. Op basis van de empirische resultaten lijkt het zo te zijn dat in de betekenisgeving van de Nederlandse politiek nationale belangen een relatief grote rol spelen; een eventuele vervolgstudie naar de Belgische en Luxemburgse situatie geeft hierin meer inzicht. Zo kan vastgesteld worden of de Belgische en Luxemburgse politiek het bestaansrecht van het Benelux-parlement op eenzelfde wijze bezien. Een tweede aanbeveling richt zich op de algemene geldigheid van de onderzoeksconclusies. Deze zijn nu onderzocht binnen een single-case design. De resultaten dienen in een tweede casestudy gecontroleerd te worden om vast te kunnen stellen in welke mate zij als algemeen geldend beschouwd kunnen worden.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	4
Samenvatting	5
1. Inleiding	8
1.1 Probleemstelling.....	10
1.2 Relevantie.....	12
1.2.1 Maatschappelijke relevantie.....	12
1.2.2 Wetenschappelijke relevantie.....	13
1.3 Leeswijzer	13
2. Ideologieën over bestaansrecht van internationale organisaties	14
2.1 Internationale organisaties	14
2.2 Het Benelux-parlement: een internationale organisatie?.....	16
2.3 Bestaansrecht van internationale organisaties	16
2.3.1 Liberale opvatting van bestaansrecht.....	17
2.3.2 Realistische opvatting van bestaansrecht.....	19
2.3.3 Marxistische opvatting van bestaansrecht	21
2.4 Bestaansrecht geoperationaliseerd.....	23
2.5 Onderzoekshypothesen.....	24
2.6 Tot slot.....	25
3. Bestaansrecht: hoe te onderzoeken?	26
3.1 Algemeen	26
3.2 Inrichting van het onderzoek.....	27
3.2.1 Theorie: leidend of begeleidend?	27
3.2.2 Onderzoekswijze: kwantitatief of kwalitatief?.....	27
3.2.3 Kennis: vaststelling of interpretatie?	28
3.2.4 Onderzoeksmethode: gevalstudie of studiegeval?	29
3.2.5 Case: Waarom het Benelux-parlement?	30
3.2.6 Een enkel geval of meerdere gevallen?.....	31
3.2.7 Vergelijken binnen de casus.....	33
3.2.8 Analyse-eenheden: respondenten en documenten	35
3.3 Onderzoekstechnieken	37
3.3.1 Interviews als basis van empirische datavergaring.....	37
3.3.2 Documenten als analyse-instrument	38
3.3.3 Meetbare veronderstellingen.....	39
3.3.4 Analyseren van de data.....	39
3.4 Betrouwbaar en valide	40
3.4.1 Betrouwbaar en replicateerbaar	40
3.4.2 Intern valide	41
3.4.3 Extern valide	42
4. De Benelux en het Benelux-parlement	44
4.1 Historische verbondenheid	44
4.2 De geboorte van een Unie.....	45
4.3 Institutionele structuur van de Benelux.....	47
4.3.1 Beleidsbepalende en uitvoerende instituties.....	48
4.3.2 Adviserende instituties.....	49
4.3.3 Rechtsprekende instituties.....	49
4.4 Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (Benelux-parlement)	50
4.4.1 Werking van het parlement	50
4.4.2 Veranderde politieke context.....	51
4.4.3 Toekomst?.....	52

5. Benelux-parlement: wel of geen bestaansrecht?	54
5.1 Partij ideologie en bestaansrecht van internationale organisaties	54
5.1.1 VVD: <i>vrijheid, zelfbeschikking en goed burgerschap</i>	54
5.1.2 CDA: <i>solidariteit, soevereiniteit en rentmeesterschap</i>	56
5.1.3 PvdA: <i>vrijheid, solidariteit en verantwoordelijkheid</i>	58
5.1.4 SP: <i>solidariteit, gelijkwaardigheid en menselijke waardigheid</i>	61
5.2 Betekenisgeving bestaansrecht Benelux-parlement	63
5.2.1 VVD: <i>Benelux-parlement als kennisnetwerk</i>	63
5.2.2 CDA: <i>Gezamenlijkheid in soevereiniteit</i>	66
5.2.3 PvdA: <i>'Beter een goede buur dan een verre vriend'</i>	69
5.2.4 SP: <i>'Eén zwaluw maakt nog geen lente'</i>	72
5.3 Partijideologie in relatie tot bestaansrecht	76
5.3.1 <i>Onderzoekshypothesen</i>	78
5.3.2 <i>Een relatie of geen relatie?</i>	81
6. Ideologisch of pragmatisch bestaansrecht?	82
6.1 Conclusies	82
6.1.1 <i>Betekenis van de conclusies</i>	86
6.2 Discussie	88
6.2.3 <i>Ter afsluiting</i>	90
Literatuurlijst	91
Bijlage 1: Operationalisatie theorie	96
Bijlage 2: Codeboom interviews	97
Bijlage 3: Codeboom documentanalyse	98
Bijlage 4: Coderingstabel empirische data	99

1. Inleiding

'De bijeenkomsten van het Benelux-parlement kennen een hoog snoeprisgehalte. De discussies in dit parlement kunnen ook gewoon in het Nederlandse parlement gevoerd worden. Het Benelux-parlement is in deze vorm onnodig en ondemocratisch en kan beter opgeheven worden'.¹

Van Bommel, Tweede Kamerlid voor de SP

Bovenstaand citaat vat een recent publiek debat, door verschillende Nederlandse politieke partijen in zowel de Tweede Kamer als de media gevoerd, beknopt samen. Het raakt een gevoelige snaar in een wankelende Benelux. Voor Nederland blijkt het Benelux-parlement geen vanzelfsprekendheid meer te zijn.² Nederlandse politici zien het nut niet langer van het ter bevordering van onderlinge samenwerking opgerichte Benelux-parlement. Het wordt met woorden als ondemocratisch en overbodig aangeduid als een *'weinig daadkrachtig orgaan zonder concrete resultaten'*.³ Gezien het feit dat het huidige Unieverdrag op 31 oktober 2010 afloopt, wil de Tweede Kamer weten welke toegevoegde waarde de Benelux en haar parlement nog hebben. Zij stuurt aan op een hervorming van de Benelux en haar instituties, waarin het Benelux-parlement een prominentere rol dient te gaan spelen.

Opgericht als coördinerend overlegorgaan tussen België, Nederland en Luxemburg, beslaat het Benelux-parlement een geschiedenis van meer dan vijftig jaar. Het verdrag tot oprichting van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (de officiële benaming voor het Benelux-parlement), getekend op 5 november 1955, voorzag in een adviserend overlegorgaan. De drie landen wensten met dit orgaan de samenwerking op het gebied van buitenlands beleid, juridische en culturele zaken te bespoedigen. Het verdrag was een voorloper van meer economische samenwerking en daarmee één van de grondleggende componenten voor de oprichting van de latere Benelux Economische Unie op 1 november 1960. De drie landen verwachtten sterke economische vooruitgang in het naoorlogse Europa. Door afstemming van beleid in het Benelux-parlement, zou het maatschappelijke welzijn van de betrokken landen bevorderd kunnen worden.⁴

Het Benelux-parlement bestaat uit 49 parlementariërs die allen afkomstig zijn uit de nationale vertegenwoordigingen van België, Nederland en Luxemburg. Haar doel wordt in de *'Overeenkomst nopens de instelling van een Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad'* als volgt omschreven: *'het informeren, uitbrengen van adviezen en bevorderen van de interne en externe samenwerking tussen de Beneluxlanden'*.⁵ Daarmee is haar taakstelling te omschrijven als het adviseren van het Comité van Ministers bij het opstellen van beleidsvoorstellen. Daarnaast informeert zij de nationale parlementen over deze voorstellen. Tot slot stuurt zij aan op onderlinge samenwerking tussen België Nederland en Luxemburg. Het Benelux-parlement beschikt niet over formele (mede-) beslissingsbevoegdheid.

¹ Van der Kloor op <http://www.elsevier.nl>, 28/10/2009

² Van Schinkelshoek (CDA) op <http://www.politics.be>, 13/12/2009 (auteur: Peremans)

³ Van Schinkelshoek (CDA) en Tommelein (Open VLD) op <http://www.politics.be>, 13/12/2009 (auteur: Peremans)

⁴ Schermers en Audretsch (1994), p. 131 e.v.

⁵ Overeenkomst tot oprichting van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, artikel 2 jo. 5

Met de opkomst van de Europese Unie wordt het geleidelijk aan stiller rondom het Benelux-parlement. Het merendeel van haar beleidsterreinen is overgedragen aan de Europese Unie en het Europees Parlement. Dit heeft tot gevolg dat het bestaan van het Benelux-parlement voor de Nederlandse politiek ter discussie is komen te staan. Nederlandse bewindslieden beantwoorden vragen van het Benelux-parlement nog maar zelden en onthouden zich van vergaderingen van het Comité van Ministers. Ook de Nederlandse vertegenwoordiging bezoekt de vergaderingen van het Benelux-parlement steeds minder frequent. De PVV heeft aangegeven niet langer een afvaardiging te willen sturen. De SP stuurt een op non-actief staande afvaardiging die *'de betrokkenheid van de SP bij dit parlement voorlopig op een laag pitje zet'*.⁶ Beide partijen zijn hiertoe overgegaan omdat zij de meerwaarde van dit parlement in twijfel trekken.⁷

Hoewel sommige Benelux-idealisten⁸ van mening zijn dat het Benelux-parlement een instrument kan zijn om de drie kleine landen op macropolitiek niveau binnen de EU op de kaart te zetten, neemt de politieke wil in Nederland voor dit parlement geleidelijk aan steeds meer af. Als belangrijkste redenen hiervoor noemen verschillende auteurs het gebrek aan politieke macht en sturing van het Benelux-parlement.⁹ Zo beschikt het parlement niet over de juiste middelen om in een goede informatievergaring te voorzien, aangezien zij nationale bewindslieden niet kan verplichten tot het beantwoorden van (haar) parlementaire vragen. Daarnaast wordt de politieke agenda sterk gedomineerd door 'Brussel'; Europarlementariërs gebruiken vergaderingen van het Benelux-parlement als voorbereiding op Europese vergaderingen door te zoeken naar gemeenschappelijke delers. Tot slot staan de Beneluxlanden steeds meer bevoegdheden af aan de Europese Unie, wat tot uitholling van de (politieke) taken van het Benelux-parlement leidt. Deze uitholling heeft tot gevolg dat het accent in de Benelux is verlegd van een autonome Benelux beleidscoördinatie naar een pragmatische samenwerking in een aantal specifieke sectoren.¹⁰ Op dit moment heeft zij alleen op de beleidsgebieden merken- en modellenrecht absolute zeggenschap in de vorm van een apart agentschap: het Benelux Bureau voor Intellectueel Eigendom (Benelux Merkenbureau).¹¹

Voor veel Nederlandse politici is het Benelux-parlement geworden tot een *'hopeloze praatclub die drie keer per jaar samenkomt maar eigenlijk niets concreet besluit'*.¹² België en Luxemburg zien juist meerwaarde in het Benelux-parlement. Zij zijn van mening dat de samenwerking in de Benelux hechter is dan die op Europees niveau; misschien zelfs wel een voorbereiding op verdere integratie in Europa. België stelt dat de Benelux een drijvende kracht is achter de verdieping van en het functioneren van de Europese Unie.¹³ Voor de Luxemburgse regering, bij monde van ambassadeur Graff, is *'het [...] heel belangrijk om in een steeds groter wordende Europese Unie een krachtige Benelux te ontwikkelen'*.¹⁴

⁶ Toespraak Peters (2009), Eerste Kamer, vergaderjaar 2009-2010, stuk nr. 31585 – 10, p. 4

⁷ Hoogenboezem (2005), p. 262

⁸ Janssen (2006), p. 43;

⁹ o.a. Krufft (2006); Wouters & Vidal (2007); Janssen (2006)

¹⁰ Krufft (2006), p. 4

¹¹ Zoals Krufft (2006 : 5) in haar werk aangeeft zijn de enige beleidsterreinen waar het Benelux-parlement nu nog volledige zeggenschap heeft het merkenrecht en de copyrightregistratie van architectonische bouwtekeningen van Beneluxlanden.

¹² Perswoordvoerders van het CDA, de PVV en de SP in de Dagelijkse Standaard, 29/10/2009 (auteur: Venema)

¹³ Lansloot (2005), pp. 259-262

¹⁴ Charlier & Van de Velde (2005) in Benelux Newsletter, 2005 nr. 04

De politieke context van het Benelux-parlement is dus de afgelopen vijftig jaar aanzienlijk veranderd. In de loop van de tijd zijn haar oprichtingsdoelen, en haar redenen van bestaan, steeds meer ter discussie komen te staan. Vooral de Nederlandse politiek zet kanttekeningen bij het voortbestaan van een parlement zonder formele bevoegdheden. Dit roept de vraag op waarom het Benelux-parlement überhaupt nog bestaat. Het feit dat het Benelux-parlement anno 2010 aanwezig is, veronderstelt dat in ieder geval de Nederlandse politiek haar een zekere mate van bestaansrecht toedicht. Daarbij speelt dat de ene politieke partij dit bestaansrecht sterker in twijfel trekt dan de andere partij, wat de verwachting scheidt dat partijideologie bepalend is bij het geven van betekenis aan het Benelux-parlement. Immers, ideologie zou leidend moeten zijn in de standpunten van politieke partijen waardoor men verwacht dat dit ook het geval is bij het Benelux-parlement. Maar is deze verwachting terecht? Zijn partijideologieën bepalend in de mate waarin de Nederlandse politiek betekenis geeft aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement? Of spelen andere elementen een rol? Kortom; stelt de Nederlandse politiek bestaansrecht ideologisch of op een andere manier vast? Dit onderzoek probeert een antwoord op voornoemde vragen te geven.

1.1 Probleemstelling

Uit bovenstaande blijkt dat de Nederlandse politiek het bestaansrecht van het Benelux-parlement in twijfel trekt. Naast het bepalen in welke mate de Nederlandse politiek dit parlement (een vorm van) bestaansrecht toekent, is het uiteindelijke doel van dit onderzoek het vaststellen of een relatie bestaat tussen politieke ideologie en het toekennen van bestaansrecht aan internationale organisaties. Concreet laat het onderzoeksdoel zich dan als volgt verwoorden:

Inzicht verkrijgen in welke mate politieke ideologie bepalend is in de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement om vast te kunnen stellen of het Benelux-parlement volgens de Nederlandse politiek recht van voortbestaan heeft, met het uiteindelijke doel een relatie aan te tonen tussen partijideologie en het toekennen van bestaansrecht aan internationale organisaties.

Deze doelstelling laat zich in de volgende centrale vraagstelling vertalen:

Hoe bepalend is de ideologie van Nederlandse politieke partijen in hun betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement als internationale organisatie?

Het begrip 'internationale organisatie' vereist hier een nadere toelichting. Door toevoeging van dit begrip aan de vraagstelling is een impliciet onderscheid gemaakt tussen *organisaties* en *internationale organisaties*. Janssen stelt dat internationale organisaties zich van andere organisaties onderscheiden doordat het samenwerkingsverbanden tussen soevereine staten zijn die overeenkomstige doelen nastreven.¹⁵ Jackson en Sørensen tonen aan dat internationale organisaties bestaansrecht op een andere wijze verkrijgen omdat naast contextuele factoren ook interveniërende actoren zoals macht, belangen en gedrag van invloed zijn.¹⁶ Door de toevoeging van dit begrip wordt duidelijk dat het hier bestaansrecht van internationale organisaties betreft, waarvan het Benelux-parlement een voorbeeld is (zie ook hoofdstuk twee).

¹⁵ Zie H2; Janssen (2006), p. 17

¹⁶ Jackson & Sørensen (2003), p. 54

Aan de hand van een aantal subvragen is de benodigde informatie vergaard om de centrale vraagstelling te kunnen beantwoorden. Op elkaar aansluitende subvragen zijn samen genomen en gegroepeerd per hoofdstuk, om zodoende de resultaten overzichtelijk te kunnen presenteren en het onderzoeksrapport van een prettig leesbare structuur te voorzien.

De verschillende concepten die in de vraagstelling benoemd zijn, dienen eerst gedefinieerd en geoperationaliseerd te worden. Op deze manier kan de vergaarde data in een later stadium op een juiste manier geïnterpreteerd worden. De begrippen *internationale organisaties* en *bestaansrecht van internationale organisaties* zijn door middel van literatuur gedefinieerd en geoperationaliseerd. Zo blijkt dat vanuit de internationale betrekkingen drie stromingen zijn die bestaansrecht van internationale organisaties proberen te verklaren: het liberalisme, het realisme en het marxisme.¹⁷ Deze drie stromingen en het concept internationale organisaties zijn, aan de hand van de volgende set subvragen, in hoofdstuk twee verder uitgewerkt:

1. Wat zijn internationale organisaties?
2. Is het Benelux-parlement een internationale organisatie?
3. Hoe kan naar het bestaansrecht van internationale organisaties gekeken worden?

Aan het eind van dit hoofdstuk is van elke stroming afgeleid welke visie zij op het toekennen van bestaansrecht van internationale organisaties hebben. Dit is aan de hand van een operationalisering in stellingen gedaan. Aangezien dit onderzoek een causaal verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht onderzoekt zijn (causale) gerichte hypothesen geformuleerd. De hypothesen veronderstellen dat elk van de politieke ideologieën in één van de drie stromingen te plaatsen is. Zodoende is de verwachting dat elke partij bestaansrecht van het Benelux-parlement beziet vanuit één van de drie stromingen (liberalisme, realisme en marxisme) die het meest met de eigen partijideologie overeenkomt. Uiteindelijk ontstaat op deze manier een aantal hypothesen, welke in deze studie onderzocht zijn. Bij de analyse van de empirische data in hoofdstuk vijf, zijn de uitkomsten aan de hypothesen gekoppeld. Zodoende is vastgesteld welke hypothesen verworpen kunnen worden.

De centrale vraagstelling vraagt naar de invloed van partijideologie op de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Daarbij zijn de redenen voor de mate van bestaansrecht van dit parlement die de onderzoekseenheden benoemen van belang. Voordat deze empirisch onderzocht kunnen worden, dient de context van het Benelux-parlement beschreven te worden. Zodoende kunnen de empirische resultaten op een juiste en adequate wijze geïnterpreteerd worden. Daartoe is in hoofdstuk vier de oprichting en het functioneren van de Benelux en het Benelux-parlement aan de hand van de volgende set subvragen beschreven.

1. Hoe zijn de Benelux en het Benelux-parlement ontstaan?
2. Wat is de geschiedenis van het Benelux-parlement?
3. Hoe heeft het Benelux-parlement zich de afgelopen vijftig jaar in haar politieke context ontwikkeld?

¹⁷ Het liberalisme veronderstelt dat bestaansrecht van internationale organisaties op rationeel-economische wijze te verklaren is. De realistische stroming stelt internationale organisaties slechts bestaan omdat soevereine staten hier zelf belang bij hebben. De marxistische stroming stelt tot slot dat internationale organisaties bestaan zolang het kapitalistische systeem dit toelaat. Zie ook hoofdstuk twee.

Na het beantwoorden van voorgaande vragen, worden in het vijfde hoofdstuk de empirisch vergaarde onderzoeksdata behandeld. Aan de hand van de volgende set subvragen is eerst weergegeven hoe politieke partijen ideologisch naar bestaansrecht van internationale organisaties kijken. Daarna is bepaald in welke mate politieke ideologie gekoppeld kan worden aan de theoretische stromingen van het liberalisme, realisme en marxisme. Vervolgens is vastgesteld of de respondenten van mening zijn dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft en welke betekenis zij hieraan geven. Tot slot is de relatie tussen partijideologie en de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement vastgesteld.

1. Hoe kijken Nederlandse politieke partijen ideologisch naar het bestaansrecht van internationale organisaties?
2. Heeft het Benelux-parlement, volgens de Nederlandse politiek, bestaansrecht? Welke betekenis wordt aan dit bestaansrecht gegeven?
3. Wat is de relatie tussen partij ideologie en de wijze waarop de Nederlandse politiek bestaansrecht toekent aan het Benelux-parlement?

Aan het einde van hoofdstuk vijf zijn tot slot de resultaten aangaande het causale verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht weergegeven. Hoofdstuk zes verifieert en falsificeert de gerichte hypothesen en verbindt hier conclusies aan. Zodoende wordt een antwoord op gegeven op de vraag hoe bepalend partijideologie is bij betekenisgeving aan bestaansrecht van internationale organisaties. Afsluitend zijn in hoofdstuk zes de onderzoeksresultaten bediscussieerd.

1.2 Relevantie

1.2.1 Maatschappelijke relevantie

Inmiddels is het vijftig jaar geleden dat het verdrag tot (formele) oprichting van de Benelux Economische Unie (BEU) ondertekend werd. De BEU heeft gedurende haar bestaan meerdere politieke aardverschuivingen in Europa meegemaakt. Het oorspronkelijke verdrag, in werking getreden op 1 november 1960, loopt af op 31 oktober 2010 en is aan herziening toe. De onderhandelingen over een nieuw verdrag staan onder grote politieke druk, met name vanuit Nederland.¹⁸ Daar de politieke verhoudingen in Europa gedurende de tweede helft van de 21ste eeuw veranderd zijn, worden vraagtekens geplaatst bij het continueren van het Benelux-parlement. De uitkomsten van dit onderzoek geven inzicht in welke mate het Benelux-parlement bestaansrecht heeft volgens de Nederlandse politiek. Uitkomsten die in het recente debat over de toekomst van de Benelux en haar instituties een nuttige bijdrage kunnen zijn. Temeer omdat de Tweede Kamer in februari 2010 besloten heeft het Benelux Economische Unie verdrag, en daarmee het Benelux-parlement verdrag, te verlengen. Vanuit de Nederlandse politiek is echter wel aangedrongen op een evaluatie van de meerwaarde van de volledige Benelux. Het bestaansrecht van het Benelux-parlement staat hierdoor nog steeds onder druk. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen een bijdrage leveren aan de wijze waarop het Benelux-parlement nu gezien wordt en kunnen daarnaast een start zijn voor de voorgestelde evaluatie.

¹⁸ Hoogenboezem (2005), p. 263

1.2.2 Wetenschappelijke relevantie

Vanuit de politicologie en de internationale betrekkingen is veelvuldig onderzoek gedaan naar het recht van bestaan van internationale organisaties. Nooit eerder is echter onderzocht in welke mate partijideologie de toekenning van bestaansrecht vanuit de nationale politiek aan internationale organisaties bepaald. Aan de hand van een set hypothesen worden drie gangbare stromingen vanuit de internationale betrekkingen (liberalisme, realisme en marxisme) gekoppeld aan partijideologie.¹⁹ Daarmee wordt geprobeerd vast te stellen in welke mate partijideologie bepalend is bij het vaststellen van dit bestaansrecht. De uitkomsten kunnen een bijdrage leveren aan het verder optimaliseren van voornoemde stromingen over bestaansrecht van internationale organisaties. De nadruk ligt daarbij op de relatie tussen partijideologie en deze stromingen.

Een deel van de wetenschappelijke relevantie uit zich in het onderzoeken waarom het Benelux-parlement bestaat, terwijl haar politieke context veranderd is. Verschillende studies hebben uitgewezen dat een relatie tussen de Europese Unie en de Benelux als aanvulling op het bestaansrecht van beiden gezien kan worden.²⁰ In het verlengde hiervan zijn ondermeer onderzoeken gedaan naar het bestaansrecht van de Europese Unie en de Benelux Economische Unie. Echter, niet eerder is onderzocht waarom één van de voorlopers (en nu onderdeel) van de Benelux, het Benelux-parlement, bestaat. Dit onderzoek tracht (een deel van) dit wetenschappelijke vraagstuk te beantwoorden vanuit de Nederlandse politieke situatie en context.

1.3 Leeswijzer

Dit onderzoek is op een logische en leesbare manier gestructureerd. In hoofdstuk twee wordt allereerst een antwoord gegeven op de vragen wat een internationale organisatie is en wat bestaansrecht van internationale organisaties inhoudt. Hoofdstuk drie behandelt achtereenvolgens de gekozen methodologische technieken evenals een verantwoording van de onderzoekspopulatie, onderzoekseenheden, respondentenkeuze en analysemethoden. Voordat de vergaarde data geanalyseerd kan worden, dient eerst duidelijkheid verkregen te worden over het ontstaan, het functioneren en de context van het Benelux-parlement. Dit komt in hoofdstuk vier aan bod. Vervolgens geeft hoofdstuk vijf weer of de respondenten vinden dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft en of partijideologie hierin bepalend is. Uiteindelijk wordt in de conclusie (hoofdstuk zes) vastgesteld dat partijideologie niet leidend is voor de mate waarin de Nederlandse politiek betekenis geeft aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement, maar dat voornamelijk niet-ideologische motieven voor deze samenwerking aangedragen worden.

¹⁹ Jackson & Sørensen (2003); Barnett & Finnemore (1999); Keohane (1984), p. 85 e.v.

²⁰ o.a. Hitzberger (2007); Janssen (2006); Wouters & Vidal (2006); Bloemen (1992); Maede et al. (1964)

2. Ideologieën over bestaansrecht van internationale organisaties

In dit hoofdstuk is een theoretische verkenning rondom bestaansrecht van internationale organisaties gegeven. Allereerst is vastgesteld wat internationale organisaties zijn en welke kenmerken zij hebben. Het Benelux-parlement is vervolgens getypeerd naar de mate waarin het als internationale organisatie beschouwd kan worden. Daarna is aan de hand van het werk van Jackson & Sørensen²¹ het relatief ambigue begrip bestaansrecht gedefinieerd. Zij stellen dat bestaansrecht van internationale organisaties vanuit een liberale, realistische en marxistische stroming vastgesteld kan worden. Deze drie stromingen vormen de basis voor de operationalisatie van het begrip bestaansrecht. Aan de hand van geoperationaliseerde stellingen wordt per stroming afgeleid hoe zij bestaansrecht van internationale organisaties toekennen.

Naast een definiëring van bestaansrecht van internationale organisaties, zijn in dit hoofdstuk twee sets van hypothesen opgesteld. In de eerste set hypothesen is de partijideologie van de vier onderzochte Nederlandse politieke partijen²² gekoppeld aan één van de drie stromingen die Jackson en Sørensen onderscheiden. Verwacht wordt dat de partijideologie in grote lijnen te plaatsen is binnen één van deze stromingen. Per partij is daarnaast een tweede hypothese opgesteld. Deze tweede set hypothesen verwacht dat partijen het bestaansrecht van het Benelux-parlement toekennen op basis van de met hun partijideologie overeenkomende stroming over bestaansrecht. De verwachtingen van de eerste set hypothesen zijn hierin dus leidend. Aan de hand van deze hypothesen is de verwachte relatie tussen partijideologie en toekenning van bestaansrecht uitgelegd. In hoofdstuk vijf zijn de hypothesen aan de hand van de empirische data geverifieerd.

2.1 Internationale organisaties

Een internationale organisatie is een organisatie waarin soevereine staten wensen samen te werken om doelen te behalen die zij zelfstandig niet kunnen behalen.²³ Schermers et al.²⁴ geven inzicht in de wijze waarop deze samenwerking tot stand komt: internationale organisaties zijn gebaseerd op een internationaal akkoord, gesloten door statelijke actoren, dat onder internationaal recht wordt vastgesteld. Nugent²⁵ benadrukt het vrijwillige karakter van zo een samenwerking:

International organizations are organizations in which representatives of national governments come together to cooperate on a voluntary basis for reasons of mutual benefit.

Cini²⁶ onderschrijft dit en voegt toe dat de mate van vrijwilligheid afhangt van een door lidstaten gemaakte kosten en batenafweging waarbij de bescherming van het eigen belang voorop staat. Janssen²⁷ benadrukt hierin dat staten niet verplicht zijn om besluiten genomen op het niveau van de internationale organisatie uit te voeren; de internationale organisatie heeft geen macht om staten

²¹ Jackson & Sørensen (2003)

²² VVD, CDA, PvdA, SP; zie hoofdstuk 3

²³ Janssen (2006), p. 17

²⁴ Schermers et. al (1995), p. 40 in: Dekkers (2004), p. 25

²⁵ Nugent (2003), p. 467 in: Janssen (2006), p. 17

²⁶ Cini (2003), p. 95

²⁷ Janssen (2006), p. 18

tot uitvoering te dwingen. Besluitvorming in de internationale organisatie geschiedt op basis van unanimiteit. Evenals Nugent stelt Janssen dat instituties van internationale organisaties bestaan uit afgevaardigden van nationale regeringen.

Volgens Keohane²⁸ is een internationale organisatie een fysieke verschijningsvorm van een internationaal instituut of regime. Een internationaal instituut of regime kenmerkt zich als een:

Sets of explicit principles, norms, rules and decision-making procedures around which actors' expectations converge in a given area of international relations.

Daarmee behelst een internationaal instituut een internationale afspraak die de handelingen van staten op een bepaald beleidsterrein regelt, zoals de Internationale Zeewetten dat doen voor de scheepvaart. Hieruit vloeit volgens Keohane voort dat een belangrijke eigenschap van een internationale organisatie haar expliciete *fysieke* aanwezigheid is, die een nadrukkelijke basis vormt voor haar bestaansrecht. Gelet op de verwachtingen van statelijke actoren bij een internationale samenwerking, sluit Keohane aan bij de opvatting dat internationale organisaties dienen te voldoen aan de verwachtingen en doelen van staten op beleidsmatig gebied alsmede haar invloed hierop.

De meeste traditionele internationale organisaties zijn gebaseerd op het principe van intergouvernementalisme.²⁹ Intergouvernementalisme betekent letterlijk 'tussen regeringen', waar internationaal letterlijk 'tussen naties' betekent. In feite doelen beide begrippen op hetzelfde verschijnsel. Staten zijn in de intergouvernementele organisatie de belangrijkste actoren omdat zij de mate van samenwerking bepalen. Kenmerkend is dat de politieke relatie tussen de staten zich kanaliseert via de nationale regeringen en niet via de internationale organisatie. Tegenover het intergouvernementalisme staat het supranationalisme, waarbij de lidstaten de eigen soevereiniteit opgeven. De mate waarin organisaties intergouvernementeel dan wel supranationaal zijn, bepaalt of een organisatie als internationale organisatie of supranationale organisatie bestempeld kan worden. In principe geldt hoe meer soevereiniteit lidstaten hebben, des te meer intergouvernementeel de organisatie is en daarmee dus sprake is van een internationale organisatie.³⁰

Uit bovenstaande theoretische verkenning over internationale organisaties kunnen een aantal kenmerkende eigenschappen voor internationale organisaties gedestilleerd worden:

- internationale organisaties zijn een samenwerkingsverband tussen soevereine staten
- tussen deze staten dient sprake te zijn van wederzijdse belangen in het nastreven van overeenkomstige doelen, die zij afzonderlijk niet kunnen of willen nastreven
- internationale organisaties kenmerken zich als fysieke verschijningsvormen van internationale afspraken
- de soevereine staten vormen de belangrijkste actoren in het samenwerkingsverband
- de internationale organisatie kent zodoende een intergouvernementeel karakter, omdat:
 - staten niet verplicht zijn besluiten uit te voeren die zijn genomen door internationale organisaties
 - de internationale organisatie staten niet kan dwingen tot het uitvoeren van zulke besluiten
 - de besluitvorming in internationale organisaties geschiedt op basis van unanimiteit
- internationale organisaties zijn gebaseerd op een expliciet internationaal verdrag en vallen onder internationaal recht

²⁸ Keohane (1984), pp. 57-59; Jackson & Sørensen (2003), pp. 108-110

²⁹ Cini (2003), p. 95

³⁰ o.a. Van der Veuten (2009), p. 18 ; Cini (2003), p. 95 ; Nugent (2003), p. 467 in: Janssen (2006), p. 17

Beredenerend vanuit de kenmerken op de vorige pagina, kan de volgende geoperationaliseerde definitie van internationale organisaties opgesteld worden, welke in dit onderzoek gebruikt wordt:

Internationale organisaties zijn een expliciet en verdragsrechtelijk vastgelegd intergouvernementeel samenwerkingsverband tussen soevereine staten die wederzijdse belangen hebben en/of een gemeenschappelijk doel nastreven.

2.2 Het Benelux-parlement: een internationale organisatie?

Aan de hand van de geoperationaliseerde definitie van internationale organisaties en de kenmerken waaraan zulke organisaties dienen te voldoen, kan het Benelux-parlement getypeerd worden als een vorm van een internationale organisatie. Het parlement kent een expliciete fysieke en verdragsrechtelijke basis doordat haar oprichting met de ondertekening van een internationaal verdrag bewerkstelligd werd. Dit verdrag valt onder het internationale recht, gezien het feit dat een overeenkomst tussen naties gesloten is.³¹ Het doel van de oprichting van het Benelux-parlement diende het creëren van een autonome beleidscoördinatie tussen België, Nederland en Luxemburg. De drie landen wilden op deze manier het maatschappelijk welzijn van de eigen landen bevorderen. Daarnaast diende deze beleidscoördinatie de verwachte naoorlogse economische groei te bevorderen.

Hoewel autonome beleidscoördinatie suggereert dat het parlement een zekere mate van zelfstandigheid en macht geniet, is dit niet het geval. In het verdrag is vastgelegd³² dat de taken van het parlement niet verder strekken dan het adviseren en informeren van de nationale overheden. Adviezen en eventuele aanbevelingen zijn niet bindend voor de staten. De nationale regeringen bepalen zelf hoe met deze rapporten om te gaan. De beslissingsbevoegdheid ligt niet bij het parlement maar bij het intergouvernementele Comité van Ministers, waarin bewindslieden namens nationale regeringen op basis van unanimité besluiten nemen aangaande de Benelux Unie. Ondanks het feit dat de Benelux Economische Unie een eigen gerechtshof kent, kunnen lidstaten door dit gerechtshof niet gedwongen worden tot het opvolgen van adviezen of aanbevelingen.³³

Op basis van bovenstaande vaststelling van het relatief sterk intergouvernementele karakter van het Benelux-parlement, kan zij volgens de in paragraaf 2.1 gestelde definitie en kenmerken als een vorm van een internationale organisatie gezien worden.

2.3 Bestaansrecht van internationale organisaties

Bestaansrecht van internationale organisaties kan vanuit het vakgebied van de internationale betrekkingen theoretisch benaderd worden. Deze benadering biedt meerdere handvatten voor het interpreteren van de relaties tussen staten en de wijze waarop en waarom internationale organisaties (voort)bestaan. Aangezien het concept 'bestaansrecht' vanwege haar subjectieve waardetoekenning relatief ambigu is, maakt dit het onmogelijk een eenduidige beschrijving te kunnen geven. Dit onderzoek probeert deze ambiguïteit enigermate in te perken door een handreiking te doen voor een drietal wijzen waarop dit bestaansrecht vanuit de internationale

³¹ Schermers et. al (1995), p. 40 in: Dekkers (2004), p. 25

³² Overeenkomst tot oprichting van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, artikel 2 jo. 4

³³ BEU-verdrag, artikel 18

relaties gezien kan worden. Verschillende auteurs³⁴ stellen dat bij het vaststellen van bestaansrecht van internationale organisaties haar oprichtingsdoelen als startpunt voor de argumentatie genomen dienen te worden. Bestaansrecht van internationale organisaties baseert zich zodoende op de aanname dat het samenhangt met het doel waartoe zij is opgericht. De vaststelling of zulke organisaties bestaansrecht hebben, ontleent zich aan de wijze waarop een internationale organisatie op dit moment haar oprichtingsdoel vervuld. Deze kunnen vanuit de drie stromingen iedere op een andere wijze geïnterpreteerd worden, waardoor meerdere betekenissen aan en verklaringen voor het bestaansrecht gegeven kunnen worden.

De drie wijzen waarop bestaansrecht benaderd wordt, kennen hun oorsprong in het drietal dominante paradigma's die in de internationale betrekkingen de samenwerking tussen staten verklaren.³⁵ Het eerste paradigma, de rationeel liberale stroming, is afgeleid van de economische aanname van rationaliteit en efficiëntie. Het tweede paradigma, de realistische stroming, legt de nadruk op de legitimiteit en machtsbasis van staten en organisaties, waarin de statelijk gecentreerde realistische benadering de basis vormt. Tot slot staat in het derde paradigma, de marxistische stroming, de hegmonistische stabiliteit tussen staten centraal. De drie theoretische oriëntaties voorzien elk in (specifieke) suggesties op welke wijze het bestaansrecht van internationale organisaties verklaard zou kunnen worden.³⁶

Uiteraard zijn meerdere wijzen waarop bestaansrecht theoretisch benaderd kan worden. Uit het werk van Jackson & Sørensen blijkt echter dat de drie bovenstaande stromingen de meest dominante visies zijn.³⁷ Gezien de liberale, realistische en marxistische stromingen daarmee richtinggevend en grondlegend zijn, is in dit onderzoek gekozen alleen deze drie te behandelen. Zij laten de belangrijkste geschilpunten in opvattingen over bestaansrecht zien. Nevenstaand zijn de drie stromingen als opvattingen over bestaansrecht besproken. Uiteindelijk zijn per stroming (theoretische) verwachtingen over bestaansrecht van internationale organisaties opgesteld. Daarnaast zijn de partijideologieën van de vier onderzochte Nederlandse politieke partijen in de vorm van gerichte hypothesen gekoppeld aan de drie stromingen van Jackson & Sørensen.

2.3.1 Liberale opvatting van bestaansrecht

De liberale stroming kent haar oorsprong in een tijd waarin de internationale relaties tussen staten onderhevig waren aan snelle machtswisselingen en -veranderingen. Tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog werd duidelijk dat het internationale systeem hervormd diende te worden om toekomstige oorlogen met desastreuze gevolgen te voorkomen.³⁸ Daartoe werden in rap tempo internationale organisaties opgericht, die tot doel hadden oplossingen te bieden aan de grensoverschrijdende problematiek. De liberale opvatting over bestaansrecht van zulke organisaties kent daarmee een pragmatisch karakter; internationale organisaties dienen toekomstige machtsstrijd te voorkomen doordat hun bestaan vreedzame samenwerking en co-existentie bevordert.³⁹

³⁴ Jackson & Sørensen (2003); Keohane et al. (1998) p. 647; Barnett & Finnemore (1999) p. 720;

³⁵ Keohane (1984); Jackson & Sørensen (2003); Keohane et al. (1998) p. 645; Barnett & Finnemore (1999) p. 722

³⁶ Keohane et al. (1998) p. 649

³⁷ Jackson & Sørensen (2003), p. 34

³⁸ Keohane et al. (1998) p. 651

³⁹ Jackson & Sørensen (2003), p. 32

Kenmerkend voor de liberale stroming is het geloof in rationaliteit van mensen en het systeem. Daarnaast neemt het geloof in vooruitgang een belangrijke rol in. Staten kunnen rationeel handelen en zijn in staat om vanuit economische rationaliteit en efficiëntie vast te stellen of het meerwaarde heeft overeenkomstige belangen om te zetten in de oprichting van een internationale organisatie. Middels een kosten- en batenanalyse stellen staten vast in welke mate de internationale organisatie in het voordeel is van de deelnemende staten. De liberale denkwijze gaat ervan uit dat staten eerder samenwerken dan strijden om zo (gemeenschappelijk) economisch voordeel te behalen.⁴⁰

Jackson & Sørensen⁴¹ stellen dat de ratio van de mens een essentieel element van het liberalisme vormt. De ratio van de mens kan van toepassing verklaard worden op staten, aangezien staten verpersoonlijkt worden door politici die hen leiden.⁴² Deze aanname heeft gevolgen voor het denken over de (internationale) handelingswijze van een staat. Waar zij aan de ene kant gericht is op het nationale belang, veronderstelt de liberale opvatting dat zij aan de andere kant in staat is samen te werken om in dit belang te voorzien. Wanneer staatsleiders hun ratio kunnen gebruiken, zijn zij in staat deze samenwerking te bespoedigen. Immers, wanneer rationeel vastgesteld wordt wat het 'beste voor de staat is', kunnen gedeelde belangen omgezet worden in samenwerking tussen staten. Hieraan ligt de economische rationaliteit ten grondslag die ervan uitgaat dat samenwerking voor alle staten voordelig is. Keohane et al.⁴³ merken wel op dat, ondanks economische voordelen, het eigenbelang van de staten steeds het uitgangspunt is; staten werken alleen samen als zij hier *zelf* beter van worden. Deze samenwerking vindt haar legitimatie en recht van bestaan in de steun van de deelnemende staten die het verdrag sloten en in stand houden. Door gezamenlijk belang in plaats van tegenstellingen in interstatelijke samenwerking centraal te stellen, is minder reden tot conflict.

Een tweede essentieel element dat Jackson & Sørensen⁴⁴ in de liberale opvatting onderscheiden, betreft de voortschrijdende voordelen van samenwerking. Omdat in de samenwerking tussen staten de rationaliteit van deze staten centraal staat, resulteert deze in vooruitgang. Het vanuit de economische rationaliteit handelen van staatsleiders voorkomt immers conflict. Deze economische rationaliteit levert voor zowel de staat zelf als haar omgeving voordelen op, waardoor het eigenbelang van staten gediend blijft en de internationale organisatie blijft bestaan.⁴⁵

Barnett en Finnemore⁴⁶ plaatsen een belangrijke kanttekening bij de liberale denkwijze. Deze economische georiënteerde opvatting heeft logisch tot gevolg dat internationale organisaties alleen bestaan bij het ontbreken van betere alternatieven. Als de internationale organisaties niet functioneert zoals beoogd, heffen staten deze zodoende op basis van een rationele argumentatie op. Toch produceren internationale organisaties ongewenste en soms destructieve uitkomsten, zonder dat zij opgeheven worden. Barnett en Finnemore stellen dat de mate waarin het functioneren van organisaties, en de wijze waarop deze de effectiviteit van organisaties dwarsboomt, te verklaren is als een principal-agent probleem. Internationale organisaties (*agent*) hebben een eigen agenda die

⁴⁰ Barnett & Finnemore (1999) p. 704-711

⁴¹ Jackson & Sørensen (2003), p. 34

⁴² Jackson & Sørensen (2003), p. 29-37

⁴³ Keohane et al. (1998), p. 651

⁴⁴ Jackson & Sørensen (2003), p. 36

⁴⁵ Jackson & Sørensen (2003) p. 107

⁴⁶ Barnett & Finnemore (1999), p. 718

niet noodzakelijkerwijs overeenkomt met de agenda van nationale staten (*principal*). Vanuit de liberale stroming zou een situatie waarin de *agent* een eigen agenda heeft niet kunnen voorkomen, gezien dit in strijd is met het belang van de *principal*. De liberale opvatting stelt immers dat bestaansrecht van internationale organisaties ontleend wordt het economisch belang voor de *principal*, waarmee zij onderhevig is aan de macht van deze *principal*. Met deze constatering stellen Barnett en Finnemore vast dat de liberale opvatting over bestaansrecht van internationale organisaties tekort doet aan de aspecten legitimiteit en macht. De realistische stroming kan een verklaring bieden waarom internationale organisaties toch blijven voortbestaan, terwijl hier niet langer rationele argumenten voor aan te dragen zijn. Het realisme beziet internationale organisaties vanuit een continue machtsstrijd die resulteert in conflicterende belangen tussen staten. Als een gemeenschappelijk belang van staten suggereert dat toekomstige samenwerking voordelen kan hebben, kunnen staten besluiten ineffectieve internationale organisaties met een eigen agenda te laten voortbestaan. Deze internationale organisatie, die feitelijk niet langer stoelt op rationele bestaansargumenten, wordt dan gezien als instrument om nationale belangen te verwezenlijken.⁴⁷

2.3.2 Realistische opvatting van bestaansrecht

Realisten gaan ervan uit dat interstatelijke relaties per definitie conflictueus zijn en resulteren in oorlog. Doordat mensen als leiders van staten continu bezig zijn de eigen belangen te verwezenlijken, bevinden zij zich in een voortdurende competitieve relatie met anderen. Het onderwerp van deze relatie is de strijd om de meeste controle en macht, gevoed vanuit de menselijke drang naar macht. De mens is geneigd relaties met anderen – ook in internationale relaties – consequent op de spits te drijven om zodoende verzekerd te blijven van de meeste macht om overheersing te voorkomen.⁴⁸ Het realisme beziet internationale relaties daartoe vanuit een pessimistisch mens- en wereldbeeld.⁴⁹

Realisten stellen dat mensen in principe overal ter wereld hetzelfde zijn. De drang het eigen voordeel ten kosten van anderen te maximaliseren om overheersing te voorkomen, is daarmee universeel.⁵⁰ Ook in de (internationale) politiek streven mensen naar macht; de politiek is een strijd met als uiteindelijke doel het verkrijgen van de meeste macht. Het geloof in macht als doel, de betekenis en het gebruik van macht zijn centrale elementen in deze strijd. Op internationaal niveau resulteert politiek zich tevens in een machtsspel: arena's van rivaliteit, conflict en oorlog tussen staten herhalen zich op vicieuze wijze steeds opnieuw. Binnen deze arena's (internationale organisaties/samenwerking) proberen staten de nationale belangen en de eigen toekomst veilig te stellen. De voortdurende strijd maakt echter dat staten een sceptische houding tegenover de eigen vooruitgang én de vooruitgang van de internationale politiek hebben.⁵¹ In de realistische visie overheerst immers het pessimistische wereldbeeld.

Volgens realisten is samenwerking in internationale organisaties mogelijk, mits de machtsverhouding tussen staten en internationale organisaties helder is. De samenwerking wordt

⁴⁷ Nye (1988), pp. 159-160

⁴⁸ Morgenthau et al. (1965) in: Jackson & Sørensen (2003), p. 68

⁴⁹ Jackson & Sørensen (2003), p. 68

⁵⁰ Jackson & Sørensen (2003), p. 69

⁵¹ Jackson & Sørensen (2003), p. 72

overheerst door diepgaande verschillen in de belangen van staten.⁵² Het samenwerken op internationaal niveau dient een systeem van *'checks and balances'* tussen rivaliserende staten te creëren, waarin machtsverhoudingen tussen staten onderling en tussen staten en de internationale organisatie worden uitgebalanceerd. De internationale relaties staan volgens het realisme zodoende voornamelijk in het teken van conflictbeheersing.⁵³

Jackson en Sørensen⁵⁴ onderscheiden drie elementen waarmee realisten bestaansrecht van internationale organisaties vaststellen. Het eerste element behelst de aanname dat staten in het realisme soeverein zijn waardoor zij de belangrijkste actoren zijn in internationale organisaties en samenwerking. Soevereiniteit houdt in dat de staat zelf besluit hoe met interne en externe aangelegenheden om te gaan. Het feit dat een soevereine staat een territoriale entiteit is, maakt dat zij gelegitimeerd machtsmiddelen mag inzetten ter bevordering van het welzijn van haar burgers. Aangezien de staat de beschermer is van de eigen belangen en de eigen bevolking, bepalen nationale belangen in grote mate het functioneren van de internationale organisatie. Overige actoren in het internationale speelveld, zoals internationale organisaties spelen nauwelijks een rol. Hierdoor sprake is van internationale anarchie. Anarchie duidt in dit verband op de afwezigheid van een internationale en bovenstatelijke autoriteit. Volgens het realisme rechtvaardigt anarchie de continue strijd van soevereine staten bij het veiligstellen van de nationale eigenbelangen zoals het beschermen van de veiligheid van het eigen volk.⁵⁵

Het tweede element omvat de machtsstrijd tussen staten bij het verwezenlijken van de eigen doelen zodat zij zich verzekerd weet van het eigen voortbestaan. Realisten stellen dat internationale organisaties gekenmerkt worden door het balanceren van de macht tussen statelijke actoren. Internationale organisaties staan daarmee in het teken staan van machtsbehoud en machtsvergroting. Immers: hoe groter macht, hoe meer het eigenbelang verwezenlijkt wordt. Staten die te machtig worden, kunnen een gevaar vormen voor zwakkere staten. Door een zogenoemde machtsbalans in internationale organisaties na te streven, kan deze relatieve onveiligheid en ongelijkheid tussen staten ingeperkt worden. Cini omschrijft een machtsbalans in deze context als het terugdringen van de macht van de ene (groep) staat (staten) door de compenserende macht van de andere (groep) staat (staten) te vergroten.⁵⁶ Volgens Feis heeft de internationale organisatie daarom alleen bestaansrecht bij het sluiten van kortdurende allianties die tot doel hebben het machts-evenwicht tussen staten te herstellen.⁵⁷

Tot slot stellen realisten dat een derde element van invloed is op het bestaansrecht van internationale organisaties. Het realisme gaat ervan uit dat relaties tussen staten conflictueus zijn omdat de eigen soevereine macht het hoogste goed is. Zodoende zijn de interstatelijke verhoudingen met andere naties onvoorspelbaar. Samenwerkingsovereenkomsten in bijvoorbeeld internationale organisaties worden opgesteld om macht te behouden of te vergroten. De eigen veiligheid en het eigenbelang van de staat heeft altijd de hoogste prioriteit. Verdragen tussen staten zijn daarom

⁵² Dekkers (2004), p. 31; Barnett & Finnemore (1999) p. 704

⁵³ Jackson & Sørensen (2003), p. 41; Dekkers (2004), p. 32

⁵⁴ Jackson & Sørensen (2003), p. 41 & pp. 68-70

⁵⁵ Dekkers (2004), p. 32; Grieco (1988), p. 485

⁵⁶ Cini (2003), p. 107

⁵⁷ Feis (2009), p. 9

voorlopig en voorwaardelijk. Gezien de statelijke actoren streven naar macht, hebben zij onderling onverenigbare doelen of wederzijds onverwisselbare doelen. Immers, de doelen van soevereine staten komen niet overeen omdat zij ten kosten van anderen streven naar machtsvergroting. Volgens Nye uit de onvoorspelbaarheid van het gedrag van staten in internationale samenwerking zich in een *payoff-matrix*.⁵⁸ Staten werken internationaal slechts samen als de toekomst suggereert dat deze samenwerking voordeel heeft bij het realiseren van het eigenbelang. Daarom streven staten bij internationale samenwerking naar een status-quo in de machtsbalans: samenwerken zolang de eigen macht gehandhaafd blijft en de andere partij niet machtiger wordt. Wanneer één van de partijen de status-quo niet op geweldloze manier kan bereiken, leidt dit tot een geweldsconflict.⁵⁹

Boogers en Tops⁶⁰ voegen een vierde element van realistisch bestaansrecht toe. Het statelijke eigenbelang kan onder druk komen te staan wanneer staten een internationaal politiek-bestuurlijke samenwerking aangaan. Bestuur of politiek staat voor een vertegenwoordiging van het volk, waarbij herkenbaarheid en duidelijkheid voor de burger belangrijke eigenschappen zijn. Wanneer staten met verschillende achtergronden een internationaal politiek-bestuurlijke samenwerking aangaan, kan dit de herkenbaarheid van de eigen staat voor de eigen burger verkleinen. Dit kan het voortbestaan van een internationale organisatie ondermijnen door het ontbreken aan draagvlak en legitimiteit. Mearsheimer⁶¹ stelt dat staten op internationaal politiek-bestuurlijk niveau enkel samenwerken als zulke organisaties transparant en democratisch zijn.

2.3.3 Marxistische opvatting van bestaansrecht

De derde opvatting van bestaansrecht van internationale organisaties die Jackson en Sørensen⁶² uiteenzetten is de marxistische stroming. Deze is materialistisch van aard, aangezien zij beweert dat de economische productie de basis vormt voor elk menselijk handelen inclusief de politiek. De grondlegger van het marxisme, Karl Marx, ziet de groei van het kapitalisme in essentie niet als negatief. Ondanks dat in de kapitalistische economie beheerst wordt door kapitaalbezitters en arbeiders onderdrukt worden, zien marxisten kapitalisme als vooruitgang. Een paradox die te verklaren is doordat het kapitalisme in de ogen van Marx in vergelijking met traditionele (feodale) arbeidsverhoudingen een vooruitgang is. Arbeiders worden minder dan voorheen uitgebuit en hebben meer vrijheid in hun keuze voor welke werkgever zij willen werken. Daarnaast opent het kapitalisme de weg naar een socialistische revolutie. In de ogen van Marx dienden arbeiders in opstand te komen om de politieke en economische macht over te nemen en zodoende het kapitalisme en de kapitaalbezitters omver te werpen (e.g. de macht van het proletariaat).⁶³

Jackson en Sørensen⁶⁴ stellen dat vanuit het marxisme vier essentiële elementen voor bestaansrecht van internationale organisatie te onderscheiden zijn. Het eerste element stelt dat het kapitalisme voor vijandige verhoudingen tussen staten zorgt. De ongelijkheid op de kapitaalmarkt leidt tot crises en tegenstellingen doordat het kapitalistische systeem de economische meerwaarde

⁵⁸ Nye (1988), pp. 159-162

⁵⁹ Dekkers (2004), p. 32

⁶⁰ Boogers & Tops (2000), p. 4

⁶¹ Mearsheimer (1995), p. 95

⁶² Jackson & Sørensen (2003), p. 185

⁶³ Dekkers (2004), p. 32

⁶⁴ Jackson & Sørensen (2003), p. 190

van de periferie (de arbeiders) overbrengt naar de kern (de kapitaalbezitters). Dit maakt dat de staten in de periferie zwak zijn en in de kern sterk, waardoor zij ongelijke ruilhandel kunnen afdwingen met zwakkere staten wat leidt tot vijandige verhoudingen.⁶⁵ In het kapitalisme draait het niet alleen om de bestemming van de meerwaarde geproduceerd door arbeiders, maar ook om de geproduceerde meerwaarde over de gehele markteconomie. Staten kunnen veranderen van kern naar periferie en andersom. Deze dynamiek zorgt ervoor dat onderlinge verhoudingen tussen staten vijandelijk zijn.⁶⁶ Marxisten stellen dat het kapitalisme op mondiaal niveau de wereld weliswaar verbetert, maar dat dit niet op een eerlijke wijze gebeurt. Individuele kapitalistische economieën groeien immers met verschillende snelheden. Deze gedifferentieerde groei van de nationale economie vormt de kern van het imperialisme (wereldwijde expansie van het kapitalisme) en internationale (economische) ongelijkheid. Internationale organisaties hebben in de marxistische opvatting daarom bestaansrecht als zij een eerlijke en rechtvaardige verdeling van kapitaal bewerkstelligen.⁶⁷

Evenals het eerste element richt het tweede element van de marxistische stroming zich tegen het kapitalisme. Aangezien het kapitalisme van nature op zoek is naar nieuwe markten en meer winst, kan gesteld worden dat kapitalistische expansie oneindig is. Daarnaast is het kapitalisme niet gebonden aan grenzen waardoor de daarmee samenhangende conflicten ook niet gebonden zijn aan zulke grenzen. Gezien de onderhevigheid van de politiek aan de economie (misschien zelfs bepalend door de economie), voeren kapitalistische staten een economisch expansief beleid in de vorm van globalisering en imperialisme.⁶⁸ Staten zijn in staat tot het sluiten van tijdelijke overeenkomsten om zodoende vrede na te streven. Uiteindelijk komen staten toch weer in botsing omdat de economische belangen van staten overheersen waardoor vredesovereenkomsten ontbonden worden.⁶⁹ Dit element veronderstelt dat internationale organisaties met economische doelen geen bestaansrecht hebben omdat een voortdurende economische strijd tussen staten overheerst.

Het derde element legt de basis voor het bestaansrecht van internationale organisaties vanuit de marxistische stroming. Het socialisme zorgt voor het einde van oorlogen en verschillen omdat het de klassenmaatschappij doorbreekt. Marxisten zien de socialistische staat als de oplossing voor economische ongelijkheid omdat, met het verdwijnen van klassen, de staat niet langer onderdrukker is. De staat draagt zorg voor een gelijke verdeling van de middelen, die volgens de marxisten resulteert in een internationaal systeem dat vrij is van conflicten en oorlogen.⁷⁰ Dit leidt tot één gemeenschap, waarin internationale organisaties als aparte entiteiten niet hoeven te bestaan.⁷¹ Internationale organisaties hebben volgens dit element geen bestaansrecht wanneer het socialisme de dominante wereldvisie en –ideologie wordt, maar zolang het kapitalisme domineert is een zekere vorm van bestaansrecht gerechtvaardigd.⁷²

⁶⁵ Dekkers (2004), p. 32

⁶⁶ Keohane et al. (1998), p. 651

⁶⁷ Gilpin (1987), p. 5

⁶⁸ Gilpin (1987), p. 6

⁶⁹ Evans & Newnham (1990), p. 236

⁷⁰ Evans & Newnham (1990), p. 237

⁷¹ Gilpin (1987), p. 7

⁷² Gilpin (1987), p. 4

Het vierde element vormt een verdere uitdieping van het derde element. Het stelt dat tussen socialistische staten geen internationale relaties nodig zijn. Aangezien in het socialistische systeem staten autonoom zijn, worden zij niet meer gedreven door de belangen van de heersende klasse. Assumptie van het marxisme is dat internationale organisaties louter bestaan om conflicten als gevolg van tegengestelde belangen tussen de heersende klassen/staten te temperen. Bij het ontbreken van conflicten, betekent dit dat geen redenen meer zijn voor het bestaan van internationale relaties en internationale organisaties. Zolang het kapitalistische systeem echter de overhand heeft, heeft internationale samenwerking een meerwaarde. Het dient dan vooral het eerste element; streven naar een wereldwijde gelijkwaardige verdeling van kapitaal en arbeid.⁷³

2.4 Bestaansrecht geoperationaliseerd

De vanuit het liberalisme, realisme en marxisme afgeleide visies op bestaansrecht van internationale organisaties, zijn onderstaand per stroming geoperationaliseerd in stellingen. Deze stellingen geven aan wanneer internationale organisaties volgens elke stroming theoretisch bestaansrecht hebben. Bijlage 1 geeft een verdere specificatie van de operationalisering. In deze bijlage zijn per stroming de aan de stellingen verbonden subelementen en subbegrippen weergegeven. De operationalisatie is in dit onderzoek gebruikt bij het vaststellen in welke mate de Nederlandse politiek vindt dat het Benelux-parlement (een vorm van) bestaansrecht heeft. Daarnaast zijn de verwachtingen gebruikt als ondersteuning voor de hypothesen. Zij geven immers aan hoe liberale, realistische of marxistische elementen in het toekennen van bestaansrecht herkend kunnen worden. Deze hypothesen zijn in de volgende paragraaf verder uitgewerkt.

Operationalisatie liberale stroming:

1. Internationale organisaties bestaan omdat zij economisch voordelig zijn voor een deelnemende staat.
2. Internationale organisaties bestaan omdat zij staten helpen belangen te behalen die zij afzonderlijk niet kunnen behalen.
3. Internationale organisaties bestaan om economische vooruitgang in de eigen staat zeker te stellen.

Operationalisatie realistische stroming:

1. Internationale organisaties bestaan omdat staten conflicterende belangen hebben. Internationale organisaties zijn opgericht om conflicten te voorkomen en/of te beheersen.
2. Internationale organisaties bestaan als zij tot doel hebben de veiligheid en het nationaal belang van haar lidstaten te verbeteren en te verwezenlijken.
3. Internationale organisaties bestaan om de (mondiale) machtspositie van afzonderlijke staten te vergroten.
4. Internationale organisaties hebben beperkt bestaansrecht in politiek-bestuurlijke samenwerking.

Operationalisatie marxistische stroming:

1. Zolang het kapitalistische systeem overheersend is, moeten internationale organisaties het doel hebben eerlijke en rechtvaardige verdeling van kapitaal te realiseren.
2. Zolang het kapitalistische systeem overheerst, hebben internationale organisaties bestaansrecht omdat zij conflicten als gevolg van het kapitalisme voorkomen.
3. In een socialistische wereld hebben internationale organisaties geen bestaansrecht vanwege de afwezigheid van conflicten en de aanwezigheid van één gemeenschap.

⁷³ Gilpin (1987), p. 9; Jackson & Sørensen (2003), p. 192

2.5 Onderzoekshypothesen

Howitt & Cramer stellen dat wanneer causale verbanden onderzocht worden, hypothesen moeten worden gebruikt.⁷⁴ Deze geven verwachtingen in relaties tussen variabelen aan. Aangezien in dit onderzoek het causale verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht onderzocht wordt, zijn de partijideologen van de VVD, het CDA, de PvdA en de SP middels hypothesen aan de drie stromingen (liberalisme, realisme en marxisme) van Jackson en Sørensen gekoppeld. De vier onderzochte Nederlandse politieke partijen zijn op basis van hun overeenkomsten met deze stromingen uitgekozen. Daarnaast spelen grootte en relatie met het Benelux-parlement een rol.⁷⁵ Per partij zijn twee hypothesen opgesteld die deze verbanden onderzoeken. Verwacht wordt dat elke partij ideologisch te koppelen is aan één van de drie stromingen (eerste hypothese). Logischerwijs vloeit hieruit voort dat deze, aan de partijideologie gekoppelde, stroming leidend is in het toekennen van bestaansrecht aan het Benelux-parlement (tweede hypothese).

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) staat voor een conservatief liberaal gedachtegoed, waarin rationeel-economische overwegingen centraal staan.⁷⁶ Zij vertoont hierin overeenkomsten met de liberale stroming. De verwachting is dat bij betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement, de VVD vooral bestaansredenen vanuit de liberale stroming aandraagt. Dit resulteert in de volgende twee hypothesen:

H1: De partijideologie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) komt overeen met de liberale visie in de Internationale Betrekkingen.

H2: De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) geeft een liberale betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

Het Christen Democratisch Appèl (CDA) is een partij op confessionele grondslag vanuit een christendemocratische ideologie. Zij hecht waarde aan zelfbeschikking van staat en mens en stelt dat de staat zich in internationale samenwerking terughoudend dient op te stellen.⁷⁷ Volgens Niebuhr valt het christendemocratische CDA te plaatsen onder het christelijk realisme.⁷⁸ In deze politieke stroming staat het eigenbelang en solidariteit van mens en staat voorop. Het geloof geeft dan de ethische en morele randvoorwaarden aan. Het christelijk realisme is volgens Niebuhr verdere een uitwerking van het realisme; het nastreven van eigenbelang vormt haar kern. Daarmee vertoont de ideologie van het CDA gelijkenis met de realistische stroming, wat daarmee naar verwachting haar visie is op de internationale relaties. Hieruit vloeien de volgende twee hypothesen voort:

H3: De partijideologie van het Christen Democratisch Appèl (CDA) komt overeen met de realistische visie in de Internationale Betrekkingen.

H4: Het Christen Democratisch Appèl (CDA) geeft een realistische betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

⁷⁴ Howitt & Cramer (2004), pp. 29-32

⁷⁵ Zie hoofdstuk drie voor gedetailleerde onderbouwing onderzoekseenheden.

⁷⁶ Van Wijnen (2000), p. 142; Beginselverklaring VVD

⁷⁷ Van Wijnen (2000), p. 141; Beginselverklaring CDA

⁷⁸ Niebuhr (2001), pp. XV - XXI

De ideologie van zowel de Partij van de Arbeid (PvdA) als de Socialistische Partij (SP) komen voort uit het marxisme. Volgens Lijphart vinden de sociaaldemocratie van de PvdA en het socialisme van de SP hun oorsprong in het marxisme, zij het dat beide ideologieën een gematigde en geëvolueerde vorm van dit marxisme zijn.⁷⁹ De PvdA komt voort uit de marxistisch-socialistische SDAP. Na de Tweede Wereldoorlog ging de SDAP over in de PvdA. In de tweede helft van de twintigste eeuw mat de PvdA zichzelf een gematigd socialisme aan.⁸⁰ De sociaaldemocratische standpunten van de PvdA uiten zich vooral in rechtvaardigheid en een herverdeling van de middelen. Aangezien de PvdA niet het gezamenlijke of het eigenbelang centraal stelt, is zij naar verwachting niet binnen de liberale of realistische stroming te plaatsen. Vanwege haar oorsprong in het marxisme is de verwachting dat de partijideologie van de PvdA met het marxisme overeenkomt. Aangezien de verwachting tevens is dat de PvdA zich door de jaren heen liberaler is geworden en haar sociaaldemocratie de wortels van het marxisme (deels) heeft losgelaten, zijn de volgende twee hypothesen opgesteld:

H5: De partijideologie van de Partij van de Arbeid (PvdA) komt overeen met een gematigde marxistische visie in de Internationale Betrekkingen

H6: De Partij van de Arbeid (PvdA) geeft een gematigde marxistische betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

Volgens Voerman heeft de SP een eendimensionale marxistische maatschappijvisie waarin de samenleving verdeeld is in kapitaalbezitters en arbeiders, die door socialisatie en herverdeling van de middelen weggenomen dient te worden.⁸¹ De ideologie van de SP vertoont daarmee naar verwachting overeenkomsten met de marxistische stroming bij het toekennen van bestaansrecht. Met de liberale visie heeft zij per definitie geen overeenkomst, omdat deze een ongelijke verdeling van de middelen in de hand werkt. De realistische visie is voor de SP té gericht op het eigenbelang; in een socialistische maatschappij staan immers saamhorigheid en gelijkheid centraal.⁸² Op basis van voorgaande argumentatie zijn daarom de volgende twee hypothesen opgesteld:

H7: De partijideologie van de Socialistische Partij (SP) komt overeen met een marxistische visie in de Internationale Betrekkingen.

H8: De Socialistische Partij (SP) geeft een marxistische betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

2.6 Tot slot

Nu alle onderzoekshypothesen gesteld en onderbouwd zijn, richt het volgende hoofdstuk zich op de onderbouwing van het onderzoeksmodel. Op welke wijzen zijn de acht hierboven staande hypothesen en het causale verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht onderzocht?

⁷⁹ Lijphart (2008), p. 43

⁸⁰ Steffensen, (1976), p. 206

⁸¹ Voerman (1994), pp. 4-7

⁸² Voerman (1994), p. 9

3. Bestaansrecht: hoe te onderzoeken?

Centraal in dit hoofdstuk staat de verantwoording van het onderzoeksmodel en de gebruikte methoden en technieken. Allereerst is algemeen toegelicht hoe de centrale vraagstelling onderzocht is en in welke twee delen dit onderzoek uiteenvalt. Vervolgens is de inrichting van het onderzoek beschreven, waarin de casus geïntroduceerd en verantwoord is. Daarna zijn de bij dit onderzoek behorende onderzoekstechnieken toegelicht en is aangegeven hoe de empirische data geanalyseerd is. Tot slot is bij de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek stil gestaan. Geprobeerd is in dit hoofdstuk de eventuele tekortkomingen van dit onderzoek zoveel mogelijk te ondervangen.

3.1 Algemeen

De centrale vraagstelling vraagt of partijideologie bepalend is in de betekenisgeving van Nederlandse politieke partijen aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement als internationale organisatie. Daartoe zijn in hoofdstuk twee acht onderzoeksverwachtingen opgesteld, die een relatie verwachten tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht. Deze hypothesen zijn op basis van deze relatie aan de hand van interviewdata en documentanalyse getoetst. Het onderzoek valt in tweeën uiteen. Het eerste deel onderzoekt in welke mate de partijideologieën van de vier onderzochte partijen (VVD, CDA, PvdA en SP) overeenkomen met de drie centrale theoretische stromingen uit de Internationale Betrekkingen die in dit onderzoek gebruikt zijn (liberalisme, realisme en marxisme). In dit onderzoeksdeel staan de beginselprogramma's van de partijen als empirische data centraal. Aan de hand van deze documenten is hun partijideologie vastgesteld. Deze partijideologie is vervolgens aan de hand van de in hoofdstuk twee gestelde verwachtingen ten aanzien van de literatuur gekoppeld aan de drie visies op bestaansrecht. Zodoende is vastgesteld of de verwachte relaties tussen partijideologie en stromingen uit de Internationale Betrekkingen aannemelijk zijn, of dat de partijideologie niet overeenkomt met één van deze drie stromingen.

Het tweede deel van deze scriptie onderzoekt of de vier Nederlandse politieke partijen van mening zijn dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. De betekenis die zij geven aan dit bestaansrecht is gezien vanuit de theoretische stromingen van het liberalisme, het realisme en het marxisme. Op basis van interviews met de VVD, het CDA, de PVDA en de SP is vastgesteld welke motieven elke partij geeft voor haar betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Deze motieven zijn ingedeeld naar de drie uitgewerkte stromingen (liberalisme, realisme en marxisme) in hoofdstuk twee. Daarnaast zijn de motieven die niet binnen deze stromingen te plaatsen zijn weergegeven en geanalyseerd. Uiteindelijk is per partij vastgesteld op welke wijze (liberaal, realistisch, marxistisch of op een andere manier) zij voornamelijk betekenis geeft aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement en of deze overeenkomst met haar partijideologie.

De volgende paragrafen geven stapsgewijs en beargumenteerd weer hoe dit onderzoek is ingericht. Daarbij is aangegeven hoe de verschillende keuzen met elkaar samenhangen en wat voor implicaties elke keuze heeft voor de uitkomsten van dit onderzoek. Steeds is daarbij teruggekoppeld naar de centrale vraagstelling in dit onderzoek; wat draagt elke methode en elke techniek bij aan het beantwoorden van deze vraagstelling?

3.2 Inrichting van het onderzoek

3.2.1 Theorie: leidend of begeleidend?

Dit onderzoek betreft een deductief onderzoek omdat aan theorie ontleende hypothesen door middel van interviews en documentanalyses getoetst zijn aan de werkelijkheid. Het doel van de theorie in dit onderzoek is een verklaring te geven voor het bestaan van het Benelux-parlement. Door vanuit algemene theorieën (in dit geval het liberalisme, realisme en marxisme) naar specifieke hypothesen per partij te redeneren, is vastgesteld welke betekenis de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van dit parlement toekent. Daarmee zijn deze theorieën leidend in het vaststellen hoe de onderzochte Nederlandse politieke partijen naar het bestaansrecht van het Benelux-parlement kijken. De vraagstelling vraagt immers naar een verklaring van de steun voor het Benelux-parlement en in hoeverre deze gebaseerd is op partijideologie. Doordat de theorieën als leidend gezien worden, is het mogelijk inzichtelijk te maken of de steun voor het Benelux-parlement gebaseerd is op partijideologie. Deze partijideologie is daarvoor gekoppeld aan één van de drie stromingen over bestaansrecht van internationale organisaties.

In navolging van Evereart en Van Peet⁸³ is geprobeerd binnen de liberale, realistische en marxistische stroming zoveel mogelijk theoretische verwachtingen ten aanzien van bestaansrecht van internationale organisaties op te stellen. Deze theoretische stellingen geven aan hoe binnen elke stroming naar bestaansrecht van internationale organisaties gekeken kan worden. De stellingen zijn als operationalisering gebruikt bij het vaststellen van de betekenis die wordt gegeven aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. In de verzamelde onderzoeksdata is daartoe gezocht naar het tegenbewijs van de in hoofdstuk twee gestelde hypothesen. Zolang dit tegenbewijs niet is gevonden, kan de hypothese niet weerlegd worden en geldt deze als aannemelijk.⁸⁴ In dit onderzoek laat dit zich concreet vertalen in de mate waarin de operationalisatie van bestaansrecht vanuit de drie stromingen terug te vinden is in de betekenis die de Nederlandse politiek geeft aan het bestaan van het Benelux-parlement.⁸⁵ De deductieve onderzoekswijze is in de vraagstelling terug te zien aangezien deze probeert te verklaren welke betekenis (theorie) Nederlandse politieke partijen (empirie) aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement geven (theorie). De theorie is daarmee leidend bij het analyseren van de empirie.

3.2.2 Onderzoekswijze: kwantitatief of kwalitatief?

Het onderzoek is op een kwalitatieve wijze uitgevoerd. De kracht van kwalitatief onderzoek uit zich in de mogelijkheden voor de onderzoeker om gedragingen, belevingen en zienswijzen van de betrokkenen te beschrijven, te interpreteren en te verklaren.⁸⁶ Kwalitatief onderzoek kenmerkt zich doordat de onderzoeker ervan uitgaat dat mensen betekenis geven aan hun omgeving en op basis van deze betekenis handelen. Om deze betekenisgeving vervolgens te leren kennen en te kunnen interpreteren, zet de onderzoeker zichzelf in als instrument voor de dataverzameling.⁸⁷ Dit stelt de

⁸³ Evereart & van Peet (2005), p. 28

⁸⁴ Popper (1968) in: Van Thiel (2007), p. 33-34

⁸⁵ 't Hart et al. (2005), p. 78

⁸⁶ 't Hart et al. (2005), p. 253

⁸⁷ 't Hart et al. (2005), p. 260 – 263 ; Van Thiel (2007), p. 98

onderzoeker in staat om waar te nemen wat op dat moment relevant is in het onderzoeksveld. Dit draagt bij aan de interne validiteit van het onderzoek doordat de afstand tussen resultaat en werkelijkheid verkleind wordt. Keerzijden van kwalitatief onderzoek zijn de relatief hoge tijdsdruk bij het verzamelen van de data en de betrouwbaarheid van de waarnemingen. Het laatste uit zich in de onzekerheid dat gelijksoortige data niet per definitie op eenzelfde manier vergaard hoeven te worden. Dit laat de controleerbaarheid van het onderzoek te wensen over. In het kwalitatief onderzoek is het daarom van belang het onderzoeksproces goed te documenteren.⁸⁸

Aangezien de centrale vraagstelling van dit onderzoek vraagt naar de betekenis die Nederlandse politieke partijen geven aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement, is de keuze voor een kwalitatieve onderzoekwijze een logische. Vanwege de uiteenlopende en verschillende percepties van het begrip bestaansrecht, is het wenselijk de opvattingen, meningen, gevoelens, gedachten en betekenissen die aan bestaansrecht gegeven worden inzichtelijk te maken. De open benadering die in kwalitatief onderzoek centraal staat, maakt het mogelijk deze betekenis boven tafel te krijgen.⁸⁹ Immers, de percepties van bestaansrecht komen in het kwalitatieve onderzoek meer tot recht omdat ruimte is voor de achterliggende en verdiepende mening van de onderzochte partijen aan dit bestaansrecht. De kwalitatieve mogelijkheden in het verzamelen van diverse en uiteenlopende data maakt het onderzoek daarnaast sterker en meer valide. Tijdens het onderzoek is veelvuldig om kritische feedback aan collega-studenten gevraagd om een bias tussen theorie en resultaten te voorkomen.⁹⁰ Dit draagt tevens bij aan de controleerbaarheid van de gevonden resultaten.

Een tweede punt waarom voor kwalitatief onderzoek gekozen heeft te maken met het gegeven dat dit onderzoek een verklaring probeert te vinden voor de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Kwalitatief onderzoek biedt, in tegenstelling tot kwantitatief onderzoek, de mogelijkheid deze verklaring te achterhalen. Het kwantitatief onderzoeken van de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht geeft geen inzicht in deze verklaring; het zal slechts vaststellen of het Benelux-parlement bestaansrecht heeft of niet. De statische en oppervlakkige kwantitatieve methode doet daarmee geen recht aan het verklaren waarom de Nederlandse politiek vindt dat het Benelux-parlement wel of niet bestaansrecht heeft. De centrale vraagstelling vraagt naar de interpretatie van Nederlandse politieke partijen en welke betekenis zij hieraan geven. De kwalitatieve methode geeft de ruimte om de gestelde hypothesen aangaande betekenisgeving te onderzoeken.⁹¹ Op basis van voorgaande argumenten is daarom gekozen dit onderzoek op een kwalitatieve wijze uit te voeren. In paragraaf 3.3 is beargumenteerd welke kwalitatieve onderzoeksinstrumenten voor dit onderzoek gebruikt zijn.

3.2.3 Kennis: vaststelling of interpretatie?

Op een gestructureerde manier wijze is in dit onderzoek inzichtelijk gemaakt wat bestaansrecht van internationale organisaties in kan houden. Vervolgens is vastgesteld welke betekenis de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement geeft. Omdat het vrijwel

⁸⁸ t Hart et al. (2003), p. 282 ; Van Thiel (2007), p. 104

⁸⁹ Van Thiel (2003), p. 27

⁹⁰ Yin (2009), p. 72

⁹¹ Van Thiel (2003), p. 27

onmogelijk is de betekenisgeving van de Nederlandse politiek zuiver objectief weer te geven, is gebruik gemaakt van intersubjectieve kennisvergaring.⁹² Aan de hand van regels wordt vastgesteld wanneer interpretaties van waarnemingen geldig zijn, waardoor zo feitelijk mogelijk weergegeven kan worden welke betekenis de onderzoekseenheden aan bestaansrecht van het Benelux-parlement geven.⁹³ Een op voorhand structurele begrenzing van het onderzoeksgebied waarover uitspraken gedaan kunnen worden, is daarvoor essentieel. Het is dan mogelijk om met grote zekerheid de bevindingen van een beperkt aantal variabelen te generaliseren over grotere groepen eenheden. Uitkomsten van dit onderzoek kunnen daarmee generaliseerbaar zijn voor het bestaansrecht van internationale organisaties. Voorwaarde is dat het bestaansrecht op een accurate wijze aan de hand van gestructureerde methoden en technieken wordt vastgesteld.⁹⁴

De in dit hoofdstuk beargumenteerde onderzoeksmethoden begrenzen het onderzoeksgebied: de Nederlandse politieke in relatie tot het Benelux-parlement. Daarnaast geven deze methoden aan hoe de empirische data op een gestructureerde wijze geanalyseerd is. De theoretische verwachtingen vanuit het liberalisme, realisme en marxisme aangaande bestaansrecht van internationale organisaties vormen de kennisafspraken. Aan de hand van deze kennisafspraken (de theorieën) zijn de motieven voor toekenning van bestaansrecht in hoofdstuk vijf ingedeeld. Daarbij zijn empirische data gecodeerd op basis van de operationalisering van de drie stromingen in hoofdstuk twee. De codes vormen de tweede kennisafpraak waarbinnen de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement is vastgesteld. Door de kennisregels strak te hanteren, ontstaat tevens een 'rest'-categorie. Voor de onderzoeker is het mogelijk om binnen deze categorie de resultaten te interpreteren om zodoende de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement verder te kunnen verklaren.

3.2.4 Onderzoeksmethode: *gevalsstudie of studiegeval?*

Voor dit onderzoek is gekozen voor de casestudy als onderzoeksmethode. Yin stelt dat deze methode het meest complete beeld van de werkelijkheid geeft omdat zij de door onderzoekseenheden in het onderzoeksveld genomen beslissingen en betekenissen verklaard.⁹⁵ De casestudy maakt inzichtelijk waarom bepaalde actuele gebeurtenissen en verschijnselen plaatsvinden of aanwezig zijn.⁹⁶ Aan de hand van deze verklaring kunnen specifieke uitkomsten, door de grote hoeveelheid verschillende empirische bronnen in casestudies, algemeen gegeneraliseerd worden. Daarvoor dient de casus gebeurtenissen te onderzoeken in een situatie waarin het gedrag van de onderzoekseenheden niet beïnvloed kan worden door de onderzoeker. Onderstaand is beargumenteerd waarom de casestudy bruikbaar en geschikt is voor dit onderzoek.

Yin stelt dat onderzoeksvragen die vragen naar het 'hoe' en het 'waarom' van verschijnselen, verklarend van aard zijn en zich daarmee goed lenen voor casestudy onderzoek.⁹⁷ De centrale vraagstelling in dit onderzoek luidt: *'Hoe bepalend is de ideologie van Nederlandse politieke partijen*

⁹² Van Thiel (2007), p. 39-42

⁹³ Van Thiel (2007), p. 40. Zie ook de paragraaf 'Betrouwbaar en valide' verderop in dit hoofdstuk.

⁹⁴ Van Thiel (2007), p. 43

⁹⁵ Yin (2009), p. 4 - 13

⁹⁶ Yin (2009), p. 17

⁹⁷ Yin (2009), pp. 7-11

in hun betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement als internationale organisatie?'. De casestudy leent zich als onderzoeksmethode voor deze vraag omdat de mogelijkheid geboden wordt de betekenis aan en de mate van bestaansrecht aan het Benelux-parlement te onderzoeken. Deze vraag vergt dat het onderzoek aantoon dat en op welke wijze bepaalde elementen met elkaar samenhangen. Voor het verzamelen van deze informatie zijn verschillende empirische bronnen (interviews, documenten en observaties) nodig. Zodoende kan inzichtelijk gemaakt worden hoe partijideologie en betekenisgeving zich tot elkaar verhouden. De casestudy biedt de mogelijkheid de verschillende empirische databronnen op een adequate en diepgaande wijze te verzamelen en te analyseren. Daarmee draagt de casestudy optimaal bij aan het verwezenlijken van de doelstelling omdat het inzicht probeert te geven in de relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht.⁹⁸

Een tweede reden waarom voor de casestudy als onderzoeksmethode is gekozen, heeft te maken met het gegeven dat hier een deels verkennend en deels verklarend onderzoek betreft. De onderzoeker dient daarom de mogelijkheden te hebben om de empirische data op basis van verschillende onderzoeksinstrumenten te vergaren. Zodoende kan de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement diepgaand binnen het onderzoeksveld onderzocht worden. De actualiteit van het onderzoeksonderwerp (bestaansrecht Benelux-parlement), maakt dat de onderzoeker relatief eenvoudig toegang heeft tot de benodigde data. De casestudy biedt de vereiste mogelijkheid om verschillende bronnen als empirische data te gebruiken.⁹⁹ Daarbij maakt de casestudy gebruik van reeds ontwikkelde theoretische aannames om deze data te verzamelen en te analyseren. Concreet vertaalt dit zich naar dit onderzoek doordat data middels interviewen en het analyseren van documenten is verkregen. Deze data zijn aan de hand van de drie stromingen over bestaansrecht (liberalisme, realisme en marxisme) gecodeerd en geanalyseerd.¹⁰⁰

Tot slot is voor de casestudy gekozen omdat deze methode de onderzoeker de mogelijkheid biedt het onderzoeksveld vanaf een afstand te onderzoeken.¹⁰¹ Aangezien dit onderzoek het begrip betekenisgeving onderzoekt, is het belangrijk dat de onderzoeker op een objectieve wijze probeert deze betekenissen te verzamelen. Door niet deel te nemen aan het onderzoeksveld, is de kans op objectieve data relatief groter.¹⁰² De casestudy beperkt de invloeden van de onderzoeker op de empirische data. Hiermee wordt de validiteit van het onderzoek vergroot.

3.2.5 Case: *Waarom het Benelux-parlement?*

Vanwege de recente ontwikkelingen in de politieke context van het Benelux-parlement en haar lange bestaansgeschiedenis, is zij een actuele en interessante casus om te onderzoeken. Deze aantrekkelijkheid komt voort uit een recent publiek debat waarin de SP en de PVV nut en noodzaak van dit parlement aan de kaak stelden.¹⁰³ Dit debat is kenmerkend voor het standpunt van Nederlandse politici aangaande het Benelux-parlement; anno 2010 staan zij minder ontvankelijk

⁹⁸ Yin (2009), p. 17

⁹⁹ Yin (2009), p. 7

¹⁰⁰ Yin (2009), p. 18

¹⁰¹ Yin (2009), p. 17

¹⁰² Yin (2009), pp. 106-107

¹⁰³ Van Schinkelshoek (CDA) en Tommelein (Open VLD) op <http://www.politics.be>, 13/12/2009 ; Elsevier.nl, 28/10/2009

tegenover dit parlement in vergelijking met vijftig jaar geleden. De politiek is van mening dat het bestaansrecht van het Benelux-parlement onder druk is komen te staan door ondermeer politieke erosie als gevolg van de opkomst van de Europese Unie. De actualiteit van deze casus geeft de onderzoeker de mogelijkheid diverse onderzoeksinstrumenten en empirische data te gebruiken. Verschillende soorten bronnen zijn relatief eenvoudig beschikbaar, waardoor de casestudy een geschikte onderzoeksmethode is. Daarnaast heeft de onderzoeker een positie gekozen waarin de gevonden resultaten niet beïnvloed worden, wat bijdraagt aan de intersubjectieve kennisvergarig. Beiden maken het onderzoek betrouwbaarder en meer valide.

Daarnaast is de casus van het Benelux-parlement wetenschappelijk interessant vanwege haar relevantie voor andere, gelijksoortige, internationale organisaties. Andere internationale parlementen, zoals de Baltic Assembly of de Visegrád Group¹⁰⁴, zijn relatief jong en naar voorbeeld van de Benelux gemodelleerd. Deze voorbeeldfunctie maakt het Benelux-parlement een relevante casus. Het onderzoeken van het bestaansrecht van dit parlement geeft op deze manier inzicht in het bestaansrecht van andere internationale parlementen en de invloed van partij ideologie op dit bestaansrecht. Zodoende kunnen aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek uitspraken gedaan worden over andere internationale politieke samenwerkingsverbanden en hun bestaansrecht.

3.2.6 Een enkel geval of meerdere gevallen?

Het Benelux-parlement als casestudy typeert zich in dit onderzoek als een single-casestudy. Yin stelt dat single-casestudies gebruikt worden bij het onderzoeken van afwijkende en opvallende gebeurtenissen.¹⁰⁵ Bij het onderzoeken van zulke cases dient een duidelijk theoretisch kader te zijn dat eenzijdig is en causale verbanden tussen theorieën en hun variabelen legt. De case wordt gebruikt om deze verbanden in de werkelijkheid te onderzoeken. Wanneer de verwachting is dat de case de theoretische verbanden ondersteund, wordt van een most-likely case gesproken; verwerpt de case deze verbanden, dan is sprake van een least-likely case.

De theoretische verkenning over bestaansrecht van internationale organisaties resulteert in een sterk gefundeerde, deductieve, basis voor dit onderzoek. De gebruikte theorie is afgeleid uit drie stromingen uit de Internationale Betrekkingen: het liberalisme, het realisme en het marxisme. Zodoende zijn drie theoretische verwachtingen hoe naar bestaansrecht van internationale organisaties gekeken kan worden opgesteld. In dit onderzoek wordt de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement aan de hand van deze theoretische verwachtingen over bestaansrecht onderzocht. De verwachting is dat de betekenisgeving door de onderzoekseenheden aan het bestaansrecht, middels deductie binnen de drie visies op bestaansrecht te plaatsen zijn.

Als het gaat om het inrichten van een deductieve casestudy, stelt Yin dat de single-casestudy bij uitstek geschikt is om theoretische hypothesen te testen.¹⁰⁶ De single-casestudy wordt dan gebruikt om vast te stellen of theoretische verwachtingen terecht zijn of dat alternatieve verklaringen

¹⁰⁴ De Baltic Assembly en de Visegrád Group (vergelijkbaar met het Benelux-parlement) zijn overlegorganen tussen de nationale regeringen van respectievelijk Estland, Letland en Litouwen (Baltic Assembly) en Tsjechië, Hongarije, Polen en Slowakije (Visegrád Group).

¹⁰⁵ Yin (2009), p. 53-54, 60-62

¹⁰⁶ Yin (2009), pp. 47-49

aannemelijker zijn. Op basis van de uitkomsten wordt vastgesteld of de theoretische verwachtingen overeenkomen. Komen de resultaten en de verwachtingen niet overeen, dan lijkt het nodig te zijn elementen aan de theorie toe te voegen of deze aan te passen. Daarmee is de single-casestudy een geschikt ontwerp voor dit onderzoek, omdat ruimte is theoretische hypothesen te testen. Wanneer de bestaansmotieven van de onderzochte politieke partijen niet binnen de drie stromingen te plaatsen zijn en partijen hier andere motieven voor geven, dan leidt dit tot aanname van alternatieve verklaringen.¹⁰⁷ Zodoende kan vastgesteld worden of de theoretische verwachtingen over het bestaansrecht van internationale organisaties adequaat zijn, of dat zij een aanpassing vereisen.

Een tweede argument waarom dit onderzoek naar een single-casestudy is ingericht, uit zich in het gegeven dat het Benelux-parlement een unieke casus is. Yin stelt dat dit een argument kan zijn om de single-case methodiek te hanteren.¹⁰⁸ Het is interessant de afwijkende opvatting van de Nederlandse politiek ten opzichte van hun Belgische en Luxemburgse collega's te onderzoeken. Daarnaast lijkt het Benelux-parlement op dit moment vrijwel de enige internationale organisatie te zijn waarvan de politiek het bestaansrecht aan de kaak stelt.¹⁰⁹ De theorie veronderstelt dat internationale organisaties bestaansrecht hebben; gespecificeerd naar hun doelen die binnen ideologische stromingen vallen. Vanuit de actualiteit komt echter naar voren dat het Benelux-parlement volgens de Nederlandse politiek haar meerwaarde heeft verloren.¹¹⁰ Daarmee is het Benelux-parlement een unieke casus; het komt vrijwel niet voor dat het bestaansrecht van internationale organisaties ter discussie wordt gesteld. Het onderzoeken van deze casus geeft daarbij een uniek inzicht in de wijze hoe bepalend partijideologie is in de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Het stelt daarmee vast wat de minimale verwachting kan zijn bij de relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht bij soortgelijke internationale organisaties. Immers, de unieke case van het Benelux-parlement stelt kaders voor de relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht van internationale organisaties.

Hoewel dit onderzoek geschikt lijkt voor een single-casestudy, zijn aan hieraan ook nadelen verbonden. Het gevaar van een single-casestudy is dat teveel aandacht wordt besteed aan kleinere subonderdelen van de casus. Hierdoor kan het grotere geheel (dat wat de centrale vraagstelling bevraagt) uit het oog verloren worden. In dit onderzoek zou dat bijvoorbeeld kunnen gebeuren wanneer teveel wordt gefocust op de mate van bestaansrecht van het Benelux-parlement, in plaats van het verwachte causale verband. Dit is geprobeerd te ondervangen door gedurende het onderzoek continu terug te redeneren naar en te reflecteren op de centrale vraagstelling. Zodoende is bij elke stap vastgesteld hoe deze bijdraagt aan het beantwoorden van deze vraagstelling.

Een tweede nadeel van de single-casestudy komt tot uiting in de mogelijkheid dat de gekozen casus bij het vergaren van de data niet geschikt blijkt om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Volgens Yin is een goede voorbereiding van het onderzoeksveld en de casus daarom essentieel.¹¹¹ In dit onderzoek is op basis van het inlezen in de actualiteit en debatten over het bestaansrecht van het

¹⁰⁷ Yin (2009), p. 47

¹⁰⁸ Yin (2009), p. 48

¹⁰⁹ Van der Kloof (2009) op: Elsevier.nl, 28/10/2009

¹¹⁰ Zie H1

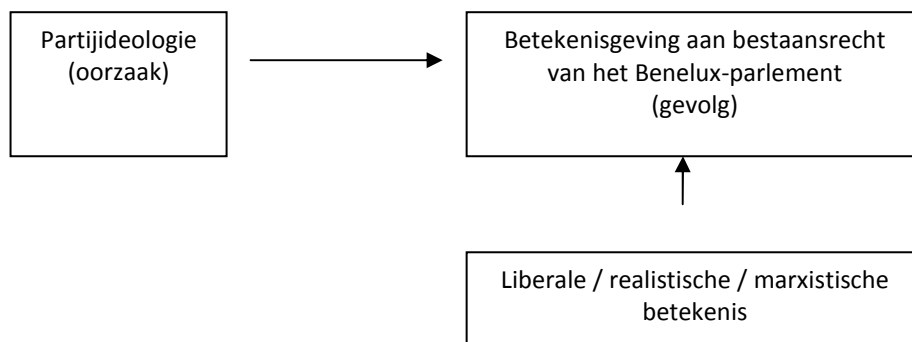
¹¹¹ Yin (2009), p. 50

Benelux-parlement, geprobeerd de kansen op misinterpretatie tot een minimum te beperken. De kans op een ongeschikte casus lijkt in dit onderzoek overigens niet reëel. Het bestaansrecht van het Benelux-parlement wordt immers reeds ter discussie gesteld. Daarmee sluit de casus aan op hetgeen de centrale vraagstelling bevraagd.

Tot slot kan het in sommige onderzoeken voordeel opleveren wanneer meerdere cases met elkaar vergeleken worden (multiple-casestudy). Op deze wijze kunnen de onderzoeksresultaten uit meerdere cases op een valide wijze met elkaar geverifieerd en gecontroleerd worden. Dit maakt de resultaten betrouwbaarder. Aangezien het Benelux-parlement een unieke casus is, zijn voor dit onderzoek geen goede vergelijkbare cases te vinden. Dit maakt een multiple-casestudy praktisch onmogelijk, temeer omdat hiermee relatief veel tijd gepaard gaat. Daarbij stelt Yin dat unieke cases alleen zijn te onderzoeken aan de hand van een single-casestudy methodiek.¹¹²

3.2.7 Vergelijken binnen de casus

Het causale verband tussen de partijideologie van Nederlandse politieke partijen en hun betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement, staat in dit onderzoek centraal. Om een goede afspiegeling van de Nederlandse politiek te kunnen waarborgen, is gevarieerd op de oorzaken in dit causale verband. Dit houdt in dat gekozen is voor vier (ideologisch verschillende) partijen, die allen naar verwachting een andere betekenis aan dit bestaansrecht geven. De drie stromingen die deze betekenisgeving verklaren worden gezien als de beïnvloedingsfactoren op het antwoord of het Benelux-parlement wel of geen bestaansrecht heeft. Zij bepalen welke *betekenis* de partijen aan de aan-/afwezigheid van bestaansrecht toedichten. Het onderzoeksmodel is grafisch in figuur 1 weergegeven:

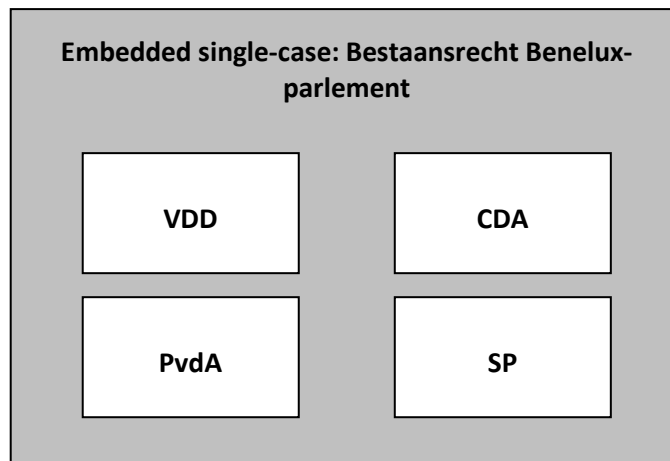
Figuur 1: Onderzoeksmodel.

Ofschoon geen vergelijking tussen cases gemaakt is, zijn binnenin de case derhalve wel vergelijkingen *tussen* verschillende politieke partijen en hun betekenisgeving aan bestaansrecht gemaakt. De single-case is daartoe verder ingericht als een embedded single-casestudy.¹¹³ Binnen de case van het Benelux-parlement zijn twee antwoorden mogelijk op de vraag of dit parlement bestaansrecht heeft: ja of nee. Om de betekenis die vanuit de partijideologie aan dit antwoord wordt gegeven te onderzoeken, is elke partij als aparte onderzoekseenheid in de casus opgenomen. Naar verwachting geven zij allen op basis van hun partijideologie een andere betekenis aan bestaansrecht.

¹¹² Yin (2009), p. 53

¹¹³ Yin (2009), p. 52

Dit leidt tot significante uitkomsten die het onderzoek in breder perspectief zetten. De uitkomsten zeggen zodoende iets over de steun van de onderzoekseenheden voor het bestaansrecht van het Benelux-parlement. De betekenisgeving aan dit bestaansrecht is uitgesplitst naar de in dit onderzoek betrokken politieke partijen en hun partijideologie (variatie op oorzaak). Daarbij zijn partijen onderzocht in dezelfde periode, in hetzelfde land en op basis van vergelijkbare bronnen en respondenten. Zodoende zijn vertekende onderzoeksresultaten geprobeerd te voorkomen.¹¹⁴ Vervolgens is deze betekenisgeving geanalyseerd naar welke mate zij liberaal, realistisch of marxistisch te benoemen is. Daarna is bekeken of deze uitkomsten overeenkomen met partijideologie, zodat vastgesteld kan worden of partijideologie bepalend is in betekenisgeving aan het bestaansrecht. Concreet houdt dit in dat vier analyse-eenheden binnen (*'embedded in single-case'*) de overkoepelende case van het Benelux-parlement in dit onderzoek gebruikt zijn: de VVD, het CDA, de PvdA en de SP. Zodoende zijn de onderzochte partijen als subcases binnen de single-case Benelux-parlement geplaatst. De in dit onderzoek gehanteerde embedded single-casestudy is in figuur 2 grafisch weergegeven:

Figuur 2: Embedded single-casestudy Benelux-parlement

De variatie op oorzaak in deze case vraagt om een eenduidige en gestructureerde wijze waarop de resultaten vergeleken worden zodat valide conclusies getrokken kunnen worden. Aan de hand van de structured focused comparison zijn de 'antwoorden' op de vraag of het Benelux-parlement bestaansrecht heeft geanalyseerd en vergeleken.¹¹⁵ De structured focused comparison geeft analytisch houvast door te stellen dat elke oorzaak op dezelfde wijze onderzocht dient te worden. Daarbij staat het standaardiseren van de dataverzameling centraal bij de verschillende onderzoekseenheden. In dit onderzoek zijn dit de interviews en de relevante documenten. Voor elke analyse-eenheid is dezelfde (soort) empirische data verzameld. Door verwachte patronen (hypothesen) te zoeken in de empirische data, is het mogelijke een valide vergelijking tussen de onderzoekseenheden te maken. De verwachte patronen zijn daarbij gekoppeld aan de onafhankelijke variabelen (de hypothesen aangaande het causale verband).¹¹⁶ Zij vormen de focus van de analyse.

¹¹⁴ Zie voor uitgebreide argumentatie van onderzoekseenheden paragraaf 3.1.8

¹¹⁵ George & Bennett (2005), pp. 67-73

¹¹⁶ Yin (2009), p. 136

3.2.8 Analyse-eenheden: respondenten en documenten

In de vraagstelling is de onderzoekspopulatie en analyse-eenheid geïntroduceerd: de Nederlandse politiek. Uitgaande dat alleen leden van de Eerste en Tweede Kamer als afvaardiging naar het Benelux-parlement gestuurd mogen worden, kan de onderzoekspopulatie daarmee afgebakend worden tot Nederlandse parlementariërs die op nationaal niveau actief zijn.¹¹⁷

Nu de onderzoekspopulatie is afgebakend, kan een volgende keuze beargumenteerd worden. In het theoretisch kader is weergegeven dat vanuit de Internationale Betrekkingen op drie manieren naar bestaansrecht van internationale organisaties gekeken kan worden: liberaal, realistisch en marxistisch. Verschillende auteurs stellen dat partijen op basis van hun ideologie binnen deze stromingen te plaatsen zijn.¹¹⁸ De stromingen zijn dan een verlengstuk van de partijvisie op internationale samenwerking. In het theoretisch kader is reeds aangetoond dat het mogelijk is partijideologie te koppelen aan visies op internationale samenwerking. Als onderzoekseenheid zijn voor dit onderzoek daarom partijen uitgekozen die (in grote lijnen) overeenkomen met het liberalisme, realisme en marxisme vanuit de Internationale Betrekkingen. Deze partijen dienen een afspiegeling te zijn van de Nederlandse politiek aangezien dit de grove analyse-eenheid betreft. Daartoe dienen de partijen op het spectrum van links naar rechts uit gekozen te worden en dienen zij in ieder geval een afvaardiging naar het Benelux-parlement te sturen.

De vraagstelling van het onderzoek bevraagt het causale verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Om relevante onderzoekseenheden te kiezen, is het op basis van het theoretisch kader, de vraagstelling en de hypothesen relevant een indeling op partijideologie te maken. Op deze wijze kan het verwachte causale verband adequaat onderzocht worden, zonder dat niet corresponderende variabelen met elkaar vergeleken worden. Daartoe is allereerst op basis van het werk van Gallagher¹¹⁹ vastgesteld binnen welke globale politiek-ideologische stromingen de Nederlandse politieke partijen te plaatsen zijn. Dit is gedaan voor alle partijen die in de regeerperiode 2007-2011 zitting hebben in de Eerste én Tweede Kamer. Op basis van deze indeling, kan verantwoord worden waarom voor de VVD, het CDA, de PvdA en de SP als onderzoekseenheden gekozen is.

De tabel op de volgende pagina (tabel 1) geeft weer hoe Gallagher et al en Lijphart¹²⁰ de huidige politieke partijen in Nederland in politieke ideologie indelen. In de eerste kolom zijn de partijen geplaatst die binnen de bredere liberale politieke-ideologie te plaatsen zijn. De tweede kolom geeft de conservatieve en christelijke partijen weer. In de derde kolom zijn de linkse, socialistische partijen geplaatst. De vierde kolom behelst tot slot de nationalistisch georiënteerde politieke partijen. De kolom 'overig' geeft partijen weer die in eerste instantie niet door deze auteurs ingedeeld worden op partijideologie. Omdat deze partijen niet deelnemen aan het Benelux-parlement, is het niet relevant deze alsnog beargumenteerd in één van de andere kolommen te plaatsen.

¹¹⁷ Overeenkomst tot oprichting van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, artikel 10

¹¹⁸ Jackson & Sørensen (2003), p. 35 ; Keohane (1984) ; Barnett & Finnemore (1999) pp. 704-711

¹¹⁹ Gallagher et al. (2006), pp. 199-202 & 230-254

¹²⁰ Vrij naar Gallagher et. al (2006); Lijphart (2008)

Liberaal	Conservatief Christendemcoratisch	Sociaaldemocratisch Socialistisch	Nationalistisch	Overig
VVD	CDA	PvdA	PVV	PvdD
D66	ChristenUnie	GroenLinks		
	SGP	SP		

Tabel 1: Nederlandse politieke partijen ingedeeld naar politieke ideologie.

Na deze indeling is een afweging gemaakt betreffende welke partijen in deze studie meegenomen zijn. Omdat niet elke partij zitting neemt in het Benelux-parlement (op basis van het aantal zetels in de Staten Generaal), is gekozen alleen de partijen die deelnemen aan dit parlement in dit onderzoek mee te nemen. Dit zijn de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), het Christen Democratisch Appèl (CDA), de Partij van de Arbeid (PvdA), de Socialistische Partij (SP) en de Partij Voor de Vrijheid (PVV).

Naast deelname aan het Benelux-parlement, zijn de VVD, het CDA, de PvdA, de SP en de PVV op basis van onderstaande twee argumenten gekozen als analyse-eenheid voor dit onderzoek. Allereerst is de verwachting dat zij als deelnemende partij kennis hebben van het Benelux-parlement en haar werkwijze. Doordat zij aan dit parlement deelnemen wordt tevens verwacht dat zij beschikken over de benodigde informatie voor dit onderzoek. Een tweede argument heeft betrekking op de werking van het Benelux-parlement zelf. In dit parlement groeperen de afgevaardigde partijen zich in fracties op basis van partijideologie. In het Benelux-parlement bestaat een liberale, christelijke en socialistische fractie, welke in grote lijnen overeenkomen met de drie theoretische visies op bestaansrecht.¹²¹ Deze fracties komen in grote lijnen overeen met de drie theoretische hoofdopvattingen over bestaansrecht. Op basis van bovenstaande tabel lijken de VVD, het CDA, de PvdA, de SP en de PVV daarom geschikt om als subcase voor de grotere single-case Benelux-parlement te dienen. Concluderend vallen daarmee de volgende partijen af omdat zij óf in partijideologie geen verwachte overeenkomst vertonen met de theoretische stromingen óf geen afvaardiging naar het Benelux-parlement sturen: D66, de ChristenUnie, de SGP, Groenlinks, de PVV en de PvdD. De gekozen analyse-eenheden voor dit onderzoek zijn daarmee de VVD, het CDA, de PvdA en de SP. Naar verwachting dragen zij bij aan een valide antwoord op de centrale vraagstelling. De partijen komen immers naar verwachting in partijideologie overeen met de drie stromingen op bestaansrecht, hetgeen het causale onderzoeksverband in dit onderzoek is. Daarmee is het een logische keuze om de VVD, het CDA, de PvdA, de SP en de PVV als analyse-eenheid te kiezen.

Ondanks de bewezen meerwaarde van inclusie van de PVV, is het om praktische redenen niet gelukt de benodigde data aangaande de visie van de PVV op het bestaansrecht van het Benelux-parlement te verkrijgen. De PVV is van meerwaarde omdat het één van de partijen is die het bestaansrecht van het Benelux-parlement ter discussie stelt en zelfs aangeeft hier geen afvaardiging meer naartoe te sturen.¹²² Verschillende PVV-afgevaardigden gaven aan geen tijd te hebben om aan deze scriptie mee te werken. Daarnaast bleken documenten aangaande de visie van de PVV op de Benelux en haar instituties niet inzichtelijk te zijn. Het verzamelen van empirische data over het

¹²¹ Jackson & Sørensen (2003)

¹²² Zie H1

standpunt van de PVV aangaande dit bestaansrecht is hiermee bemoeilijkt. Gekozen is de PVV daarom niet in dit onderzoek mee te nemen. Dit versterkt overigens de argumentatie in de keuze voor de andere partijen. De overgebleven partijen vormen een goede afspiegeling van de drie politieke fracties in het parlement en komen naar verwachting overeen met de drie theoretische visies op bestaansrecht van internationale organisaties. In de inhoudelijke discussie over de onderzoeksresultaten in hoofdstuk zes is gereflecteerd op de afwezigheid van de PVV als analyse-eenheid in dit onderzoek.

Om de benodigde empirische data voor dit onderzoek te verzamelen, is getracht met tenminste één politicus van elke partij te spreken. Deze diende in ieder geval namens de partij als afgevaardigde naar het Benelux-parlement te fungeren. Uiteindelijk zijn vier interviews gehouden: één met de VVD, één met het CDA, één met de PvdA en één met de SP. Omwille van tijds technische redenen is het niet gelukt meerdere afgevaardigden en niet-afgevaardigden naar het Benelux-parlement te spreken. De laatste groep bleek een onrealistisch streven te zijn omdat deze parlementariërs aangaven niets over het onderzoeksveld te kunnen zeggen. Deze ontstane bias is opgevangen door Eerste Kamer en Tweede Kamerdebatten over het bestaansrecht van de Benelux en haar instituties middels documentanalyse te onderzoeken. Op deze manier is een controlefactor ingebouwd zodat de empirische dataresultaten niet eenzijdig geanalyseerd worden. Zodoende is getracht een adequaat weer te geven welke motieven de onderzochte politieke partijen hanteren bij het geven van betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

De selectie van documenten als tweede analyse-eenheid heeft op basis van relevantie plaatsgevonden. Omdat het partijstandpunt van partijen in dit deel van het onderzoek centraal staat, zijn allereerste de beginselprogramma's van de vier partijen geanalyseerd. Deze zijn aangevuld met een viertal partijrapporten over internationale samenwerking. Tot slot zijn alle kamerstukken aangaande de debatten over het herzieningsvoorstel van het Benelux verdrag in vergaderjaar 2009-2010 als bron meegenomen. Zie hiervoor ook bijlage 4.

3.3 Onderzoekstechnieken

3.3.1 Interviews als basis van empirische datavergaring

Door middel van halfgestructureerde interviews wordt geprobeerd inzicht te krijgen in de verschillende opvattingen van de respondenten over het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Door middel van parafaseren, het weergeven van gevoelens en doorvragen is geprobeerd de bepaalde gevoelens bij de geïnterviewde los te maken.¹²³ De keuze voor halfgestructureerde interviews komt voort uit het deels willen bevragen van bepaalde verschijnselen en het deels aan de vrijheid van de respondent over laten wat deze wenst te zeggen.

Het halfgestructureerde interview geeft voldoende mogelijkheden tot doorvragen. Omdat tot op heden weinig bekend is over de opvatting van Nederlandse politici aangaande dit bestaansrecht, geven interviews de mogelijkheid een beeld te schetsen welke betekenis de onderzoekseenheden aan dit bestaansrecht geven. Zodoende wordt daadwerkelijk gemeten wat de redenen zijn voor de

¹²³ 't Hart et al. (2005), p. 52

aan-/afwezigheid van dit bestaansrecht. Vanwege de relatieve ambiguïteit van het begrip bestaansrecht is alle informatie meer dan welkom. Belangrijk is dat de gekozen vragen dienen te passen in het referentiekader van de ondervraagden. Daartoe hanteert de onderzoeker een overzichtelijke topiclijst die op basis van de literatuur tot stand is gekomen (zie bijlage 1).

Een tweede relatief groot voordeel van halfgestructureerde interviews is de mogelijkheid tot het stellen van open vragen. Op antwoorden van respondenten kunnen eventuele onduidelijkheden door middel van doorvragen direct weggenomen worden. Dit levert een relatief eenvoudige controle op de respondenten op, waarvan relatief weinig non-respons het gevolg is.¹²⁴ De belangrijkste nadelen van het halfgestructureerde interview zijn het kosten/batenplaatje en de sociale wenselijkheid van de antwoorden. Het afnemen van een interview kost relatief veel tijd en het gevaar voor de interviewer is dat de respondent sociaal wenselijk antwoord geeft. Tot slot kan het gebrek aan anonimiteit bezwaarlijk zijn. Deze nadelen zijn geprobeerd te ondervangen door naast interviews ook gebruik te maken van een documentanalyse. Het analyseren van documenten biedt de mogelijkheid om de antwoorden van de respondenten te controleren met een relatief objectieve bron. Daarnaast neemt de documentanalyse minder tijd in beslag, wat in kleinere onderzoeken een voordeel kan zijn.¹²⁵

3.3.2 Documenten als analyse-instrument

Documenten worden in dit onderzoek voornamelijk gebruikt om de hypothese aangaande partijideologie vast te stellen (de beginselprogramma's). Daarnaast worden de documenten gebruikt om de uit interviews verkregen empirische data te controleren zodat een onderzoeksbias voorkomen wordt (de Eerste en Tweede Kamerdebatten). De uitkomsten van de documentanalyse vormen een aanvulling op de empirisch verkregen interviewdata. Dit biedt het voordeel dat empirische data in een informatieve context geplaatst kunnen worden. Daarnaast voorzien de documenten in een relatief hoge informatiedichtheid. Dit stipt tevens een nadeel van documentanalyse aan. De hoge informatiedichtheid maakt dat het relatief lastig is de relevante informatie in de analyse mee te nemen. In deze studie is daarom gekozen om de documenten op eenzelfde wijze te analyseren als de empirische interviewdata, zodat de tussen standpunten en betekenis gemaakte vergelijkingen geldig en betrouwbaar zijn.¹²⁶

Het gebruik van documenten versterkt deze casestudy doordat sprake is van data-triangulatie. Dit houdt in dat de empirische data op meerdere wijzen vergaard zijn waardoor convergentie van resultaten plaats kan vinden. Door samenvloeiing van data uit de verschillende bronnen, worden valide en betrouwbare conclusies getrokken.¹²⁷ De conclusies zijn immers gebaseerd op verschillende informatiebronnen. De door middel van documenten geanalyseerde partijideologie van de analyse-eenheden wordt zodoende gekoppeld aan de betekenisgeving van deze eenheden aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

¹²⁴ Yin (2006), pp. 106-109 ; 't Hart et al. (2005), pp. 224-244

¹²⁵ Van Thiel (2007), pp. 159-167

¹²⁶ Van Thiel (2007), pp. 159-167

¹²⁷ Yin (2009), p. 117

3.3.3 Meetbare veronderstellingen

Het liberalisme, realisme en marxisme geven ieder een andere uitleg aan het bestaansrecht van internationale organisaties. In hoofdstuk twee zijn deze kenmerken in de vorm van verwachtingen opgesteld. Bij het vaststellen welke empirische data binnen welke stroming past, zijn deze theoretische verwachtingen geoperationaliseerd tot concrete begrippen. Dit is op een inductieve wijze gebeurd aan de hand van de in hoofdstuk twee uiteengezette theorie, de voor dit onderzoek gebruikte documenten en de gebruikte Eerste en Tweede Kamer-debatten.¹²⁸ Deze operationalisatie is ondersteunend in het halfgestructureerde interview en leidend in het classificeren van de data. Zie voor de concrete operationalisatie bijlage 1 en hoofdstuk twee.

3.3.4 Analyseren van de data

De vier gehouden interviews zijn in het geheel uitgewerkt. In het kwalitatieve analyse programma Nvivo 8 zijn vervolgens alle documenten en interviewtranscripties gecodeerd. Hiervoor zijn twee verschillende codebomen gebruikt die beiden op de operationalisering van de hypothesen gebaseerd zijn. Bijlage 2 laat de codeboom zien gebruikt voor het analyseren van de uitkomsten van de interviews en de Kamerdebatten, bijlage 3 geeft de codeboom weer zoals gebruikt bij de documentanalyse. Gekozen is met twee codebomen te werken omdat de documentanalyse vraagt naar de partijstandpunten betreffende internationale samenwerking. Wanneer de ideologische stromingen bij de analyse van deze documenten als leidende codes gebruikt worden, geeft dit een vertekend beeld. Immers, dan wordt gezocht naar de overeenkomsten met tussen de partijideologie en de theoretische stroming in plaats te onderzoeken welke *betekenis* aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement gegeven wordt.

Hoewel voor de interviews en de documenten verschillende codebomen gebruikt zijn, zijn beide databronnen op eenzelfde wijze in Nvivo geanalyseerd. Voor het eerste onderzoeksdeel is de partijideologie van de onderzochte partijen vastgesteld. Dit is aan de hand van de uitkomsten van de documentanalyse gedaan (de beginselprogramma's). De uitkomsten van deze analyse zijn per partij weergegeven. Voor elke partij is vervolgens aangegeven met welke stroming van het liberalisme, realisme of marxisme deze partij ideologisch de meeste overeenkomst heeft. Zodoende zijn de hypothesen aangaande de koppeling tussen partijideologie en theoretische stroming in de Internationale Betrekkingen geanalyseerd.

In het tweede onderzoeksdeel zijn de hypothesen aangaande het causale verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement onderzocht. Daartoe is, na codering van de interviews en de debatten, vastgesteld of de onderzochte partijen van mening zijn of het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Vervolgens zijn de motieven en argumenten voor het toekennen of het ter discussie stellen van dit bestaansrecht weergegeven. Daarna zijn de door de partijen gegeven motieven gekoppeld aan de liberale, realistische en marxistische visie op bestaansrecht van internationale organisaties. Per partij is de stroming waarvan de hypothese stelt dat deze leidend is in haar betekenisgeving aan bestaansrecht, als basis genomen bij het koppelen van de empirie aan de theorie. Voor de VVD is dat de liberale stroming, voor het CDA

¹²⁸ Zie H2 en Jackson & Sørensen (2003), pp. 68-137; zie bijlage 3 voor overzicht gebruikte bronnen.

de realistische stroming en voor de PvdA en de SP de marxistische stroming. Daarna is vanuit de twee overgebleven stromingen gekeken of bepaalde motieven ook in andere stromingen te plaatsen zijn. Tot slot zijn voor elke partij de argumenten en motieven behandeld die niet binnen één van de drie stromingen te plaatsen zijn, maar wel bepalend zijn in de betekenisgeving aan het bestaansrecht.

In de laatste paragraaf van het resultatenhoofdstuk is aangegeven hoe partijideologie zich relateert tot betekenisgeving aan bestaansrecht en of de stromingen uit de Internationale Betrekkingen hierin een rol spelen. Aan de hand van de methode van *'convergence of evidence'* is in de resultaten bevestiging van de in hoofdstuk twee gestelde hypothesen gezocht.¹²⁹ Deze methode stelt vast in welke mate de verwachtingen ten aanzien van de theorie terug te zien zijn in de empirische resultaten. Aan de hand van verschillende bronnen worden deze verwachtingen getoetst. De uitkomsten van een casestudy zijn overtuigender als deze gebaseerd zijn op meerdere bronnen van informatie (triangulatie). Convergence of evidence zorgt dat bevindingen worden gezocht in verschillende bronnen aan de hand van verschillende instrumenten. Dit vergroot de validiteit van de conclusies omdat bevindingen uit verschillende bronnen elkaar versterken en aanvullen. De betekenis die de onderzoekseenheden geven aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement is in dit onderzoek door middel van interviews en debatanalyses onderzocht. Tussen de uitkomsten van de verschillende bronnen zijn overeenkomsten en discrepanties gezocht, zodat de resultaten zo betrouwbaar mogelijk weergegeven worden. Op basis van deze analyse is de relevante informatie vergaard die benodigd is om de centrale vraagstelling in de conclusie te kunnen beantwoorden.

3.4 Betrouwbaar en valide

3.4.1 Betrouwbaar en repliceerbaar

Betrouwbaarheid van wetenschappelijk onderzoek uit zich in de beperkte aanwezigheid van toevallige uitkomsten van een studie.¹³⁰ Elke studie kent toevallige fouten die de uitkomsten niet of nauwelijks beïnvloeden. Systematische fouten spelen op wanneer de inrichting van het onderzoek niet overeenkomt met de vraag- en doelstelling, waardoor uitkomsten niet de juiste antwoorden geven. Een betrouwbaar onderzoek kenmerkt zich door een gestructureerde uiteenzetting van de onderzoeksstappen, waardoor het onderzoeksproces navolgbaar wordt en gelijksoortige onderzoeken ongeveer dezelfde uitkomsten hebben.¹³¹ Dit onderzoek betreft een casestudy. Volgens Yin zijn twee basisprincipes die de betrouwbaarheid van een casestudy beïnvloeden: het aanleggen van een database van resultaten en het gestructureerd documenteren van elke stap die in het onderzoek gezet wordt.¹³²

Zoals in bovenstaande paragrafen is beargumenteerd, komen de in dit onderzoek hanteerde onderzoeksmethoden en technieken overeen met de vraag en doelstelling. Daarnaast is in dit onderzoek gebruik gemaakt van verschillende soorten bronnen, welke in het programma Nvivo geanalyseerd zijn. Dit programma biedt de mogelijkheid tot het genereren van een database op codeniveau van de uitkomsten. Daarnaast wordt de repliceerbaarheid van dit onderzoek door de

¹²⁹ Yin (2009), pp. 115-117

¹³⁰ 't Hart et al. (2005), pp. 161-165

¹³¹ 't Hart et al. (2005), pp. 161-165

¹³² Yin (2009), pp. 114-126

methodologische verantwoording ondersteund; een gestructureerde weergave van de onderzoekstappen en de voor- en nadelen van gemaakte keuzen staan centraal. Beide maatregelen zorgen ervoor dat bij herhaling van het onderzoek de uitkomsten ongeveer hetzelfde zullen zijn. De conclusies van deze studie geven daarmee naar verwachting een geldig een antwoord op de gestelde probleemstelling en onderschrijven de doelstelling van dit onderzoek.

Toch komt de betrouwbaarheid enigszins in het geding omdat de onderzoekspopulatie relatief klein is, waardoor de representativiteit van de uitkomsten ter discussie staat. Per politieke partij is met één persoon gesproken waardoor de resultaten onder druk komen te staan. De toevalligheid van de bevindingen wordt hiermee vergroot; onderzoek met een grotere onderzoekspopulatie kan andere uitkomsten voortbrengen. Dit is geprobeerd te ondervangen door met controledata (debatanalyse) te werken. De uitkomsten van de interviews zijn gestaafd, vergeleken en zodoende gecontroleerd met argumentatie gebruikt door politieke partijen in Eerste en Tweede Kamerdebatten over het bestaansrecht van de Benelux en haar instituties.

3.4.2 Intern valide

De interne validiteit stelt vast of het onderzoek logisch is opgebouwd, of de gegevens zo verzameld zijn en geanalyseerd worden dat een goede kwaliteit gewaarborgd is en of het onderzoek zo is opgezet dat de interpretatie van een mogelijk causaal verband de juiste is.¹³³ Doordat het aantal onderzoekseenheden in dit onderzoek relatief klein is, is gebruik gemaakt van controledata om de validiteit van de uitkomsten zeker te stellen. De uitkomsten van de interviews zijn gecontroleerd en geverifieerd aan de hand van uitkomsten uit de debat- en documentanalyse.

Toch blijft het lastig om de validiteit van de uitkomsten vast te stellen. Dit onderzoek is kleinschalig waardoor niet uitgesloten kan worden dat andere dan de onderzochte factoren (liberalisme, realisme en marxisme) van invloed zijn op de relatie tussen politieke partij en betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Zodoende kan niet met zekerheid gezegd worden dat de uitkomsten de theorie bevestigen, maar dat deze slechts plausibel zijn in de gehanteerde onderzoeksmethode en bij de gekozen theorieën.

Om de interne validiteit te verhogen, is het daarom noodzakelijk dat de gebruikte theorieën en onderzoeksobjecten helder en concreet geoperationaliseerd zijn. Op deze wijze wordt verder voorkomen dat de uitkomsten beïnvloed worden door andere dan de veronderstelde variabelen.¹³⁴ Wanneer de theorieën duidelijk, helder en afgebakend geoperationaliseerd zijn, is het mogelijk om op een juiste wijze een relatie tussen oorzaken en gevolgen te trekken. In dit onderzoek zijn de theoretische concepten stapsgewijs en helder geformuleerd. Het theoretisch kader geeft aan hoe uitkomsten binnen de drie stromingen van bestaansrecht te plaatsen zijn. Als uitkomsten van het onderzoek niet in één van de stromingen te plaatsen zijn, zijn dit andere dan de onderzochte variabelen. Dit is in principe een geldige uitkomst, omdat daarmee het verwachte causale verband weerlegd wordt. Het onderzoek onderkent daarmee de mogelijkheid dat andere dan de verwachte antwoorden mogelijk zijn, wat de interne validiteit vergroot.¹³⁵

¹³³ t Hart (2005), pp. 167-174

¹³⁴ Yin (2009), pp. 42-43

¹³⁵ Yin (2009), p. 43

Daarnaast is geprobeerd om de casusinrichting en de keuze voor de subcases, de vier onderzoekseenheden op een aantal factoren overeen te laten komen. Zo zijn alle vier de partijen afkomstig uit hetzelfde land, zijn zij allen lid van het Benelux-parlement, zijn zij in dezelfde tijdsperiode onderzocht (begin 2010), is met vergelijkbare respondenten gesproken en zijn vergelijkbare documenten gebruikt. Ook op deze wijze is geprobeerd toevallige uitkomsten, als gevolg van andere dan de onderzochte variabelen, op de betekenisgeving aan het Benelux-parlement te voorkomen. Door vier vergelijkbare partijen te kiezen, is het onderzoeksveld verder afgebakend en kunnen geldige conclusies getrokken worden. In hoofdstuk zes is bij de discussie van de onderzoeksresultaten teruggeblikt of daadwerkelijk geen andere dan de onderzochte factoren de mate van betekenisgeving door Nederlandse politieke partijen aan het Benelux-parlement hebben beïnvloed.

3.4.3 Extern valide

Nu is vastgesteld hoe in dit onderzoek wordt omgegaan met de interne validiteit en de betrouwbaarheid, kan vastgesteld worden in welke mate de uitkomsten van dit onderzoek generaliseerbaar zijn. Daartoe dient de externe validiteit van dit onderzoek bepaald te worden. Externe validiteit of constructvaliditeit betreft zodoende de algemene geldigheid van uitspraken die berusten op de gemeten en gemanipuleerde variabelen.¹³⁶ Volgens Yin gaan casestudies uit van analytische generalisatie. Dit houdt in dat de onderzoeker probeert de uitkomsten van een casestudy te generaliseren in een bredere theoretische context die op meerdere vergelijkbare cases van toepassing zou kunnen zijn.¹³⁷

Aangezien gekozen is de case van het Benelux-parlement als single-casestudy in te richten, kan gesteld worden dat wanneer de case het verwachte causaal verband ondersteund, gesproken kan worden van een most-likely case. Wanneer de case het verwachte causaal verband verwerpt wordt is sprake van een least-likely case. Het onderzochte causale verband bestaat uit de invloed van partijideologie op betekenisgeving aan het bestaansrecht. Dit verband is aan de hand van de single-case Benelux-parlement onderzocht. De uitkomsten van het onderzoek tonen dit verband aan of verwerpen dit verband. Daarmee kunnen de uitkomsten voor dit onderzoek gegeneraliseerd worden naar bredere theorieën over betekenisgeving aan bestaansrecht door politieke partijen. Zodoende kan bijvoorbeeld iets gezegd worden over hoe de onderzochte partijen, of partijen van een vergelijkbare ideologie, internationale samenwerking bezien. Voordat generalisaties op basis van de uitkomsten gemaakt kunnen worden, dient het onderzoek eerst aan een aantal voorwaarden betreffende de externe validiteit te voldoen.

Allereerst dient de interne validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek van hoog niveau te zijn. De operationalisering van de begrippen en de gehanteerde methodieken dienen bij te dragen aan een adequate beantwoording van de vraagstelling. Op deze manier wordt onderzocht wat de onderzoeker wil weten. In deze scriptie zijn de uitkomsten naar verwachting passende antwoorden op de vraagstelling. Daarmee is het mogelijk om de uitkomsten van dit onderzoek te generaliseren

¹³⁶ Yin (2009), pp. 136-160

¹³⁷ Yin (2009), pp. 45-44

naar bredere verwachtingen over de relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht. Uiteraard dienen deze verwachtingen eerste onderzocht te worden, alvorens zij daadwerkelijk van toepassing verklaard kunnen worden.

Daarnaast dient het onderzoek, alvorens uitkomsten ervan gegeneraliseerd kunnen worden, opnieuw bij een andere casus uitgevoerd te worden. Op deze wijze kan vastgesteld worden of de conclusies daadwerkelijk kloppen en in meerdere gevallen gelden. Aangezien dit onderzoek een unieke case betreft (Benelux-parlement), is het naar verwachting niet mogelijk een tweede, vergelijkbare, casus te onderzoeken. De uitkomsten van het onderzoek zijn daarmee minder snel generaliseerbaar voor betekenisgeving aan bestaansrecht van meerdere internationale organisaties. Dit is geprobeerd te ondervangen door het onderzoeksveld zoveel mogelijk af te bakenen. Daarmee gelden de uitkomsten alleen voor het verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht dat aan de hand van de interveniërende factoren vanuit het liberalisme, realisme en marxisme is vastgesteld. Uitkomsten dienen daarom de nadruk te leggen op de specifieke inrichting van de case. Wanneer dit gebeurt, is het mogelijk om voorzichtige generalisaties over de causale relatie in verband met de theorie te maken.

In hoofdstuk zes is de externe validiteit van de conclusie vastgesteld op basis van een inhoudelijke discussie van de resultaten. Ook wordt hier stilgestaan bij de interne validiteit en de betrouwbaarheid van dit onderzoek. Op basis hiervan wordt een voorzichtige blik in de toekomst geworpen met een aanzet tot eventuele vervolgonderzoeken en aanbevelingen.

4. De Benelux en het Benelux-parlement

Voordat het bestaansrecht van het Benelux-parlement vastgesteld kan worden, dienen een aantal historische en contextuele gebeurtenissen behandeld te worden die van directe invloed zijn (geweest) op de ontwikkeling en het bestaan van de Benelux en daarmee het Benelux-parlement. Zodoende kunnen de resultaten in de volgende hoofdstukken op een juiste wijze in hun context bezien en geïnterpreteerd worden. Daarnaast geeft dit hoofdstuk inzicht hoe het Benelux-parlement zich verhoudt tot de lidstaten, de Benelux Economische Unie en de Europese Unie. Achtereenvolgens behandelt dit hoofdstuk de ontstaansgeschiedenis van de Benelux en het functioneren ervan, de opkomst en geschiedenis van het Benelux-parlement en haar ontwikkeling gedurende de afgelopen vijftig jaar.

4.1 Historische verbondenheid

Hoewel de Benelux in haar huidige vorm pas sinds medio twintigste eeuw bestaat, zijn de drie Lage Landen vanuit historisch perspectief al eeuwen met elkaar verbonden. Vanaf de veertiende tot eind zestiende eeuw werden de Lage Landen bestuurd door de Bourgondiërs en later de Habsburgers. Verkregen door echtverbinding, verovering en aankoop, wisten de Bourgondiërs hun greep op de Lage Landen gedurende twee eeuwen te verstevigen.¹³⁸ Aan het einde van de vijftiende eeuw werden de Lage Landen onder heerschappij van Karel V onderdeel van het Habsburgse Rijk. Karel V verenigde de gebieden die wij nu kennen als de Benelux in zijn Heilige Roomse Rijk, waarover zijn zoon Filips II regeerde vanuit Spanje. Midden zestiende eeuw scheidde de noordelijke gebieden van de Lage Landen zich onder aanvoering van Willem van Oranje af op basis van het protestantse verzet tegen de katholieke overheersing.¹³⁹ In 1581 stichtte Willem van Oranje met de Acte van Verlaetinghe de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het zuidelijke deel van de Lage Landen, wat nu België en Luxemburg is, bleef katholiek en schaarde zich onder de heerschappij van de Spanjaarden en later de Oostenrijkers.¹⁴⁰

Pas aan het begin van de negentiende eeuw werden de drie afzonderlijke landen weer samengevoegd, ditmaal onder aanvoering van Napoleon.¹⁴¹ Nadat het Franse Keizerrijk in 1815 definitief uiteenviel, werden België, Nederland en Luxemburg samengevoegd in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder heerschappij van de Oranje-Nassau dynastie.¹⁴² De eenheid was van korte duur; in 1830 scheidde het katholieke zuiden zich af van het protestantse noorden. De oprichting van het Koninkrijk België geschiedde in 1839, waarna België officieel soeverein werd. In 1890 werden de drie landen pas volledig onafhankelijk door het ontbreken van een mannelijke erfgenaam voor de Nederlandse troon. De erf-titel Groothertog van Luxemburg verviel daardoor in handen van Adolf van Nassau, verre verwant van de Oranje-Nassau dynastie. Vanaf dat moment is het Groothertogdom Luxemburg een soevereine staat.¹⁴³

¹³⁸ Janssen (2006), p. 3; Krufft (2006), p. 5

¹³⁹ Janssen (2006), p. 4; Weil (1970), p. 13

¹⁴⁰ Janssen (2006), p. 4; Weil (1970), p. 26; Israel (1995), p. 44

¹⁴¹ Israel (1995), p. 48; Janssen (2006), p. 2

¹⁴² Weil (1970), p. 32; Hanekamp (1987), p. 2

¹⁴³ Janssen (2006), p. 4

De formele deling van het Verenigd Koninkrijk der Nederland in 1839 resulteerde in gespannen verhoudingen tussen België, Nederland en Luxemburg die leidden in een uit elkaar gescheurde economische eenheid.¹⁴⁴ De snelle ontwikkeling van de drie staten op het gebied van handel en landbouw (Nederland) en industrie (België/Luxemburg), resulteerde in het opleven van de vrijhandelsgedachte. De gekrompen afzetmarkt door het uiteenvallen van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden diende gecompenseerd en vergroot te worden.¹⁴⁵ Daartoe werden verschillende handelsverdragen met buurlanden Duitsland en Frankrijk afgesloten. Ook de onderlinge relatie tussen België, Nederland en Luxemburg normaliseerde zich naar verloop van tijd, waardoor het in 1846 mogelijk was een handelsverdrag tussen de drie naties af te sluiten.¹⁴⁶

Luxemburg maakte sinds 1842 deel uit van de 'Deutsche Zollverein', in de hoop hier economisch voordeel uit te behalen. Na het Verdrag van Versailles in 1919 zegde het zijn deelname echter op uit angst meegesleept te worden in de val van de Duitse economie.¹⁴⁷ Ter compensatie en bescherming van de eigen economie zocht zij daarna aansluiting bij België. Dit resulteerde in 1921 in een verdrag tot oprichting van een economische unie tussen beide staten: de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU). Deze samenwerking voorzag in de creatie van één markt voor goederen en diensten in de BLEU, waarin vrijheid van handel op een eerlijke en gelijke wijze zou kunnen plaatsvinden.¹⁴⁸

De economische neergang in de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw liet ook België, Nederland en Luxemburg niet onberoerd. Dit resulteerde ondermeer in toenadering tussen de staten op het gebied van economische samenwerking en later politieke samenwerking. In 1932 mondde de sterke economische afhankelijkheid van de drie staten uit in het Verdrag van Ouchy, waarin de BLEU en Nederland streefden naar meer economische samenwerking om de economische neergang het hoofd te bieden. Zo werden de invoertarieven verlaagd met 50% en werd een verbod op '*protectionistische maatregelen die de goederenhandel negatief beïnvloeden*'¹⁴⁹ ingesteld. De jaren dertig stonden daarmee voor de drie staten in het teken van bewustwording dat kleinere staten zich economisch enkel kunnen handhaven wanneer intensief wordt samengewerkt. Slechts op deze manier kon tegenwicht aan de West-Europese economische mogendheden geboden worden.¹⁵⁰

4.2 De geboorte van een Unie

Tijdens de ballingschap van de drie regeringen in Londen in de periode 1940-1945, werd de ingezette economische samenwerking gecontinueerd. In deze periode sloten de drie staten twee bilaterale verdragen die streefden naar verregaande economische integratie.¹⁵¹ Het eerste verdrag werd in 1943 ondertekend en had tot doel een effectieve financiële afhandeling van het betalingsverkeer tussen de drie landen.¹⁵² Het tweede verdrag, ondertekend in 1944, borduurde

¹⁴⁴ Oberesch (1983), p. 7 in: Hanekamp (1987), p. 1

¹⁴⁵ Hanekamp (1987), p. 1

¹⁴⁶ Hanekamp (1987), p. 2; Janssen (2006), p. 3

¹⁴⁷ Hanekamp (1987), p. 1

¹⁴⁸ Meade et al. (1964), p. 13; Janssen (2006), p. 3

¹⁴⁹ Hanekamp (1987), p. 3

¹⁵⁰ Hanekamp (1987), p. 3; Weil (1970), p. 43; Krufft (2006), p. 4

¹⁵¹ Van Esch (in: Hanekamp, 1987 : p. 4) verstaat in dit verband onder economische integratie het samenvoegen van volkshuishoudingen tot één economisch gebied.

¹⁵² Het gaat hier om de Nederlandse-Belgische-Luxemburgse Monetaire Overeenkomst die de basis legde voor de latere douane-unie (Hanekamp, 1987 : p. 4 ; Verdragenbank nr. 006543 ; Tractatenblad 1944-E76)

voort op het eerste en diende temeer als basis voor de naoorlogse economische integratie van de drie staten door de oprichting van een vrije handelsunie.^{153 154} Daarmee gaf het tweede verdrag een invulling aan het eerste verdrag doordat het de realisatie van de doelstellingen uit het eerste verdrag formaliseerde. Het stelde onder andere kaders waarbinnen de financiële en economische integratie plaats diende te vinden.

Direct na de Tweede Wereldoorlog startten de Benelux-landen onderhandelingen over de realisatie van een douane-unie. De schade als gevolg van de oorlog was enorm: grond- en hulpstoffen waren niet voorhanden, de industrie en infrastructuur hadden zwaar geleden onder de roofbouw van de bezetter en de woningbouw was voor een aanzienlijk deel verloren gegaan.¹⁵⁵ De landen hadden vrijwel geen deviezenvoorraad en inkomsten uit de export van goederen en diensten. Om de landen opnieuw op te bouwen diende de economie een impuls te krijgen, onder andere door de import te stimuleren en de export te intensiveren. Economische samenwerking in een douane-unie leek steeds vanzelfsprekender, temeer omdat de Benelux-landen door hun centrale ligging in West-Europa en hun afhankelijkheid van de internationale handel gemeenschappelijke economische belangen hebben.¹⁵⁶

Deze douane-unie - zoals ondertekend in 1944 - ging op 1 januari 1948 van start. België, Nederland en Luxemburg streefden naar een verdere vrijwaring van onderlinge handelsbeperkingen met het uiteindelijke doel een economische unie op te richten. De douane-unie diende het doel een vrije markt op te richten om zo tegenwicht te kunnen bieden aan de West-Europese economische mogelijkheden Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië. Met de invoering van douane-unie werden de onderlinge douanerechten afgeschaft en hanteerden de drie landen één buitentarief. Beide zijn gunstige en belangrijke voorwaarden voor de totstandkoming voor een economische unie.¹⁵⁷

In de eerste tien jaar na de oprichting van de Benelux douane-unie hield deze zich voornamelijk bezig met het uitzetten van een eigen koers.¹⁵⁸ Het doel van een gemeenschappelijke vrije markt was duidelijk, de wijze waarop diende nog vastgesteld te worden. De erkenning van de Benelux als douane-unie door de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) kwalificeerde de Benelux als een opzichzelfstaande entiteit¹⁵⁹, waardoor de weg voor toekomstige economische samenwerking geëffend werd.¹⁶⁰ Na het succes van de douane samenwerking stelden de Benelux-landen bij protocol in 1953 vast ook de sociale en economische politiek op Benelux-niveau te willen coördineren. De oprichting van het Benelux-parlement en de Benelux Economische Unie kreeg met dit protocol een impuls doordat haar randvoorwaarden en bewegingsruimte werden vastgesteld.

¹⁵³ Het gaat hier om de Nederlandse-Belgische-Luxemburgse Douane Overeenkomst die de basis legde voor de Benelux Economische Unie (Hanekamp, 1987 : p. 4 ; Verdragenbank nr. 006571 ; Tractatenblad 1944-77)

¹⁵⁴ Een vrije handelsunie is een groep van meerdere nationale gebieden die handelsbelemmeringen in het onderlinge handelsverkeer hebben opgeheven. Het vormt een voorloper van een douane-unie waarin invoerrechten zijn afgeschaft en het handelsverkeer met derden een geüniformeerd buitentarief kent (Hanekamp, 1987 : p. 3).

¹⁵⁵ Krufft (2006), p. 8; Janssen (2006), p. 7; Hanekamp (1987), p. 4

¹⁵⁶ Krufft (2006), pp. 9 - 14

¹⁵⁷ Krufft (2006), p. 10

¹⁵⁸ Hanekamp (1987), p. 6; Krufft (2006), p. 9

¹⁵⁹ De Belgische econoom en verslaggever Aspelagh heeft de naam Benelux bedacht. Als correspondent voor 'The Economist' diende hij in zo weinig mogelijk woorden zoveel mogelijk te zeggen. De 'Douane Unie tussen België, Nederland en Luxemburg' was een te lange aanduiding; Aspelagh zocht daarom naar een vervangend woord. Dit woord moest origineel zijn, in verschillende talen gebruikt kunnen worden en een associatie oproepen met de nieuwe instelling. Op 6 augustus 1947 gebruikte Aspelagh de term Benelux voor het eerst in 'The Economist', sindsdien is de aanduiding steeds vanzelfsprekender geworden. (Dekkers, 2004 : 46)

¹⁶⁰ Boekema et al. (1994), p. 13; Dekkers (2004), p. 46

Na jaren van onderhandeling was het op 3 februari 1958 zo ver. België, Nederland en Luxemburg ondertekenden in Den Haag het Verdrag tot Instelling van de Benelux Economische Unie (BEU), waarmee zij zich formeel op economisch gebied aan elkaar verbonden. Het verdrag trad op 1 november 1960 in werking en is tot op de dag van vandaag van kracht.¹⁶¹ Alle eerdere overeenkomsten en protocollen werden in de verdragstekst opgenomen en vervielen daarmee als aparte overeenkomst, waardoor het BEU-verdrag een geconsolideerd verdrag betreft.

Gedurende de twintigste eeuw ontwikkelde de Benelux zich op verschillende beleidsterreinen. Hoewel de Benelux-samenwerking in essentie gericht is op de integratie van de markten voor goederen, diensten, kapitaal en personen, heeft zij in de twintigste eeuw gaandeweg meer taken gekregen. Onder andere op het gebied van ruimtelijke ordening, natuurbescherming, energiebeleid, toerisme, werkgelegenheid, merkenrecht, tekenen- en modellenrecht en accijnswetgeving heeft zij inspraak gehad of heeft zij dit nog steeds.

4.3 Institutionele structuur van de Benelux

De Benelux Economische Unie kenmerkt zich door haar intergouvernementele karakter. Zoals reeds in hoofdstuk twee vastgesteld zijn intergouvernementele organisaties een vorm van internationale samenwerkingsverbanden. Zij kenmerken zich doordat staten niet verplicht zijn zich te houden aan besluiten genomen op het niveau van de internationale organisatie. Zowel België, Nederland als Luxemburg behouden de eigen soevereine macht op de Benelux-beleidsgebieden. Zodoende kan de Benelux de lidstaten niet dwingen tot uitvoering van door haar genomen besluiten. Besluitvorming geschiedt op het niveau van de internationale organisatie op basis van unanimiteit. In de Benelux hebben de drie lidstaten de uiteindelijke macht aangezien zij bepalen hoe om wordt gegaan met adviezen en aanbevelingen vanuit de Benelux en haar parlement.¹⁶²

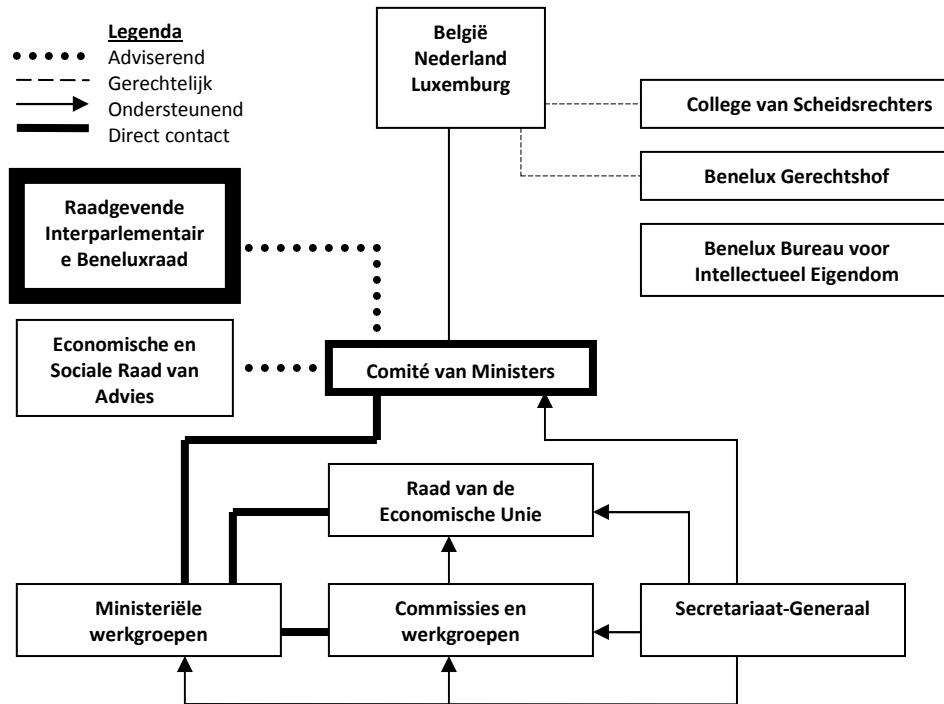
Verschillende auteurs stellen dat de Benelux-instituties in drie groepen te verdelen zijn.¹⁶³ De eerste groep omvat de beleidsbepalende (Comité van Ministers, de Raad van de Economische Unie) en uitvoerende (commissies, werkgroepen en het Secretariaat-Generaal) organen. In de tweede groep vallen de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad en de Economische en Sociale Raad van Advies als adviserende organen. Tot slot hebben het College van Scheidsrechters en het Benelux-Gerechtshof rechtsprekende macht, waarmee zij de derde groep vormen. Het Benelux Bureau voor Intellectueel Eigendom is een zelfstandig agentschap en valt niet onder de directe invloed van de Benelux-organen. Per groep worden de instituties kort toegelicht, met uitzondering van het Benelux-parlement aangezien deze in de volgende paragraaf uitgebreid besproken wordt.

Het organogram (figuur 3) op de volgende pagina geeft grafisch weer hoe de verschillende Benelux instituties zich tot elkaar verhouden. Ook is weergegeven welke (formele) bevoegdheden zij ten aanzien van elkaar hebben. De dikgedrukte zwarte omkadering van het Comité van Ministers geeft aan dat dit het belangrijkste besluitvormende orgaan is in de Benelux Economische Unie. Het Benelux-parlement is als case in dit onderzoek in het organogram tevens dik omkaderd, zodat haar positie ten opzichte van de andere instituties van de Benelux duidelijk wordt.

¹⁶¹ o.a. Janssen (2006), p. 7; Krufft (2006), p. 12; Dekkers (2004), p. 46

¹⁶² Zie Dekkers (2004), p. 48; Janssen (2006), p. 11; Weil (1984), p. 53; Hanekamp (1987), p. 15

¹⁶³ Hanekamp (1987), p. 17; Dekkers (2004), p. 47; Janssen (2006), p. 11

Figuur 3: Organogram Benelux Economische Unie (2010) (vrij naar: Janssen (2006), p. 11)

4.3.1 Beleidsbepalende en uitvoerende instituties

- Comité van Ministers

Het Comité van Ministers is het hoogste orgaan met besluitvormende macht in de Benelux. Het bestaat uit leden van de regeringen van België (federale regering), Nederland en Luxemburg. In principe zijn de leden de ministers van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Financiën; mochten andere onderwerpen op de agenda staan, dan is het mogelijk dat andere bewindslieden deelnemen. Het voorzitterschap van het Comité wisselt elke zes maanden tussen de drie lidstaten en wordt altijd vervuld door een minister van Buitenlandse Zaken. Het Comité bereidt wetsvoorstellen voor en heeft de mogelijkheid om bepaalde uitvoerende taken te delegeren aan Ministeriële Werkgroepen, die bestaan uit combinaties van bewindslieden uit de drie staten. De belangrijkste werkgroep is de Ministeriële Werkgroep voor Administratieve Zaken, die de begroting van het Secretariaat-Generaal goedkeurt en haar leden benoemt en ontslaat.¹⁶⁴

- Raad van de Economische Unie

De Raad van de Economische Unie (REU) is het hoogste ambtelijke orgaan van de Benelux. Haar belangrijkste rol is het optreden als intermediair tussen het Comité van Ministers en de commissies en werkgroepen. De Raad bestaat uit de voorzitters van de verschillende commissies. Als uitvoerend orgaan is haar voornaamste bevoegdheid het ten uitvoer brengen van beslissingen van het Comité van Ministers en het voorbereiden van de dossiers ter behandeling door het Comité van Ministers. Tot slot heeft de Raad de bevoegdheid om beleidsvoorstellen aan het Comité te doen.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Janssen (2006), pp. 7-8; Artikel 15, lid a van het BEU-verdrag

¹⁶⁵ Dekkers (2004), p. 48; Artikel 15, lid c en artikel 25 jo. 27 van het BEU-verdrag

- Secretariaat-Generaal

De centrale en gemeenschappelijke administratie van de Benelux-samenwerking wordt verzorgd door het Secretariaat-Generaal. Deze ondersteunt het Comité van Ministers, de commissies, de Ministeriele Werkgroepen en de REU door middel van de vertaling van documenten, notulen en agenda's. Daarnaast is het Secretariaat-Generaal verantwoordelijk voor de organisatie van de bijeenkomsten van de Benelux-instituten. Tot slot initieert zij voorstellen ter bevordering van de onderlinge samenwerking binnen de kaders van het Benelux Unie Verdrag, gebaseerd op het haar in 1975 toegekende recht van initiatief.¹⁶⁶

- Commissies en werkgroepen

De commissies en werkgroepen van de Benelux bestaan uit verschillende ambtenaren van ministeries uit de drie staten én van de Belgische Gewesten en Gemeenschappen.¹⁶⁷ De belangrijkste taak en bevoegdheid van de commissie is het verder uitwerken van besluiten van het Comité van Ministers alsmede het doen van beleidsvoorstellen en nieuwe initiatieven aan het Comité.

4.3.2 Adviserende instituties (m.u.v. Benelux-parlement, zie hiervoor § 4.3)

- Economische en Sociale Raad van Advies

De Economische en Sociale Raad van Advies (ESRA) bestaat uit leden van de overkoepelende sociaal-economische (bedrijfs-)organisaties uit de drie staten.¹⁶⁸ De ESRA bestaat uit maximaal 27 leden, waar elk van de drie lidstaten één derde van benoemt. Zowel op verzoek van het Comité van Ministers als op eigen initiatief kan de ESRA adviezen geven over vraagstukken die direct betrekking hebben op de werking van de Benelux. Haar advies is niet bindend.

4.3.3 Rechtsprekende instituties

- College van Scheidsrechters

De opvattingen over de aard van het werk van het College van Scheidsrechters lopen uiteen. Verschillende auteurs¹⁶⁹ stellen dat het College met haar intermediaire rol een gerechtelijke functie heeft. Zij is opgericht om op te treden indien een geschil over de toepassing van het Benelux Unie Verdrag tussen de Benelux-staten ontstaat. Andere auteurs stellen¹⁷⁰ dat het College adviserend is. Het heeft namelijk geen formele machten om lidstaten tot de orde te roepen of tot uitvoer van overeenkomsten te dwingen; het College doet slechts uitspraak in de vorm van een advies. In dit onderzoek wordt het College, vanwege haar arbitraire karakter, geschaard onder de rechtsprekende instituties van de Benelux.

¹⁶⁶ Janssen (2006), p. 9

¹⁶⁷ Dekkers (2004), p. 48

¹⁶⁸ Dekkers (2004), p. 49

¹⁶⁹ Janssen (2006), p. 11; Dekkers (2004), p. 51

¹⁷⁰ Hanekamp (1987), p. 29; Weil (1984), p. 64

- Benelux Gerechtshof¹⁷¹

De belangrijkste rechtsprekende instantie op Benelux-niveau, is het Benelux-Gerechtshof. In 1974 werd het Hof opgericht om te voorkomen dat de Benelux-wetgeving in de drie staten elk op een andere manier geïnterpreteerd en geïmplementeerd zou worden. Het Hof heeft drie taken: eenheid bevorderen bij de interpretatie van gemeenschappelijke rechtsregels, adviezen uitbrengen over deze interpretatie en uitspraak doen in ambtelijke twistpunten binnen de Benelux-instituties. De uitspraken en adviezen van het Hof zijn bindend waar het gaat om de uitlegging van de rechtsregels. Adviezen gevraagd door de drie regeringen betreffende de interpretatie van gemeenschappelijke rechtsregels zijn niet bindend.

4.4 Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (Benelux-parlement)

4.4.1 Werking van het parlement

De Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, afgekort tot het Benelux-parlement, is opgericht op 5 november 1955. De naoorlogse regeringen van België, Nederland en Luxemburg wensten een adviserend parlementair samenwerkingsverband op te zetten waarmee zij de sociaaleconomische samenwerking tussen de drie landen kon bespoedigen. De relatief grote schade als gevolg van de Tweede Wereldoorlog maakte de drie landen duidelijk dat politieke samenwerking noodzakelijk was om herhaling te voorkomen. De drie landen zochten door de oprichting van een Benelux-parlement meer (politieke) toenadering tot elkaar. Op deze manier hoopten zij tegenwicht te kunnen bieden aan de andere West-Europese mogendheden.¹⁷²

Het Benelux-parlement bestaat uit 49 leden en evenzoveel plaatsvervangers. De leden zijn parlementariërs afkomstig uit de nationale vertegenwoordigingen van België (federale parlement en de zes gewestelijke parlementen), Nederland (de Staten Generaal) en Luxemburg (Chambres des députés). De parlementariërs groeperen zich in het Benelux-parlement op ideologische basis in drie fracties: de liberale, christelijke en socialistische fractie. Het Benelux-parlement vergadert plenair minimaal eenmaal, maar meestal driemaal, per kalenderjaar. Het komt dan twee aaneengesloten dagen bijeen; de eerste dag zijn de fractie- en plenaire vergadering, de tweede dag de commissievergaderingen. Zij heeft een mobiele zetel en komt afwisselend, gedurende twee jaar achtereenvolgend, bijeen in Brussel, Den Haag of Luxemburg.¹⁷³

Net als de nationale assemblees, heeft het Benelux-parlement eigen commissies waarin op basis van beleidsgebieden vergaderd wordt. In december 2009 is het aantal commissies teruggebracht naar vier kerncommissies: binnenlandse markt en economische unie, duurzame ontwikkeling, justitie en binnenlandse zaken en buitenlandse vraagstukken.¹⁷⁴ Elke commissie bestaat uit 12 leden en heeft een voorzitter. De twee landen die geen voorzitter aan een commissie leveren, schuiven ieder een ondervoorzitter naar voren. De vakcommissies stellen jaarlijks hun eigen werkprogramma's op. Zij kunnen zich laten informeren door deskundigen of op werkbezoek gaan om relevante ontwikkelingen van dichtbij te beschouwen.

¹⁷¹ Janssen (2006), p. 10

¹⁷² Krufft (2006), Dekkers, Eerste Kamer (http://www.eerstekamer.nl/commissies/delegatie_naar_de_raadgevende)

¹⁷³ Janssen (2006), Benelux-parlement (<http://www.ben-parl.org>)

¹⁷⁴ Benelux-parlement (notulen 11/12/2009)

In de oprichtingsovereenkomst is vastgelegd dat het Benelux-parlement gevraagd en ongevraagd advies mag uitbrengen aan de regeringen van de drie landen, optredend in het Comité van Ministers. De adviezen worden uitgebracht in de vorm van aanbevelingen en resoluties, waardoor het iets stilliger neer gezet wordt.¹⁷⁵ Overigens is het Comité van Ministers niet verplicht deze resoluties of aanbevelingen over te nemen. Het Benelux-parlement heeft een drietal doelstellingen.¹⁷⁶ Ten eerste is zij belast met het uitbrengen van adviezen ten behoeve van de totstandkoming en werking van de economische unie. Ten tweede is haar taak het bespoedigen van de samenwerking tussen de drie landen op het gebied van buitenlands en veiligheid beleid. Tot slot richt haar derde doelstelling zich op de culturele toenadering tussen de drie landen en de eenmaking van het recht in de drie landen. Recent is een vierde doelstelling geformuleerd; het bevorderen van duurzame ontwikkeling tussen de drie lidstaten.¹⁷⁷

De leden van het parlement hebben individueel vragenrecht en het recht van interpellatie. Voorstellen voor resoluties kunnen door de plenaire vergadering geamendeerd worden. Het Comité van Ministers heeft de bevoegdheid het Benelux-parlement om advies te vragen over bijvoorbeeld af te sluiten verdragen of andere bilaterale samenwerking tussen de drie staten, maar is niet gebonden zich te houden aan de uitkomsten van dit advies.¹⁷⁸

Het Benelux-parlement werkt aan de hand van het vierjarige gemeenschappelijk werkprogramma vastgesteld door het Comité van Ministers. Daarnaast staat het haar vrij eigen onderwerpen te bespreken en hierover adviezen uit te brengen. De vakcommissies van het parlement behandelen tot slot het jaarlijks door het Comité van Ministers uit te brengen Gezamenlijk Verslag dat een overzicht bevat van de activiteiten van het dan afgelopen jaar.

4.4.2 Veranderde politieke context

De Benelux Economische Unie heeft zich de afgelopen vijftig jaar vrijwel geheel langs de lijn van de toenemende Europese integratie ontwikkeld. De drie Benelux-landen, samen met Frankrijk, Duitsland en Italië, stonden in 1951 als het Europa van de Zes aan de wieg van de Europese eenwording. Nederland, België, Luxemburg en de Europese Unie hebben de Benelux altijd als kraamkamer en voorbeeldfunctie gezien voor toekomstige Europese integratie.¹⁷⁹ In het Verdrag van Rome pleitten de drie landen voor erkenning van de Benelux als onafhankelijk entiteit binnen de Europese Gemeenschap. Deze erkenning diende te zorgen dat de Benelux-integratie geen nadeel zou ondervinden van de Europese integratie. Artikel 306 van het EU-verdrag (voormalig artikel 233 van het Verdrag van Rome) stelt deze erkenning formeel vast¹⁸⁰:

The provisions of the treaty shall not preclude the existence of completion of regional unions between Belgium and Luxembourg, of between Belgium, Luxembourg and the Netherlands, to the extent that the objectives of these regional unions are not attained by application of this treaty.

¹⁷⁵ Interview 2

¹⁷⁶ Overeenkomst tot oprichting van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, artikel 3

¹⁷⁷ Interview 2

¹⁷⁸ Eerste Kamer (http://www.eerstekamer.nl/commissies/delegatie_naar_de_raadgevende)

¹⁷⁹ Janssen (2006), p. 21; interview 1, 2, 3 & 4

¹⁸⁰ Geconsolideerde verdrag betreffende de Europese Unie, Artikel 309

Met dit artikel werd de macht van de Europese eenwording bij regionale samenwerkingsverbanden beperkt. De uitzondering die voor de politieke en economische samenwerking tussen de Benelux-landen gemaakt werd, kon echter niet voorkomen dat in de afgelopen vijftig jaar het merendeel van de taken die het Benelux-parlement toebehoorden, overgeheveld zijn naar Europees niveau.¹⁸¹ Hoewel de bepaling in het EU-verdrag de onafhankelijke entiteit van de Benelux garandeert, was het mogelijk voor staten om de Europese Unie meer bevoegdheden toe te kennen die eerder op Benelux-niveau geregeld werden. Onder andere haar oprichtingsdoelen met betrekking tot de totstandkoming van een economische unie en het buitenlands- en veiligheidsbeleid vallen nu onder de verantwoordelijkheid van de Europese Unie.¹⁸²

De beleidsgebieden van de Benelux samenwerking beperken zich op dit moment tot justitiële zaken, binnenlands beleid en duurzaamheid. Volgens Janssen is het in de toekomst waarschijnlijk dat ook deze onder zeggenschap van de Europese Unie zullen komen te vallen.¹⁸³ Naast de drie voornoemde beleidsgebieden heeft de politieke samenwerking in de Benelux geen autonome beleidstaken meer. Op economisch gebied heeft de Benelux nog altijd een voorbeeldfunctie voor de Europese Unie vanwege haar relatief ontwikkelde gemeenschappelijke markt.

De waardering voor de Benelux is vanuit haar politieke context relatief groot. De lidstaten van de Europese Unie, de Europese Commissie en de Raad van Ministers zien de Benelux als een *'laboratorium voor toekomstige Europese integratie'*.¹⁸⁴ Als de tijd op Europees niveau niet rijp is voor de ontwikkeling of implementatie van een bepaald beleid, kunnen de drie landen in Benelux-verband een (aangepaste) vorm van verdere integratie op dit beleidsgebied realiseren. Dit is in het verleden ondermeer gebeurd doordat de Benelux het Verdrag van Schengen initieerde.¹⁸⁵

De functie van kraamkamer dankt de Benelux aan haar relatief sterke merknaam.¹⁸⁶ In Europees verband staat de Benelux, mede dankzij haar historische verbondenheid en ontwikkeling, sterk bij beleidsbepalende onderhandelingen. Hoewel de drie landen niet meer dezelfde invloed hebben als in het Europa van de Zes, kunnen zij een duidelijke stem laten horen in gemeenschappelijk verband. Verschillende auteurs zien de functie van de Benelux als onderhandelingsblok in Europees verband als meerwaarde voor toekomstige Benelux samenwerking.¹⁸⁷

4.4.3 Toekomst?

Het Benelux Economische Unie (BEU) verdrag werd als geconsolideerd verdrag in 1958, met een beoogde inwerkingtreding op 1 november 1960, voor een periode van vijftig jaar getekend. Doordat het hier een geconsolideerd verdrag betrof, vielen alle voorgaande verdragen op het niveau van de Benelux onder de noemer van het Benelux Economisch Unie verdrag. Zo ook de 'Overeenkomst tot oprichting van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad'. Inmiddels loopt het BEU-verdrag op zijn einde; voor 1 november 2010 dient het verdrag herzien te worden. Het herzieningsvoorstel ligt op dit moment ter goedkeuring bij de parlementen van België, Nederland en Luxemburg.

¹⁸¹ Janssen (2006), p. 23 en Hanekamp (1987), p. 26; interview 2 & 4

¹⁸² Janssen (2006), p. 27

¹⁸³ Janssen (2006), p. 46

¹⁸⁴ Janssen (2006), p. 45

¹⁸⁵ Hanekamp (1987), p. 51-54

¹⁸⁶ Janssen (2006), p. 34, interview 2

¹⁸⁷ o.a. Janssen (2006), p. 43; Hanekamp (1987), p. 47; Hoogenboezem (2005), p. 266

De Nederlandse Eerste en Tweede Kamer hebben het herzieningsverdrag plenair besproken en hierop geamendeerd. De Tweede Kamerleden Ten Broeke en Schinkelshoek stellen dat de Benelux en het Benelux-parlement de komende jaren hun meerwaarde ten opzichte van de Europese Unie moeten aantonen.¹⁸⁸ Op dit moment stelt een meerderheid van de Tweede Kamer (CDA, VVD, PVV en SP) deze meerwaarde ter discussie.¹⁸⁹ Met de toezegging van de Minister van Buitenlandse Zaken dat de effectiviteit en efficiëntie van het Benelux-parlement binnen drie jaar na inwerkingtreding van het herzieningsvoorstel geëvalueerd wordt, hebben beide Kamers met het voorstel ingestemd. Deze evaluatie over het functioneren van het Benelux-parlement dient als basis voor een hernieuwd mandaat voor de Benelux samenwerking. Daarbij dient vooral gekeken te worden naar een andere invulling van de wijze waarop het parlement nu adviezen geeft en wat hier door het Comité van Ministers mee gedaan wordt.¹⁹⁰ Daarnaast dient de meerwaarde en de relevantie van het parlement onderstreept te worden, waarbij de politiek over het algemeen vindt dat het parlement meerwaarde heeft waar het kennisdeling betreft.¹⁹¹ De parlementen van België en Luxemburg buigen zich in het voorjaar van 2010 over het herzieningsvoorstel. De verwachting is dat ook zij hiermee instemmen, waarmee de toekomst van de Benelux verdragsrechtelijk verzekerd is.¹⁹²

¹⁸⁸ TK, 2009-2010, nr. 31585-6

¹⁸⁹ TK verg. nr. 18, pp. 1343 – 1366 ; EK verg. nr. 17, pp. 718 – 727

¹⁹⁰ Interview 1

¹⁹¹ Interview 1, 2, 3 & 4; TK verg. nr. 18, pp. 1343 – 1366 ; EK verg. nr. 17, pp. 718 – 727

¹⁹² EK, 2009-2010, nr. 31585-C

5. Benelux-parlement: wel of geen bestaansrecht?

In het voorgaande hoofdstuk is uiteengezet hoe het Benelux-parlement zich in de politiek-bestuurlijke context van de Benelux en haar drie lidstaten begeeft. Aan de hand van verschillende empirische data (zie voor overzicht bijlage 4), is in dit hoofdstuk vastgesteld in welke mate partijideologie bepalend is bij de betekenis die de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van dit parlement geeft. In de eerste paragraaf is vastgesteld hoe de onderzochte Nederlandse politieke partijen ideologisch te plaatsen zijn in de drie visies op bestaansrecht. Aan het einde van de behandeling per partij is aangegeven met welke visie de partijideologie het meest overeenkomt.

De tweede paragraaf richt zich op de vraag of de Nederlandse politiek vindt dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Op basis van de uitkomsten van de gehouden interviews wordt vastgesteld welke betekenis van bestaansrecht (liberaal, realistisch of marxistisch) elke partij anno 2010 geeft aan het Benelux-parlement. Samen met de bevindingen uit de vorige paragraaf, zijn deze resultaten gebruikt voor de analyse van het causale verband in de derde paragraaf.¹⁹³

Tot slot wordt in de derde en laatste paragraaf geanalyseerd hoe partij ideologie *over* en huidige betekenisgeving *aan* het bestaansrecht van het Benelux-parlement zicht tot elkaar verhouden. Daarbij nemen de in hoofdstuk twee gestelde onderzoekshypothesen een leidende rol aan.

5.1 Partij ideologie en bestaansrecht van internationale organisaties

Aan de hand van de beginselverklaringen van de VVD, het CDA, de PvdA en de SP is vastgesteld hoe ieder van hen ideologisch naar internationale samenwerking en bestaansrecht van internationale organisaties kijkt.¹⁹⁴ Deze partijideologie wordt vervolgens gekoppeld aan de drie vormen van bestaansrecht. Aan de hand van documentanalyse van de partijbeginselprogramma's van de vier partijen zijn de empirische data in de volgende subparagrafen per partij weergegeven.

5.1.1 VVD: vrijheid, zelfbeschikking en goed burgerschap

De liberale Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) beschouwt de individuele vrijheid, in zowel geestelijk als materieel opzicht, als het hoogste goed. Ieder mens heeft volgens de VVD recht op vrijheid van meningsuiting en op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. De rol van de overheid op het leven van de burgers is dan ook marginaal. Zelfbeschikking en integriteit over het eigen lichaam zijn beiden kernelementen in de liberalistische visie. *'Voorts beschouwt de VVD de verantwoordelijkheid als het ethisch fundament onder een samenleving van vrije mensen. Vrijheid en verantwoordelijkheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ieder mens draagt in vrijheid niet alleen de verantwoordelijkheid voor zichzelf, maar houdt ook rekening met de vrijheid van anderen en met de vrije samenleving als geheel'*.¹⁹⁵

Overheersend kenmerk van het liberalisme is dat zij de leer van de rationele vrije marktorde onderkent. Ook het liberalisme geeft in economische zin uitdrukking aan haar hoogste goed: vrijheid. Dat doet zij op zowel op niveau van het individu als op dat van de markt. De liberalen gaan ervan uit

¹⁹³ TK verg. nr. 18, pp. 1343 – 1366, EK verg. nr. 17, pp. 718 – 727

¹⁹⁴ De SP, de PvdA, het CDA en de VVD. Zie H3.

¹⁹⁵ Beginselverklaring VVD, p. 1

dat de verdeling van middelen middels het vraag-en-aanbod-principe de meest *'efficiënte toedeling van arbeid, kapitaal, goederen en diensten [garandeert] en [dit] is een voorwaarde voor een optimaal welvaartsniveau'*.¹⁹⁶ In zowel politiek als economisch opzicht speelt de staat een marginale rol; zij bekleedt de functie van marktmeester en toezichthouder. Economische doelen van de overheid dienen ter bestrijding van kartelvorming en het bespoedigen van onderlinge concurrentie te zijn.

Naast vrijheid staat het liberalisme voor *'gelijkwaardigheid, verdraagzaamheid en sociale rechtvaardigheid'*.¹⁹⁷ Goed burgerschap is de term die liberalen gebruiken op het niveau van het individu waar het gaat om de invulling van deze kernwaarden. Zo houdt goed burgerschap in dat *'een individu zich in zijn handelen rekenschap geeft van de cultuur en de bijbehorende normen van onze samenleving'*.¹⁹⁸ Iedere persoon heeft de eigen verantwoordelijkheid zich hierna te gedragen. De VVD is van mening dat haar kernwaarden in de Nederlandse cultuur geworteld zijn. Goed burgerschap staat daarom per definitie gelijk aan de concrete invulling van de kernwaarden van het liberalisme en daarmee de VVD.

Op statelijk niveau staat de VVD voor een krachtige parlementaire, vertegenwoordigende democratie die rekenschap houdt met de opvattingen van de minderheid en het individu. Een staat dient in alle gevallen een rechtsstaat te zijn, want alleen *'in een rechtsstaat hebben alle burgers gelijke rechten en is een eerlijke rechtsgang verzekerd. Niet alleen tussen burgers onderling maar ook ten opzichte van de staat'*.¹⁹⁹ De VVD streeft naar zo min mogelijk overheidsbemoeyenis. Op nationaal niveau uit zich dat in een overheid die alleen die taken uitvoert die de samenleving van belang vindt. Taken die daarnaast niet zelfstandig door individuen of groepen kunnen worden vervuld, dient de staat te stimuleren of op zich te nemen. Op internationaal niveau moeten staten op komen voor het nationale belang; internationale besluiten mogen alleen in overleg met het eigen volk genomen worden. De VVD is voorstander van internationale samenwerking in internationale organisaties. Zij zet zich in voor de versterking van de internationale rechtsorde en het beschermen van het hoogste goed: de persoonlijke vrijheid van de mens.

Internationale organisaties hebben volgens de VVD om een tweetal redenen bestaansrecht. Enerzijds omdat zij wereldwijde vrijhandel stimuleren door zich te verzetten *'tegen tariefmuren, staatssteun en andere vormen van marktafsluiting'*.²⁰⁰ Anderzijds hebben internationale organisaties de taak om met behulp van ontwikkelingssamenwerking de zelfstandigheid van mensen in ontwikkelingslanden te vergroten en hen zo meer onafhankelijkheid en vrijheid te geven. Samenwerking in Europees verband wordt door de VVD gezien als een effectief middel om vrijheid en welvaart te vergroten. Het liberalisme van de VVD stelt wel een aantal eisen aan internationale samenwerking. Zo dient deze zich alleen te richten op het verwezenlijken van wereldwijde vrijhandel door een gemeenschappelijke markt op te richten én door zich tegelijkertijd te richten op grensoverschrijdende problematiek en kansen. Overige beleidsterreinen vallen in de ogen van de liberalen onder het bewind van de nationale overheid.

¹⁹⁶ Beginselverklaring VVD, p. 3

¹⁹⁷ Beginselverklaring VVD, p. 1

¹⁹⁸ Beginselverklaring VVD, p. 5

¹⁹⁹ Beginselverklaring VVD, p. 4

²⁰⁰ Beginselverklaring VVD, p. 5

De partijideologie van de VVD heeft voornamelijk overeenkomsten met de liberale stroming bij het vaststellen van bestaansrecht van internationale organisaties. In de liberale stroming ontlene internationale organisaties bestaansrecht aan een gemeenschappelijk economisch belang.²⁰¹ De VVD vindt dat internationale organisaties bestaansrecht hebben als de nationale economisch belangen door haar aanwezigheid verwezenlijkt worden. De keuze om in internationaal verband samen te werken laat zich leiden door rationele kosten en batenafweging.²⁰² Naast economisch belang, ontlene internationale organisaties hun bestaansrecht volgens de liberale stroming aan het zoeken naar een gemeenschappelijke deler tussen staten. Ook de VVD stelt dat internationale organisaties een effectieve vorm van belangensamenwerking na moeten streven, welke tevens bijdraagt aan het behalen van de eigen (nationale) belangen. De liberale stroming stelt verder dat internationale organisaties bestaansrecht hebben wanneer zij op een effectieve manier beleid coördineren en afstemmen, bijvoorbeeld waar het gaat om grensoverschrijdende problematiek. Het derde argument dat de VVD gebruikt om vast te stellen of internationale organisaties bestaansrecht hebben, uit zich eveneens in het aanpakken van grensoverschrijdende problematiek als doel van internationale samenwerking. Afsluitend stelt de VVD dat internationale organisaties de zelfstandigheid van mensen in ontwikkelingslanden moeten vergroten door ontwikkelingshulp beschikbaar te stellen. Hoewel dit laatste argument binnen de marxistische stroming lijkt te vallen (red. herverdelen van middelen), heeft de achterliggende argumentatie een liberalistisch fundament. De VVD streeft naar een wereldwijde vrijhandel door het oprichten van één gemeenschappelijke markt. Deze mondiale gemeenschappelijke markt komt een stap dichterbij door ontwikkelingslanden te helpen en hen onafhankelijkheid en zelfstandigheid te schenken. De VVD kent bestaansrecht aan internationale organisaties op een voornamelijk liberale wijze toe. Daarmee lijkt de in hoofdstuk twee gestelde hypothese aangaande de koppeling van de partijideologie van de VVD aan de liberale stroming aannemelijk te zijn. Temeer omdat de theoretische verwachting in de empirie terug lijken te komen.

5.1.2 CDA: solidariteit, soevereiniteit en rentmeesterschap

De uitgangspunten van het Christen Democratisch Appèl (CDA) zijn gebaseerd op sociaal personalisme en solidariteit. Ook subsidiariteitsbeginsel, gerechtigheid, rentmeesterschap, gespreide verantwoordelijkheid en soevereiniteit in eigen kring behoren tot de waarden van de christendemocratie. Het CDA legt de nadruk op maatschappelijke verbanden en instellingen waarbinnen mensen aangesproken worden op de verantwoordelijkheid die zij hebben jegens zichzelf en anderen. Het geloof *'in God en de Evangelie van Jezus zijn leidend voor het CDA'*.²⁰³

Evenals bij het liberalisme neemt de eigen verantwoordelijkheid van de mens in de christendemocratie een belangrijke rol in. Deze verantwoordelijkheid onderscheidt zich van die bij het liberalisme doordat de mens niet ondergeschikt is aan een maatschappelijk systeem (kapitalisme) maar 'gewoon' mens is. *'Elke totalitaire en systematische benadering van de mens wordt verworpen. Het CDA hecht aan menselijke waardigheid en integriteit'*.²⁰⁴

²⁰¹ Zie hoofdstuk twee, Jackson & Sørensen (2003), p. 32 e.v.

²⁰² Van Wijnen (2000), p. 142

²⁰³ Beginselverklaring CDA, p. 5

²⁰⁴ Beginselverklaring CDA, p. 5

Naast *eigen* verantwoordelijkheid gaat de christendemocratie uit van een *gedeelde* verantwoordelijkheid, welke zich uit in solidariteit en rentmeesterschap. *'Solidariteit geldt in eerste instantie voor de burgers en hun maatschappelijke organisaties. [...] Van de sterken mogen offers gevraagd worden voor de zwakken. Offers in de vorm van zorg en geld. Solidariteit overstijgt grenzen, zowel in de eigen groep als in het eigen land'*.²⁰⁵ Rentmeesterschap wil zeggen dat de mens zorgvuldig om dient te gaan met de omgeving. De solidariteit die van de samenleving gevraagd wordt, dient hand in hand te gaan met het rentmeesterschap.

Overheidsbeleid moet niet op basis van toevalligheden bepaald worden maar omwille van de publieke zaak, ook al is dit beleid democratisch tot stand gekomen. Verantwoord politiek handelen is volgens het CDA altijd *'inclusief van aard waardoor het de gevolgen van politieke keuzen verdisconteert'*.²⁰⁶ Wanneer gevolgen toch anders uitpakken dan voorzien, stellen de christendemocraten dat de politieke verantwoordelijkheid voor beslissingen genomen moet worden.

In tegenstelling tot de VVD is het CDA van mening dat de overheid de economie deels moet sturen, voornamelijk op beleidsgebieden die vallen binnen het thema rentmeesterschap. Te denken valt dan aan bijvoorbeeld duurzaamheid, ecologie en milieu, maar ook aan het welzijn van haar burgers. De overheid kan *'bevorderen dat marktpartijen ten aanzien van bedrijvigheid, technologie en arbeidsmarkt een samenhangend beleid voeren'*²⁰⁷, zodat de omgeving hier optimaal van profiteert. De overheid kent echter alleen een stimulerende en voorwaardenscheppende rol in de economie; slechts bij hoge uitzondering kan zij concreet interveniëren in de markt.

Het CDA is voorstander van internationale samenwerking, mits deze een democratisch gehalte kent. Bevoegdheden van internationale organisaties dienen duidelijk afgebakend te zijn. Internationale organisaties kunnen in principe op alle beleidsterreinen functioneren, maar de democratische controle op deze organisaties dient bij de naties zelf te blijven. *'Verplaatsing van politieke beslissingen naar internationaal niveau vindt [zodoende] alleen plaats onder de voorwaarde van een versterkte democratische controle'*.²⁰⁸ Het CDA merkt in dit kader op dat de toenemende macht van internationale instellingen tot gevolg heeft dat de democratische controle van deze instellingen onvoldoende is. Zo krijgt de Europese Unie als supranationale instelling bijvoorbeeld meer bevoegdheden, maar de democratische controle vanuit de Tweede Kamer neemt niet toe.

Het voornaamste doel van internationale samenwerking is volgens het CDA dat deze zich *'inzet voor een internationale politieke rechtsorde waarin het de norm van de publieke gerechtigheid is die de internationale verhoudingen de vorm geeft waar het CDA voor staat'*.²⁰⁹ Vooral op het gebied van conflictbeheersing en veiligheid kent het CDA internationale organisaties bestaansrecht toe: *'internationale organisaties moeten bestaan ter voorkoming van oorlog en het bevorderen van vreedzame betrekkingen tussen landen en volken'*.²¹⁰ De Internationale organisatie moet in dit kader steunen op een breed draagvlak onder burgers omdat zij anders haar conflictbeslechtende rol niet effectief kan vervullen.

²⁰⁵ Beginselverklaring CDA, p. 6

²⁰⁶ Beginselverklaring CDA, p. 12

²⁰⁷ Beginselverklaring CDA, p. 25

²⁰⁸ Beginselverklaring CDA, p. 13

²⁰⁹ Beginselverklaring CDA, p. 18

²¹⁰ Beginselverklaring CDA, p. 18

Internationale samenwerking is volgens het CDA alleen mogelijk als de eigen nationale identiteit behouden blijft. De christendemocraten zijn voorstander en voorvechter van het zelfbeschikkingsrecht. Dit principiële recht *'is een recht dat mag worden ingeroepen tegen een onderdrukkende staat'*.²¹¹ Zelfbeschikkingsrecht leidt in de visie van het CDA naar democratie. De internationale organisatie dient daarom de autonomie van haar lidstaten te respecteren door democratische controle toe te laten. Democratische controle vanuit nationale staten is essentieel om een internationale organisatie haar democratische legitimiteit te geven.²¹²

De visie van het CDA op bestaansrecht van internationale organisaties komt het meest overeen met de realistische stroming van bestaansrecht.²¹³ Zowel bij het christendemocratische CDA als in de realistische stroming over bestaansrecht, staat het democratisch gehalte van de internationale organisatie centraal. Het CDA vindt dat de democratische controle op de internationale organisatie een aangelegenheid is van de eigen natie. Daarmee stelt zij de soevereiniteit van de staten boven het belang van de internationale organisatie, wat kenmerkend is voor een realistische toekenning van bestaansrecht. De christendemocraten vinden dat internationale organisaties bestaansrecht hebben als de statelijke actoren de soevereiniteit behouden. Naast behoud van de eigen soevereiniteit, gaat het CDA er vanuit dat de internationale organisatie moet zorgen voor publieke gerechtigheid en een sterke internationale politieke rechtsorde. Zij stelt expliciet dat internationale organisaties oorlogen moeten voorkomen en de relaties tussen landen en volken vreedzaam moeten houden. Diverse auteurs (o.a. Niebuhr en Cliteur)²¹⁴ stellen tevens dat de conservatieve, en daarmee realistische, houding van het CDA aangaande internationale relaties voortkomt uit haar pessimistisch wereldbeeld. Cliteur²¹⁵ stelt dat het CDA de voortdurende machtsstrijd tussen mensen en staten centraal zet. De partij ziet de mens niet als heerser over zichzelf en het universum, maar als een zwak en gebrekkig wezen dat belust is op macht. De eis van het CDA om soeverein en autonoom te blijven, komt hier uit voort. De partijideologie van het CDA is voornamelijk te plaatsen binnen de realistische visie op bestaansrecht van internationale organisaties. Internationale organisaties dienen vooral een machtsbalans tussen staten te creëren, conflicten te voorkomen en nationale soevereiniteit hoog in aanzicht te hebben staan. Daarmee lijkt de hypothese (H3), waarin de verwachting spreekt dat het CDA partijideologisch te koppelen is aan het realisme, aannemelijk.

5.1.3 PvdA: vrijheid, solidariteit en verantwoordelijkheid

De idealen van de sociaaldemocratie zijn vrijheid, democratie, rechtvaardigheid, duurzaamheid en solidariteit. De Partij van de Arbeid (PvdA) identificeert zich als sociaaldemocratische partij met deze idealen. Zij stelt, op basis van voornoemde waarden, een fatsoenlijk bestaan als grondrecht voor iedereen centraal. Dit bestaan dient *'een volwaardige participatie in de maatschappij mogelijk te maken, met ruimte voor wie wil en waardigheid voor wie niet kan. Een fatsoenlijke samenleving ontstaat waar vrijheid, solidariteit en verantwoordelijkheid elkaar de hand reiken'*.²¹⁶

²¹¹ Beginselverklaring CDA, p. 19

²¹² Beginselverklaring CDA, p. 34

²¹³ Zie hoofdstuk 2, Jackson & Sørensen (2003), p. 68 e.v.

²¹⁴ Niebuhr (2001), pp. XV – XXI; Cliteur (2007), pp. 55-69

²¹⁵ Cliteur (2007), pp. 55-69

²¹⁶ Beginselmanifest PvdA, p. 2

De PvdA is van mening dat een sterke economie en een vitale vrije markt essentieel zijn voor de sociaaldemocratie. Een economie waarin iedereen meedoet, maar die begrenst wordt door kaders die als *'vanzelfsprekend niet door die markt geleverd worden: sociale rechtvaardigheid, democratische verantwoording, publiek belang, culturele ontwikkeling en ecologische duurzaamheid'*.²¹⁷ Daarmee stelt de PvdA impliciet dat de volledig vrije markt niet opgaat. *'De ondernemingswijze productie is een voorname motor van innovatie, welvaart en werkgelegenheid. Deze is goed in het scheppen van kansen maar faalt in het geven van zekerheden'*.²¹⁸ De economische macht van de volledig vrije markt kan de samenleving schade berokkenen als verantwoording en controle ontbreken. De PvdA streeft naar een gemengde economische orde waarin het marktmechanisme door wetten en regels beteugeld wordt, zodat een sociale markteconomie ontstaat waarin evenwicht tussen sociale en economische doelen aanwezig is.

De PvdA stelt centraal dat een sterke parlementaire en democratische staat noodzakelijk is om een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappij en de (sociale) markteconomie. Burgers dienen daartoe gemobiliseerd te worden en een plek te krijgen van waaruit zij zich, net als de sociaaldemocratie, kunnen inzetten voor hun idealen. Zo wordt de staat van binnenuit gedemocratiseerd.²¹⁹

Net als de liberalen hechten de sociaaldemocraten relatief grote waarde aan vrijheid. Evenals de VVD stelt de PvdA dat *'vrijheid geen verdienste is maar een recht'*.²²⁰ De sociaaldemocratische opvatting van vrijheid onderscheidt zich van het liberalisme in haar definiëring van de uitgangspunten. In het liberalisme is het mogelijk dat bij de start niet iedereen dezelfde uitgangspunten heeft; de sociaaldemocratie ondervangt deze ongelijkheid door te stellen dat gelijke kansen en middelen voor iedereen aanwezig moeten zijn. Mensen *'hebben [recht op] zekerheid, de zekerheid van een fatsoenlijk bestaan'*.²²¹ De PvdA wil deze zekerheid scheppen aan de hand van herverdeling van de middelen zodat (meer) gelijke uitgangspunten ontstaan. Daartoe doet zij beroep op de solidariteit van de gemeenschap om iedereen een *'fatsoenlijk bestaan te geven; binnen en buiten Nederland'*.²²²

De sociaaldemocratie van de PvdA onderscheidt zich van het realisme en de christendemocratie doordat zij *'zonder paternalisme of benepenheid'* mensen de keuze laat zich uit eigen beweging te verenigen *'om zichzelf te bevrijden'*. De PvdA staat voor een samenleving waarin iedereen keuzen heeft, op basis van een vrijzinnige moraal *'waarin – tegen de achtergrond van de grondrechten – ruimte is voor verschillende levensbeschouwingen, levensstijlen en culturen'*.²²³

Internationale samenwerking staat voor de PvdA in het teken van een economische eenwording en eenheid. Een eenwording die noodzakelijk is en zowel *'kansen als bedreigingen biedt, voor ontwikkelde en ontwikkelingslanden'*. Samenwerking in een internationale organisatie heeft volgens de PvdA een recht van bestaan als zij *'duurzaam gebruik en eerlijke verdeling van ruimte en grondstoffen voorop heeft staan'*.²²⁴

²¹⁷ Beginselmanifest PvdA, p. 5

²¹⁸ Beginselmanifest PvdA, p. 1

²¹⁹ Beginselmanifest PvdA, p. 3

²²⁰ Beginselmanifest PvdA, p. 4; Beginselverklaring VVD, p. 5

²²¹ Beginselmanifest PvdA, p. 2

²²² Beginselmanifest PvdA, p. 3

²²³ Citaten in alinea afkomstig uit: Beginselmanifest PvdA, p. 4

²²⁴ Beide citaten afkomstig uit: Beginselmanifest PvdA, p. 6

Economische samenwerking op internationaal vlak draagt in belangrijke mate bij aan gestegen welvaartsniveaus. Bij continuering van internationale economische en/of politieke organisaties dient het subsidiariteitsbeginsel en het publieke belang voorop te staan. De PvdA wenst op de terreinen van buitenlands beleid, veiligheidsbeleid, criminaliteitsbestrijding en terrorismebestrijding meer samen te werken. Tegelijkertijd is de PvdA tegen het overheersende liberalisme, en daarmee ook het kapitalisme, in de internationale samenwerking. *'Landen en parlementen [dreigen] onnodig beknot te worden in hun mogelijkheden de verhouding tussen overheid en markt te regelen.'*²²⁵ De PvdA erkent dat economische groei voorwaardelijk is voor een mondiale welvaartsstijging, maar heeft vraagtekens of de kapitalistische wijze daartoe het meest efficiënt is.²²⁶ De PvdA vindt het sturen in de eigen economie een aangelegenheid van nationale staten.

De PvdA kent bestaansrecht aan internationale organisaties vanuit haar partijideologie op zowel een gematigd marxistische als een liberale wijze toe. Gematigd marxistisch omdat zij de nadruk legt op de eerlijke verdeling van middelen tussen landen. De internationale samenwerking dient niet aan banden gelegd te worden door een paternalistische overheid of een overheersende markt, maar dient in handen te zijn van het volk. De PvdA stelt dat economische groei voorwaardelijk is voor een welvaartsstijging, maar vraagt zich af het kapitalisme hier toereikend in is. Liever ziet zij meer overheidsbemoeienis in de vrije markt. De marxistische stroming stelt dat het kapitalisme niet zorgt voor een gelijke verdeling waardoor nationalisatie onvermijdelijk is. De PvdA vindt dat geringe overheidssturing hierin in principe volstaat. De PvdA vindt daarnaast dat iedereen recht op vrijheid en zelfbeschikking heeft; staten dienen zodoende niet overheerst te worden door internationale samenwerkingsverbanden. In alle vormen van internationale samenwerking staat voor de PvdA het subsidiariteitsbeginsel voorop en moet het publiek belang met de samenwerking gediend worden. Beide zijn kenmerken uit de marxistische stroming. De PvdA kent internationale organisaties echter bestaansredenen toe die niet zuiver binnen de marxistische stroming te plaatsen zijn. Volgens Lijphart²²⁷ neemt zij een gematigde marxistische visie aan waar het gaat om bestaansrecht van internationale organisaties. Deze is te herkennen aan het gegeven dat tevens motieven uit andere stromingen gebruikt worden bij het bepalen van deze vorm van bestaansrecht. Zo stelt de PvdA op een liberale wijze vast dat de internationale samenwerking in het teken staat van economische eenwording, die noodzakelijk is voor toekomstige welvaartsstijging.

Afsluitend kan gesteld worden dat de sociaaldemocratie van de PvdA bestaansrecht van internationale organisaties op een voornamelijk gematigd marxistische wijze toekent. Gematigd omdat zij liberale argumenten gebruikt om de marxistische kenmerken af te zwakken. Daarmee is de PvdA binnen zowel de marxistische als de liberale visie op bestaansrecht van internationale organisaties te plaatsen. De in hoofdstuk twee gestelde hypothese (H5), die verwacht dat de PvdA op een marxistische wijze bestaansrecht toekent, lijkt daarmee voor een deel aannemelijk te zijn.

²²⁵ Beginselmanifest PvdA, p. 1

²²⁶ Beginselmanifest PvdA, p. 3

²²⁷ Lijphart (2008), pp. 43

5.1.4 SP: solidariteit, gelijkwaardigheid en menselijke waardigheid

In haar beginselverklaring stelt de Socialistische Partij hoe de wereld en Nederland er volgens haar uit zouden moeten zien. Dat doet zij aan de hand van drie kernbegrippen: menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid van mensen en solidariteit tussen mensen. De SP kijkt vanuit haar socialistische opvatting van gelijkheid kritisch naar het kapitalisme, omdat het kapitalisme *'niet in staat is en nooit in staat zal zijn om welvaart en welzijn voor iedereen te brengen'*. De socialisten zien het kapitalisme als *'bron van al het slechte in de wereld. De kern van het probleem zit in het feit dat de gehele economie is georganiseerd rondom het winstbejag van eigenaren'*.²²⁸ Hierdoor is geen oog meer voor de mens zelf, waardoor deze de dupe wordt van de winstmaximalisatie door grote verschillen tussen arm en rijk. Op de korte termijn lijkt de vrije markt succesvol, maar de SP stelt dat het kapitalisme tekort doet aan de langere termijn. Zo leidt de vrijheid van het kapitalistische systeem ertoe dat wereldwijd miljoenen mensen moeten leven in onzekerheid. Het kapitalisme kent volgens de SP namelijk geen moreel of ethisch plichtsbesef van gelijkwaardigheid. In de socialistische visie dient de economie daarom onder democratische controle geplaatst te worden zodat de wil van het volk maximaal nagestreefd wordt.²²⁹

Om de drie kernbegrippen te realiseren, moet de samenleving diepgaand gedemocratiseerd worden. De organisatie van de staat en de overheid dienen erop gericht te zijn *'de wil van het volk maximaal tot uitdrukking te brengen'*. Daartegenover staat wel dat de belangrijkste plicht van de burger betrokkenheid is. Ook volksvertegenwoordigers moeten betrokken zijn. Deze betrokkenheid uit zich in *'de plicht van de gekozenen de wil van het volk uit te voeren en daarmee voortdurend verantwoording afleggen aan het volk en de maatschappij'*.²³⁰

Op internationaal vlak streeft de SP eveneens naar maximalisatie van haar kernbegrippen. Ook wereldwijd wordt het kapitalisme als boosdoener gezien; de wereldeconomie moet herzien worden zodat iedereen hetzelfde recht heeft. *'Vrijhandel als gevolg van het kapitalisme is niet langer het hoogste goed, maar de ontwikkeling van alle landen en de burgers die daarin wonen'*.²³¹ Het Nederlandse volk moet haar eigen internationale koers kunnen bepalen en niet geleid worden door kapitalistische ondernemers. Volgens de SP dient de buitenlandse politiek daarom enerzijds gebaseerd te zijn op het respect voor de onafhankelijkheid van iedere staat en anderzijds op solidariteit en samenwerking als basis van wederzijds voordeel.

Internationale samenwerking is volgens de SP noodzakelijk *'in een wereld waar mensen en landen steeds meer met elkaar te maken hebben en van elkaar afhankelijk zijn'*.²³² Deze afhankelijkheid krijgt vorm doordat *'internationale samenwerking en solidariteit op wereldniveau nog altijd beschouwd [worden] als de belangrijkste sleutels voor een menswaardige wereld'*²³³, wat één van de kerntaken van de SP is. Hoewel de SP streeft naar een socialistische maatschappij en wereld, dient de internationale samenwerking wel aan bepaalde voorwaarden te voldoen.²³⁴

²²⁸ Beide citaten afkomstig uit: Handvest SP, p. 9

²²⁹ Handvest SP, Rapport Brandhaard Aarde

²³⁰ Beide citaten afkomstig uit: Handvest SP, p. 5

²³¹ Rapport Betere Wereld, p. 12

²³² Handvest SP, 11

²³³ Rapport Betere Wereld, p. 18

²³⁴ Handvest SP, Rapport Brandhaard Aarde, rapport Betere Wereld

Ten eerste moeten bilaterale handelsverdragen of internationale economische unies zich *'tot een minimum beperken omdat zij nadelig uitpakken voor de ontwikkelingslanden doordat het kapitalistische systeem zijn producten voor dumprijzen op deze markten aanbiedt'*.²³⁵ De vrijhandel die dit soort internationale handelsorganisaties nastreven is een oneerlijke handel, welke meer sociale ongelijkheid in plaats van gelijkheid creëert. Handelsverdragen of economische unies hebben daarmee alleen bestaansrecht wanneer zij *bijdragen* aan een verbetering van de welvaartsverdeling op mondiaal niveau. Wanneer het doel van internationale verdragen en samenwerking het bespoedigen van vrijhandel is, hebben zij dus geen bestaansrecht omdat dit soort organisaties *'gestoeld [zijn] op het vrije markt principe wat per definitie ongelijkheid als basis heeft'*.²³⁶

Ten tweede dient het volk bij belangrijke beslissingen over het aangaan of uitbreiden van de samenwerkingsvormen betrokken te worden. Zo mag de schaalvergroting als gevolg van internationale samenwerking bijvoorbeeld niet nadelig zijn voor de burger; dit leidt tot een democratisch tekort. Het democratisch gehalte van de internationale samenwerking is voor socialisten belangrijk; bij een tekort aan democratisch gehalte kan de internationale samenwerking volgens de socialisten geen voortgang hebben.²³⁷

Een derde voorwaarde voor internationale samenwerking behelst de socialistische eis dat deze zich niet inmengt in de nationale soevereiniteit en democratie. Als internationale organisaties al moeten bestaan, dan dienen deze altijd intergouvernementeel te zijn en te blijven. De SP hecht sterk aan het zelfbeschikkingsrecht van het eigen volk en de nationale soevereiniteit. Daarnaast lijkt de SP bang te zijn dat externe mogendheden bij middel van internationale organisaties invloed willen uitoefenen op de Nederlandse democratie en soevereiniteit.²³⁸ Als belangrijkste boosdoener wijst de SP hier wederom het kapitalisme aan dat met zijn expansie drift het doel van winstmaximalisatie nastreeft. In de visie van de SP willen kapitalistische staten invloed uitoefenen op andere staten om hierdoor hun afzetmarkten te kunnen vergroten.²³⁹

Afsluitend kan gesteld worden dat de SP in principe geen tegenstander is van internationale samenwerking, mits deze aan voorwaarden voldoet. Daarbij is haar hoogste goed het nastreven van sociale gelijkheid tussen alle burgers en landen, waarmee zij partijideologisch binnen de marxistische stroming van bestaansrecht lijkt te plaatsen. Zo stelt de SP dat internationale samenwerking noodzakelijk is omdat de internationale gemeenschap alleen zo in staat is voor iedereen een menswaardig bestaan te garanderen.²⁴⁰ Zolang het kapitalisme als dominante economische vorm overheerst, staat voor de SP het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren en naties voorop. Daarmee gebruikt de SP een realistisch motief om dit bestaansrecht te verklaren. De SP maakt daarmee, net als de PvdA, gebruik van een gematigde vorm van marxisme. In het marxisme pur sang hebben internationale organisaties überhaupt geen bestaansrecht omdat één gelijkgezinde maatschappij bestaat. Door de nadruk op zelfbeschikking te leggen kunnen internationale organisaties voor de SP wel bestaansrecht hebben omdat de staat de mogelijkheden behoudt haar eigen keuzen te maken.

²³⁵ Rapport Betere Wereld, p. 15

²³⁶ Handvest SP, p. 19

²³⁷ Handvest SP, p. 17

²³⁸ Handvest SP, pp. 21-29

²³⁹ Handvest SP, p. 15

²⁴⁰ Handvest SP, p. 21

Hierdoor wordt haar door andere staten niets opgelegd. Staten dienen volgens de SP een sterke eigen democratie zonder invloeden van buitenaf te hebben zodat hun soevereiniteit gewaarborgd blijft. Net als het marxisme, stelt het socialisme van de SP dat economische en handelsunies slechts bestaansrecht hebben als zij tot doel hebben (mondiaal) een gelijkwaardige welvaartsverdeling te bewerkstelligen. In zowel het marxisme als de partijideologie van de SP staat het nationale belang, dat zich uit in soevereiniteit, autonomie en zelfbeschikking, in internationale samenwerking centraal. De SP heeft daarmee partijideologisch de meeste overeenkomsten met de marxistische stroming, al is zij gematigd in het toekennen van marxistische bestaansmotieven. Daarmee lijkt de verwachting aannemelijk te zijn dat de SP partijideologisch voornamelijk binnen de marxistische stroming valt, zoals in hypothese H7 in hoofdstuk twee gesteld.

5.2 Betekenisgeving bestaansrecht Benelux-parlement

In deze paragraaf is onderzocht hoe de VVD, het CDA, de PvdA en de SP anno 2010 naar het bestaansrecht van het Benelux-parlement kijken. Allereerst is vastgesteld of de partijen vinden dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Vervolgens zijn de motieven en argumenten voor het toekennen of het ter discussie stellen van dit bestaansrecht gegeven. Deze argumenten en motieven zijn daarna gekoppeld aan de liberale, realistische en marxistische theoretische stromingen over bestaansrecht van internationale organisaties. Dit is op de volgende manier gedaan:

1. De stroming (liberalisme, realisme, marxisme) waarvan bij elke partij verwacht wordt dat deze leidend is in het toekennen van bestaansrecht, is als basis genomen bij het koppelen van de empirie aan de theorie. Dit is op basis van de in hoofdstuk twee gestelde hypothesen (H2, H4, H6, H8) gedaan.
2. Voor de VVD is dat de liberale stroming, voor het CDA is dat de realistische stroming en voor de PvdA en de SP zijn dat de marxistische stroming.
3. Per partij is vanuit de twee overgebleven stromingen gekeken of bepaalde motieven ook in andere stromingen te plaatsen zijn.
4. Tot slot zijn per partij argumenten en motieven behandeld die niet binnen één van de drie stromingen te plaatsen zijn, maar wel bepalend zijn in het toekennen van de mate van bestaansrecht door een partij.

De in dit hoofdstuk gebruikte empirische data zijn allen afkomstig van de gehouden interviews en de geanalyseerde Eerste en Tweede Kamerstukken (zie ook bijlage 4).

5.2.1 VVD: Benelux-parlement als kennisnetwerk

De VVD is van mening dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Dit bestaansrecht uit zich voornamelijk in *'informatiedeling en [het hebben van] een netwerkfunctie. Het is als het ware een ontmoetingsplek van parlementariërs uit de drie lidstaten'*.²⁴¹ Volgens de VVD bestaat een gemeenschappelijk belang als parlementariërs kennis hebben van en weet hebben over de (politieke) bezigheden van de buurlanden. Hierdoor ontstaat een verbindend element tussen parlementen, waardoor onderlinge samenwerking effectiever wordt. Het Benelux-parlement heeft daarmee voor de VVD vooral het doel om barrières tussen parlementen en parlementariërs te slechten doordat het beleid onderling kan coördineren.²⁴²

²⁴¹ Interview 4

²⁴² Interview 4

Bij de effectiviteit en de efficiëntie van het parlement stelt de VVD echter vraagtekens. *'De Hollandse bestuursmentaliteit is er één van duidelijkheid. [...] De Nederlandse politiek wil contant zien wat de meerwaarde is van de samenwerking'*.²⁴³ Volgens de VVD is het relatief lastig om deze meerwaarde aan de hand van kosten en batenanalyse aan te tonen omdat het Benelux-parlement zijn meerwaarde niet dagelijks kan bewijzen: *'je kan er geen deuk in een pakje boter mee slaan'*.²⁴⁴ De samenwerking in het Benelux-parlement werkt volgens de VVD niet waar het gaat om het afstemmen van beleid tussen België, Nederland en Luxemburg. *'Mensen willen dat de politie niet stopt met boeven vangen bij de grens terwijl criminelen de grens oversteken'*.²⁴⁵ Het Benelux-parlement moet zich bewijzen als oplossingsgericht samenwerkingsverband, nu doet zij dat nog te weinig. De praktische problemen aan de grensstreken lost zij niet altijd op, bijvoorbeeld waar het gaat om criminaliteitsbestrijding of het ambulancevervoer.²⁴⁶

Het Benelux-parlement en de Benelux-instituties bewijzen hun bestaansrecht volgens de VVD nog altijd waar het gaat om de economische meerwaarde. *'[Het Benelux-parlement kan] drempels en grenzen slechten en over landsgrenzen heenstappen'*.²⁴⁷ In een gemeenschappelijke mondiale markt is het belangrijk dat de *'drie kleine landen een sterke economie hebben. Zo'n instituut [red. Benelux-parlement] dient dit te bevorderen.'*²⁴⁸ De VVD stelt dat dit goed is voor Nederland omdat de positie van het land op economisch gebied mondiaal versterkt wordt. Het is een gemeenschappelijk belang van de kleine landen om op economisch gebied samen te werken om een sterke economie te creëren. Daarin overlappen de belangen van België, Nederland en Luxemburg. De VVD vindt de *'douane-unie [red. daarom ook] een uitstekend idee, dat zijn tijd ver vooruit was'*.²⁴⁹

Volgens de VVD heeft het Benelux-parlement geen bestaansrecht waar het gaat om het beslechten van conflicten tussen de drie landen. Zo is het conflict tussen België en Nederland over het uitdiepen van de Westerschelde in het Benelux-parlement nauwelijks ter sprake gekomen. *'Al worden dit soort dingen natuurlijk wel in de wandelgangen besproken'*.²⁵⁰ Het is in de ogen van de VVD vanzelfsprekend dat in het Benelux-parlement geen conflicten tussen de drie lidstaten besproken en opgelost worden. Het parlement is immers geen direct gekozen democratische vertegenwoordiging. Voor de VVD vormt dit niet direct een probleem, omdat zij hecht aan de eigen soevereiniteit. Zij is geen voorstander van *'superstaat Benelux. Het is niet de bedoeling dat het Benelux zich inmengt in het Nederlandse bestuur.'*²⁵¹ Toch stelt zij dat het Benelux-parlement in haar bevoegdheden versterkt moet worden. Zo moet onder andere meer controle op de besluitvorming van het Comité van Ministers toegestaan worden.²⁵² Verder moet het parlement transparant zijn en moet de politieke aansturing vanuit de drie lidstaten vergroot worden. *'Het Benelux-parlement moet meer betekenis en een duidelijkere functie krijgen. We moeten [het] afstoffen en opwaarderen.'*²⁵³

²⁴³ Interview 4

²⁴⁴ Interview 4

²⁴⁵ Interview 4

²⁴⁶ Interview 4

²⁴⁷ Interview 4

²⁴⁸ TK-18, VVD

²⁴⁹ TK-18, VVD

²⁵⁰ Interview 4

²⁵¹ TK-18, VVD

²⁵² Interview 4

²⁵³ TK-18, VVD

Voor de VVD geldt dat het ontbreken van democratische controle in het Benelux-parlement haar bestaansrecht negatief beïnvloed. Toekomstige continuering omdat zij een rijke historie heeft of een symbolische functie draagt, vindt de VVD geen reden om haar bestaan toe te kennen. *'Het moet natuurlijk wel iets opleveren dat ze bestaat, het moet contant te maken zijn'*.²⁵⁴ De Nederlandse bestuursmentaliteit is volgens de VVD één van timemanagement en principes. Daartoe dient het parlement op een rationele wijze continu haar bestaansrecht te verkrijgen en te blijven bewijzen. Emotionele argumenten als historie, traditie en symboliek spelen bij het vaststellen van dit bestaansrecht geen bepalende rol.²⁵⁵ *'Het [Benelux-parlement] is een traditionele instelling die gegroeid is uit tradities. Dat maakt het niet slecht, maar het is ook niet zo dat dit een reden is om het parlement bestaan toe te dichten. Je moet wel kritisch blijven kijken naar of de meerwaarde er echt nog is [en] niet iets zomaar [...] continueren.'*²⁵⁶ Een meerwaarde die zich volgens de VVD bijvoorbeeld kan uiten in het gegeven dat de Benelux-samenwerking een proeftuin is geweest voor latere vormen van Europese samenwerking. *'Het mag [echter] geen moestuin worden.'*²⁵⁷ Daarmee geeft de VVD aan dat het Benelux-parlement beleid in lijn met de Europese Unie afgestemd moet worden en de soevereiniteit van de drie lidstaten moet beschermen. De proeftuin van de Europese Unie wordt daarmee beperkt door de regels van de moestuin.

Koppeling empirie en theorie: welke betekenis geeft de VVD?

Concluderend kan gesteld worden dat de VVD het Benelux-parlement deels bestaansrecht toekent vanuit praktische motieven en deels doet zij dat vanuit de liberale visie over bestaansrecht van internationale organisaties. Het belangrijkste (praktisch) motief dat de VVD gebruikt om het bestaansrecht van het Benelux-parlement aan te tonen, uit zich in het Benelux-parlement als kennisnetwerk voor parlementariërs tussen België, Nederland en Luxemburg. Hoewel dit argument niet past binnen de drie theoretische stromingen uit de Internationale Betrekkingen, kan gesteld worden dat het hier deels om een gemeenschappelijk belang gaat in het onderling uitwisselen van informatie. Daarmee zou dit argument gedeeltelijk in de liberale visie op bestaansrecht te plaatsen zijn. Toch stoelt het argument betreffende de functie van een kennisnetwerk op voornamelijk praktische argumentatie. De VVD stelt dat zij de kennisfunctie van het Benelux-parlement belangrijk vindt omdat op deze wijze informatie met buurlanden uitgewisseld wordt. Hierbij dient deze kennisoverdracht niet direct een nationaal Nederlands belang. In hoofdstuk twee is beargumenteerd dat vanuit de liberale visie op bestaansrecht het verwezenlijken van een gemeenschappelijk belang reden voor voortbestaan kan zijn. Staten werken samen om afzonderlijke eigenbelangen in gemeenschappelijk verband te realiseren, zodat het eigenbelang van staten pur sang vooruitgaat. De VVD ziet de meerwaarde van het Benelux-parlement in het uitwisselen van 'best practices' die het eigen parlementaire werk op praktisch niveau eenvoudiger en effectiever maken. Bijvoorbeeld waar gaat over het aanpakken van dorpsoverlast in grensdorpen die met twee landen te maken hebben.²⁵⁸

²⁵⁴ Interview 4

²⁵⁵ TK-18, VVD & Interview 4

²⁵⁶ Interview 4

²⁵⁷ EK-17, VVD

²⁵⁸ TK-18, VVD

In navolging van het Benelux-parlement als kennisnetwerk, stelt de VVD dat dit parlement praktische bestaansredenen heeft in het oplossen van regionale grensproblematiek. De VVD vindt dat het parlement fungeert als een ontmoetingsplek waar parlementariërs elkaar fysiek spreken en zien. Dit fysieke contact maakt dat praktische regionale problemen relatief laagdrempelig zijn om te bespreken. De VVD verwacht dat het Benelux-parlement als ontmoetingsplek parlementariërs stimuleert marginale grensproblematiek op te lossen door lokale politici hierover aan te spreken.²⁵⁹

Een belangrijk argument voor het toekennen van bestaansrecht aan het Benelux-parlement, uit zich in haar bewezen economisch voordeel voor de Lage Landen. Deze bestaansreden past binnen de liberale stroming over bestaansrecht van internationale organisaties. Het Nederlands belang is gemoeid bij goede en sterke economische samenwerking met de buurlanden. De VVD stelt dat bij de samenwerking in de Benelux en het Benelux-parlement voor Nederland relevante economische belangen aanwezig zijn. Het Benelux-parlement stimuleert de economische samenwerking tussen de drie landen als krachtige economische regio in Europa. Aangezien de VVD sterk waarde hecht aan economische samenwerking, kent zij geen marxistische bestaansredenen aan het Benelux-parlement toe. Temeer omdat het marxisme stelt dat internationale kapitalistische samenwerking het herverdelen van middelen tot doel heeft. De VVD stelt juist dat de economische samenwerking in de Benelux de eenwording van de markten in België, Nederland en Luxemburg als doel heeft (gehad).

Een realistische toekenning van bestaansrecht lijkt voor de VVD vrijwel uitgesloten. Het Benelux-parlement bestaat niet om conflicten tussen de drie landen te beslechten. Waar het gaat om de eigen soevereiniteit van Nederland in de politieke Benelux-samenwerking, stelt de VVD echter wel op een realistische wijze vast dat Nederland haar autonomie dient te behouden. Op den duur zal deze autonomie wel verminderen omdat het Benelux-parlement verder gedemocratiseerd moet worden.

De VVD beziet het bestaansrecht van het Benelux-parlement dus gedeeltelijk vanuit de liberale stroming uit de Internationale Betrekkingen. Daarnaast geeft zij een aantal praktische motieven voor dit bestaansrecht. Een realistische en/of marxistische betekenisgeving aan dit bestaansrecht lijkt bij de VVD (vrijwel) niet aanwezig te zijn. Daarmee lijkt hypothese H2 aannemelijk te zijn.

5.2.2 CDA: Gezamenlijkheid in soevereiniteit

Het CDA kent het Benelux-parlement een economische vorm van bestaansrecht toe, op basis van een vrijwillige samenwerking. *'Haar accent ligt, wat het CDA betreft, toch wel op de economische samenwerking'*.²⁶⁰ Ook de meerwaarde om iets gezamenlijk te willen doen is volgens het CDA belangrijk. Daarbij dienen de lidstaten autonoom te blijven, maar dat neemt niet weg dat *'veel meer duidelijk gemaakt [kan worden] wat je kunt bereiken met zo'n samenwerking'*.²⁶¹ Het CDA stelt dat de kracht van het Benelux-parlement zich uit in het nemen van gezamenlijke standpunten waardoor de drie landen sterker staan in Europa. *'Samen ben je groter. En in die combinatie ben je ook sterker, je hebt economisch wat te bieden en daar zit een enorme toegevoegde waarde in. Het Benelux-parlement kan dan die meerwaarde verder promoten.'*²⁶²

²⁵⁹ Interview 4

²⁶⁰ Interview 3

²⁶¹ Interview 3

²⁶² Interview 3

De drie landen hebben volgens het CDA gemeenschappelijke belangen die door de historische verbondenheid en overeenkomende cultuur gevoed worden. De samenwerking tussen België, Nederland en Luxemburg in het Benelux-parlement is daarom volgens het CDA logisch. De gezamenlijkheid in belangen uit zich bijvoorbeeld in het aanpakken van de praktische problematiek rond de grensstreken, maar ook op het gebied van veiligheid en criminaliteitsbestrijding. *'Gemeenschappelijke programma's moeten in Benelux verband ingezet worden bij criminaliteitsbestrijding en het gezamenlijk optreden bij [grensoverschrijdende] rampen.'*²⁶³ Dit zijn volgens het CDA beleidsgebieden waarbij het Benelux-parlement zijn directe en zichtbare meerwaarde kan laten zien. Daarbij wordt gerefereerd aan de successen die het parlement behaald heeft in de afspraken rond het grensoverschrijdend ambulancevervoer.²⁶⁴ *'Het is toch van de zotte dat [een ambulance] bij wijze van spreken bij de voordeur [red. van België] moet stoppen.'*²⁶⁵ In dit soort situaties kan het Benelux-parlement zijn meerwaarde relatief eenvoudig laten zien. Een kanttekening die het CDA plaatst uit zich in de opvatting dat problemen niet van het ene gebied naar het andere gebied verdreven mogen worden. Het Benelux-parlement moet hiervoor waken.²⁶⁶

Waar het gaat om de meerwaarde van het Benelux-parlement in haar praktische samenwerking, stelt het CDA *'dat de wil om samen te werken belangrijker is dan de moet om samen te werken'*.²⁶⁷ Het CDA wil geen politieke unie tussen de drie lidstaten; daarvoor zijn de politieke oriëntaties van vooral België en Nederland te verschillend. *'Maar dat betekent niet dat we geen gemeenschappelijke standpunten kunnen opzoeken aan de vooravond van Europese toppen.'*²⁶⁸ Het Benelux-parlement kan hier volgens het CDA zijn meerwaarde relatief goed laten zien. Waar de drie landen één lijn kunnen trekken, maakt dat het gezamenlijk gewicht groter wordt. Het doel van de Benelux-parlement kan dan ondermeer zijn het voorbereiden van EU toppen, waarbij de Benelux een onderhandelingsblok op EU niveau vormt. Hierdoor heeft zij mogelijkheden tot inspraak op Europees niveau. Dit dient niet als politiek doel, maar vooral als pragmatisch voordeel. Het CDA is gekant tegen het politiseren van doelen van internationale organisaties: *'als van [red. internationale] politieke integratie een doel op zich wordt gemaakt, vrees ik echter dat je meer kapot maakt dan je lief is.'*²⁶⁹

De meerwaarde van het Benelux-parlement wordt door het CDA toegekend als het parlement voldoet aan de eis van autonomie voor Nederland. *'Als je iets gezamenlijk wilt oppakken, moet je niet de eigen soevereiniteit tekort doen. De meerwaarde van het parlement moet zo duidelijk zijn dat je de autonomie niet op hoeft te geven.'*²⁷⁰ Het moet volgens het CDA duidelijk zijn wat met een samenwerking in parlementair verband bereikt kan worden, maar deze samenwerking is te allen tijde vrijwillig en opzegbaar. *'Samenwerking moet er zijn op basis van vrijheid in die zin dat ze een toegevoegde meerwaarde hebben met behoud van de eigen identiteit.'*²⁷¹

²⁶³ Interview 3

²⁶⁴ Zomer 2009 heeft het Benelux Comité van Ministers, na een debat van negen jaar, ingestemd met de grensoverschrijdende ambulancezorg. Het is nu mogelijk dat Nederlandse ambulances assistentie verlenen in België en visa versa.

²⁶⁵ Interview 3

²⁶⁶ Interview 3

²⁶⁷ Interview 3

²⁶⁸ TK 18, CDA

²⁶⁹ TK-18, CDA

²⁷⁰ Interview 3

²⁷¹ Interview 3

Het Benelux-parlement heeft volgens het CDA tevens bestaansrecht doordat het een informatiefunctie dient. De partij vindt dat de vertegenwoordigingen vanuit de lidstaten duidelijk aan de eigen nationale parlementen moeten kunnen aantonen wat het Benelux-parlement doet en wat haar meerwaarde is. Het democratisch gehalte van het Benelux-parlement is in die zin voor het CDA belangrijk. *'Voldoende afvaardiging uit de betreffende parlementen zorgt ervoor dat de slagingskansen van haar beleidsterreinen groter is.'*²⁷² De afvaardigingen uit België, Nederland en Luxemburg dienen daartoe te zoeken naar gemeenschappelijk belang en informatie en kennis met elkaar te delen. Vanuit een symbolisch historisch-cultureel oogpunt verklaart het CDA het nut van kennisdeling tussen de drie landen. *'Als je ziet dat het al zo lang bestaat en wat het allemaal betekend heeft, dan heeft het toch wel bestaansrecht.'*²⁷³ De voortrekkersrol van de Benelux politieke samenwerking in Europees verband, is volgens het CDA een positief gegeven voor de Lage Landen. Zodoende kunnen de drie kleine lidstaten in de Europese Unie een krachtigere opinie laten horen.²⁷⁴

De huidige bevoegdheden van het Benelux-parlement zijn in de ogen van het CDA voor de toekomst niet langer toereikend. *'Het Benelux-parlement moet een extra armslag krijgen; moderniseren en versterken. [...] Maar het moet altijd een adviserend college blijven, [al valt] daarbinnen [...] uiteraard nog heel wat te verbeteren aan de bevoegdheden en de werkwijze ervan.'*²⁷⁵ De nationale parlementen moeten meer nadruk leggen op de voordelen van de grensoverschrijdende samenwerking als gevolg van de globaliserende wereldeconomie. *'Het is lastig dat de parlementariërs vanuit de drie landen elk een ander accent leggen. Vanuit de nationale parlementen kun je dan proberen het hoger op de politieke agenda te zetten.'*²⁷⁶

Het Benelux-parlement heeft voor het CDA tot slot bestaansrecht als *'een actieve samenwerking die dwingt om de [economische] belangen veilig te stellen. En ook goede burens kunnen [...] niet zonder goede en afgebakende afspraken over samenwerking.'*²⁷⁷

Koppeling empirie en theorie: welke betekenis geeft het CDA?

Het CDA beziet het bestaansrecht van het Benelux-parlement deels vanuit de liberale stroming over bestaansrecht van internationale organisaties. Zo stelt zij dat het Benelux-parlement meerwaarde heeft in economische samenwerking en het realiseren van gemeenschappelijk belang. Nederland probeert door het zoeken naar gemene delers in het Benelux-parlement haar eigen belang te verwezenlijken; onder andere door gezamenlijkheid in Europese standpunten te zoeken. Dit gemeenschappelijk belang tussen de landen uit zich vervolgens in economische samenwerking, wat de steun van het CDA voor het Benelux-parlement liberaal maakt. Op dit moment lijkt de economische meerwaarde van de Benelux en haar instituties voor het CDA niet meer direct aanwezig te zijn. Toch stelt het CDA dat iets wat zich historisch bewezen heeft ook in de toekomst moet kunnen blijven bestaan, temeer omdat zulke instituties in de toekomst nuttig kunnen zijn. Daarmee geeft de partij ook een historische betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

²⁷² Interview 3

²⁷³ Interview 3

²⁷⁴ TK-18, CDA

²⁷⁵ Interview 3

²⁷⁶ Interview 3

²⁷⁷ TK-18, CDA

In de realistische stroming hebben internationale organisaties bestaansrecht als zij de veiligheid van lidstaten bevorderen. Voor het CDA ligt hier een tweede relatief grote bestaansreden van het Benelux-parlement. Het parlement dient het veiligheid- en terrorismebeleid tussen de drie landen te coördineren; vooral omdat zulke problematiek niet aan grenzen gebonden is. Het Benelux-parlement heeft voor het CDA bestaansrecht omdat één van haar belangrijkste beleidsgebieden samenwerking op veiligheidsgebied is. Daarmee beziet het CDA dit bestaansrecht vanuit de realistische stroming. Daarnaast dient de politieke samenwerking in het Benelux-parlement deels het doel duidelijke afspraken tussen de landen te maken. Deze afspraken stellen de onderlinge gedragsregels vast, zodat bij mogelijke toekomstige conflicten dit op rationele wijze opgelost kan worden. Het Benelux-parlement heeft dan een autoriteit als scheidsrechter bij conflictsituaties; het dient mogelijke conflicterende belangen te voorkomen door het stellen van duidelijke afspraken. Ook dit motief past binnen de realistische visie op betekenisgeving aan bestaansrecht.

Politiek-bestuurlijk gezien stelt het CDA dat het Benelux-parlement beperkt bestaansrecht heeft. Zij is voorstander van de soevereiniteit en autonomie van Nederland. Het Benelux-parlement moet zich daarom slechts bezig houden met grensoverschrijdende problematiek als veiligheid en dient een soort scheidsrechter te zijn in de relaties tussen de landen. Het parlement moet volgens het CDA relatief sterk en op een democratische wijze vanuit Nederland gecontroleerd worden. Het Benelux-parlement dient autoritair en hiërarchisch niet boven de lidstaten geplaatst te worden.

Het CDA ziet het bestaansrecht van het Benelux-parlement niet zozeer als het vergroten van haar machtspositie in de wereld. Zij stelt dat het Benelux-parlement juist bestaansrecht heeft in het aanpakken van grensproblematiek, waar de nationale parlementen geen aandacht voor hebben omdat zij zich focussen op de eigen beleidsgebieden en het eigen nationale belang. Het Benelux-parlement voorziet dan in een informatiefunctie doordat het kennisdeling en communicatie tussen parlementariërs bespoedigt. Op deze manier faciliteert het Benelux-parlement parlementariërs in hun nationale parlementaire werk.

Het CDA kent het Benelux-parlement op een liberale en realistische wijze bestaansrecht toe. Zij bekrachtigt drie van de vier verwachtingen ten aanzien van de theorie over de realistische visie op bestaansrecht. Daarnaast haalt zij een aantal praktische motieven aan. Voor het CDA is het economische motief, in samenspraak met de roep om Nederlandse soevereiniteit, het meest zwaarwegende argument dat zij gebruikt in het toekennen van bestaansrecht aan dit parlement. De in hoofdstuk twee gestelde hypothese (H4) lijkt op basis van bovenstaande verworpen te zijn.

5.2.3 PvdA: 'Beter een goede buur dan een verre vriend'²⁷⁸

De PvdA is van mening dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Zij ziet de meerwaarde van een politieke samenwerking tussen de drie lidstaten in vooral relationele sfeer. *'Het is belangrijk een goed contact met onze burens te onderhouden. Door een vriendschap te compliceren, [loop je] de kans dat de meerwaarde over een lange reeks van jaren ter discussie komt te staan.'*²⁷⁹ Het parlement heeft daarmee een functie om de internationale relaties tussen Nederland en haar

²⁷⁸ Interview 2

²⁷⁹ Interview 2

buurlanden en de Europese Unie te onderhouden. Volgens de PvdA staan de Lage Landen gedrieën sterker dan apart; *'het geheel is altijd meer dan de som der delen'*.²⁸⁰ Deze internationale samenwerking kan op politiek niveau vorm worden gegeven in het Benelux-parlement.

Aan de andere kant vindt de PvdA het *'toch [...] vreemd dat we met België en Luxemburg [red. politiek] samenwerken; helemaal omdat Nederland zich richt op andere machtsblokken [red. Trans-Atlantisch]'*.²⁸¹ België en Luxemburg zijn volgens de PvdA traditioneel georiënteerd op de as Parijs-Brussel, waardoor het logischer zou zijn meer samenwerking met de Duitse deelstaten op te zoeken. *'Alleen, de oorlog speelt nog steeds een rol. De eigen soevereiniteit en macht van Nederland is dan toch belangrijker'*.²⁸² De samenwerking tussen de Benelux-landen is in de ogen van de PvdA historisch bepaald, al houdt Nederland sterk vast aan de eigen identiteit. Daar komt bij dat de Nederlanders zich traditioneel gezien boven de Belgen verheven voelen.²⁸³ De Nederlanders willen volgens de PvdA altijd bij de grote spelers horen in de internationale politiek, *'terwijl het soms beter kan zijn om de grote van de kleintjes te zijn. Dan kun je meer bereiken'*.²⁸⁴

Toch is de politieke samenwerking volgens de PvdA niet in zijn geheel geslaagd. *'De 'founding fathers' [red. van de Benelux Economische Unie] hebben toen bedacht van laten we een soort van parlement creëren. Dat is natuurlijk mislukt'*. Naast de Economische Unie diende een politieke unie komen. Volgens de PvdA is het Benelux-parlement geen zuiver parlement en kan het nooit inhoud aan een politieke unie geven. Zo heeft het Benelux-parlement geen controlerende en adviserende bevoegdheden. Ook vinden in het Benelux-parlement nauwelijks parlementaire discussies plaats. De PvdA stelt dat dit in principe niet erg is omdat het in het Benelux-parlement niet om de macht gaat. Belangrijker is de functie van het Benelux-parlement als kennisdeler tussen de drie nationale parlementen. *'Je leert van elkaar en van andere soortgelijke parlementen en verbanden'*.²⁸⁵ Deze informatie kan parlementariërs helpen effectiever te werk te gaan binnen het eigen parlement; *'het [red. Benelux-parlement wordt zo] natuurlijk ook een uitdrukking[...] van het volk'*.²⁸⁶

De PvdA hecht positieve waarde aan het economische succes van de Benelux. Dit is voor haar een belangrijk motief waarmee het bestaansrecht van het Benelux-parlement wordt aangetoond. Volgens de PvdA is de Benelux in economische kracht de vierde regio in de wereld. Nederland heeft belang bij economische samenwerking met de andere twee landen. Temeer omdat Nederland minimaal 10% armer zou zijn zonder de Benelux-samenwerking. *'Dat is dus ook 10% minder vertellen in de internationale organisaties'*.²⁸⁷ Het belang van een goede economische samenwerking is voor de PvdA cruciaal voor de internationale (politieke) positie van Nederland. Daarvoor is het Benelux-parlement een instrument. Op economisch gebied heeft zij *'echt nog bestaansrecht. Het is een voorloper van verregaandere Europese integratie. Daar moet je voor durven staan'*.²⁸⁸ Voor de PvdA kan het Benelux-parlement daarmee een uithangbord voor internationale samenwerking vormen.

²⁸⁰ EK-17, PvdA

²⁸¹ Interview 2

²⁸² Interview 2

²⁸³ Interview 2

²⁸⁴ Interview 2; TK-18, PvdA

²⁸⁵ Dit citaat en voorgaande argumenten afkomstig uit interview 2

²⁸⁶ TK-18, PvdA

²⁸⁷ Interview 2

²⁸⁸ Interview 2

Volgens de PvdA heeft het Benelux-parlement ook bestaansrecht in de praktijk. Het kan op een overkoepelend niveau grensproblematiek aanpakken door beleid tussen de lidstaten te coördineren. *'Dat is wel handig ja. Zo kan het ambulancevervoer gecoördineerd worden en kun je werkgelegenheid en werkloosheid in de grensstreken op elkaar afstemmen'*.²⁸⁹ Het Benelux-parlement kan de sterke kanten van zulke samenwerking benutten. De *'nadruk dient dan wel te liggen op economische en duurzame ontwikkeling'*, daar zit volgens de PvdA het meeste gemeenschappelijk belang.²⁹⁰

Het bestaansrecht van het Benelux-parlement wordt door de PvdA ook kritisch beschouwd. *'Je hebt natuurlijk niet echt het Benelux-parlement nodig als vorm om dit soort zaken [red. internationale samenwerking en kennisdeling te regelen.'*²⁹¹ Volgens de PvdA kan het effectiever zijn om bepaalde zaken in (bilateraal) verdragvorm te regelen. Uitzondering wordt gemaakt voor beleidsterreinen die te maken hebben met veiligheid en criminaliteit. Op deze gebieden is grenssamenwerking tussen staten van relatief groot belang. Door in een geïnstitutionaliseerd politiek verband samen te komen, *'kan de druk opgevoerd worden om de veiligheid van elke individuele lidstaat te bevorderen.'*²⁹²

Op het gebied van conflictbeheersing tussen lidstaten heeft het Benelux-parlement voor de PvdA geen meerwaarde. *'Conflicten als de Westerschelde en de IJzeren Rijn kunnen wel door het Benelux-parlement beheerst worden'*,²⁹³ maar door het ontbreken van formele bevoegdheden worden zulke conflicten niet beslecht. De PvdA vindt dat het vormen van een machtsblok geen bestaansreden voor het Benelux-parlement is. Gezamenlijke belangen, het behalen van economische doelen en het bewerkstelligen van gelijkheid zijn voor de PvdA belangrijker.²⁹⁴

In de toekomst dient het Benelux-parlement haar bestaansrecht te verzekeren door relatief meer controle uit te voeren op de regeringen van de drie lidstaten. Daarnaast kan het Benelux-parlement een rol spelen in *'de megapool-ontwikkeling die nu in de hele wereld plaats heeft'*.²⁹⁵ Door breder dan de landsgrenzen te denken en (kennis-) infrastructurele investeringen te bemoedigen, kan de economie van de Benelux op de langere termijn competitief gehouden worden. De havens van Rotterdam en Antwerpen dienen dan bijvoorbeeld niet meer als twee aparte havens, maar als een gezamenlijk havengebied gezien te worden. Economische mogelijkheden kijken naar de kracht van economische regio's; een gezamenlijk havengebied vergroot deze kracht volgens de PvdA. Het Benelux-parlement moet in de toekomst een klimaat creëren dat voorziet in de benodigdheden (infrastructuur en voorzieningen) voor deze competitieve economie.²⁹⁶

Koppeling empirie en theorie: welke betekenis geeft de PvdA?

Op basis van bovenstaande argumenten, kan gesteld worden dat de PvdA het bestaansrecht van het Benelux-parlement op voornamelijk relationele en praktische wijze verklaard. Voor de partij is de samenwerking en relatie met de buurlanden cruciaal voor de internationale relaties. De meerwaarde van de samenwerking ziet de PvdA dan ook in een samenwerkingsrelatie die de positie van

²⁸⁹ Interview 2

²⁹⁰ TK-18, PvdA

²⁹¹ Interview 2

²⁹² Citaat uit TK-18, PvdA; overig interview 2

²⁹³ Interview 2

²⁹⁴ Interview 2

²⁹⁵ Interview 2

²⁹⁶ TK-18, PvdA; EK-17, PvdA; interview 2

Nederland versterkt. Daarmee kenmerkt de PvdA dit bestaansrecht op een liberale wijze, aangezien zij het gezamenlijke belang onderschrijft en vindt dat het nationale belang verbeterd wordt door de internationale samenwerking. Een tweede praktische verklaring die de PvdA geeft is dat zij het van meerwaarde vindt dat relatief kleine problemen aan de grens opgelost kunnen worden door tussenkomen van dit parlement. Het parlement dient dan informatie-uitwisseling en kennisdeling. In de toekomst kan het parlement een rol spelen bij het bevorderen van de globalisering en de megapool-ontwikkeling. Door praktische coördinatie tussen de landen kan het Benelux-parlement zorgen voor een verdere eenwording tussen de drie staten op economisch en politiek gebied.

Volgens de PvdA is het niet nodig om een apart orgaan op te richten om dit eigenbelang te kunnen realiseren. Dat kan volgens de partij ook in bilaterale verdragen. Waar het echter gaat om veiligheidsvraagstukken, vergt dit dermate coördinatie tussen de landen dat samenwerking in het Benelux-parlement gerechtvaardigd is. Dit motief past binnen de realistische visie op bestaansrecht. De overige theoretische verwachtingen aangaande realistisch bestaansrecht van internationale organisaties, ziet de PvdA niet terug in het Benelux-parlement. Zo stelt zij dat het Benelux-parlement geen bestaansrecht heeft in het beheersen van conflicten tussen de drie landen of andere staten. Waar het gaat om de Nederlandse soevereiniteit, is de betekenisgeving van het Benelux-parlement wel als realistisch te typeren. De PvdA vindt dat de soevereiniteit van Nederland een gewaarborgde voorwaarde moet zijn voor samenwerking in het Benelux-parlement.

De PvdA kent het Benelux-parlement voornamelijk liberale kenmerken van bestaansrecht toe. Twee van de drie theoretische verwachtingen over liberaal bestaansrecht onderschrijft de PvdA waar het gaat om het Benelux-parlement. Daarnaast draagt de PvdA realistische motieven aan, al zijn deze onderschikt aan het economisch belang. Tot slot ziet de PvdA een aantal praktische bestaansredenen voor het Benelux-parlement. De hypothese (H6) uit hoofdstuk twee lijkt hiermee verworpen te zijn.

5.2.4 SP: 'Eén zwaluw maakt nog geen lente'²⁹⁷

De SP betwijfelt of het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Dit parlement heeft volgens de partij zijn bestaansrecht historisch op een economische wijze bewezen, maar dat wil nog niet zeggen dat dit bestaansrecht nu nog aanwezig is. *'De SP heeft een positieve waardering voor de historische samenwerking, maar we gaan geen organisaties in stand houden enkel en alleen omdat ze bestaan.'*²⁹⁸ Volgens de SP moeten internationale organisaties daadwerkelijke toegevoegde waarde hebben. De economische samenwerking in de Benelux en het Benelux-parlement heeft zijn meerwaarde over de jaren heen bewezen. Het was een proeftuin voor de Europese integratie. *'Maar is het het waard om te investeren in wetten en regels in de Benelux als die op termijn door de Europese Unie zullen worden achterhaald?'*²⁹⁹

In de ogen van de SP worden in het Benelux-parlement geen maatschappelijke of actuele discussies gevoerd. *'Terwijl zij wel een soort van voortrekkersrol voor de Europese Unie beaamt te zijn.'*³⁰⁰ Het parlement kan volgens de SP wel nuttig zijn in samenwerking met de buurlanden, maar

²⁹⁷ TK-18, SP

²⁹⁸ TK-18, SP

²⁹⁹ TK-18, SP

³⁰⁰ Interview 2

daar hoeft niet een apart instituut voor opgericht te worden. De SP vraagt zich daarnaast af of België en Luxemburg daadwerkelijk de landen zijn waarmee Nederland een (grote) gemeenschappelijke economische deler heeft. *'Het samenwerken met grensgebieden vinden wij belangrijk. Maar dan kies je dus in de Nederlandse situatie voor Neder-Saksen, voor Noordrhein-Westfalen en voor Vlaanderen.'*³⁰¹ Volgens de SP kan Nederland hier relatief meer economisch voordeel uit halen.

Ook de werkwijze van het Benelux-parlement heeft volgens de SP nadelige invloed op haar bestaansrecht. *'Als bepaalde besluiten in unanimitieit worden genomen, is het buiten gewoon triest dat na anderhalf jaar nog niet eens een bericht van ontvangst van de desbetreffende ministers is ontvangen. Dat zijn dingen die een parlement onwaardig zijn.'*³⁰² De SP vindt dat een parlement op een parlementaire manier moet kunnen functioneren. *'Anders heeft het geen zin natuurlijk.'*³⁰³ De informele sfeer die hangt rondom bijeenkomsten van het Benelux-parlement vindt de SP getuigen van een *'assemblee die door geen van de landen serieus genomen wordt.'*³⁰⁴ Het gegeven dat de afvaardigingen naar het Benelux-parlement op een getrapte wijze gekozen zijn, maakt dat de SP dit orgaan als niet-democratisch te beschouwen. Toch stelt zij dat dit instituut indirect democratische waarde heeft, omdat de afgevaardigden uit de nationaal gekozen parlementen afkomstig zijn.³⁰⁵

Voor de SP is de versnellende werking van het oplossen van grensoverschrijdende problematiek door het Benelux-parlement niet duidelijk. *'Waarschijnlijk zou het sneller gaan als dit op statelijk niveau gebeurde.'*³⁰⁶ Bijvoorbeeld waar het gaat om grensoverschrijdend ambulancevervoer. Het duurde negen jaar voordat het Benelux-parlement besloten dat dit tussen de lidstaten onderling beter afgestemd diende te worden. Volgens de SP zou dit sneller zijn gegaan als ministers met elkaar rond de tafel waren gaan zitten.³⁰⁷ Wanneer het echter om (grotere) grensoverschrijdende problemen zoals werkgelegenheid en werkloosheid gaat, kan het Benelux-parlement in de ogen van de SP wel een meerwaarde creëren. Nederlandse werklozen zouden dan bijvoorbeeld eenvoudiger in België een baan kunnen krijgen. Dit bevordert het welzijn van de Nederlandse burger en stimuleert de Nederlandse economie. De SP vindt echter dat Nederland zich niet moet beperken tot België en Luxemburg, maar economisch ook hechter samen moet gaan werken met Duitsland.³⁰⁸

Op economisch gebied heeft het Benelux-parlement als coördinerend orgaan dus wel bestaansrecht. Zo zijn volgens de SP nuttige stappen gezet waar het gaat om één markt voor goederen, personen en kapitaal. *'De doelen van deze economische integratie waren zinvol en zijn goed gelukt.'*³⁰⁹ De SP denkt dat door deze economische samenwerking het welzijn en de welvaart in België, Nederland en Luxemburg vergroot is. In historisch perspectief is het volgens de SP logisch dat ruim zestig jaar geleden besloten is economische toenadering tot elkaar te zoeken. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog werd een economische machtsbalans opgericht (o.a. de Benelux en EGKS) om totalitaire macht van Europese mogendheden tegen te gaan. *'Eigenlijk het 'containen' van wat*

³⁰¹ Interview 2

³⁰² Interview 2

³⁰³ Interview 2

³⁰⁴ EK-17, SP

³⁰⁵ TK-18, SP

³⁰⁶ Interview 2

³⁰⁷ Interview 2

³⁰⁸ TK-18 & EK-17, SP

³⁰⁹ TK-18, SP

tussen Frankrijk en Duitsland aan de hand was. Geen nieuwe oorlog en geen nieuwe vredesafspraken die desastreuze gevolgen hadden.’³¹⁰ De SP stelt dat dit een oprichtingsdoel van het Benelux-parlement was; zij diende een politiek-economisch machtsblok te creëren. Dit doel wordt volgens de SP niet in de praktijk gebracht omdat het accent in de Benelux samenwerking teveel op economische belangen ligt. Maar ook de samenwerking op economisch gebied is in het Benelux-parlement nu *‘wel een beetje doodgebloed. Het is natuurlijk ontzettend jammer dat de hele bankenproblematiek [red. financiële crisis 2008-2010] in zijn geheel niet ter sprake is gekomen. Daar had het parlement mooi zijn meerwaarde kunnen laten zien.’*³¹¹

Waar het Benelux-parlement volgens de SP haar meerwaarde uit haalt, is kennisdeling. *‘Iedereen is daar om elkaar te ontmoeten en informatie uit te wisselen.’*³¹² De SP ziet hier het belang van in, vooral waar het gaat om het oplossen van praktische grensproblemen die voor grensbewoners van belang zijn. Door beleidscoördinatie op basis van informatiedeling kan het welzijn van deze burgers vergroot worden. Het bevorderen van ad-hoc grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van justitie en duurzaamheid, kan het Benelux-parlement in de toekomst van bestaansrecht voorzien. Maar daarbij blijft de Europese Unie voorrang hebben. Daarom vindt de SP het belangrijk om de meerwaarde van het parlement op de langere termijn te bezien. Zij vraagt zich af of het daadwerkelijk nodig is een parlement in stand te houden voor het oplossen van relatief kleinschalige grensproblematiek zoals verbindingswegen.³¹³ *‘Het lijkt wel zo dat belangrijke zaken niet worden besproken in Benelux verband. Bijvoorbeeld de IJzeren Rijn, de Westerschelde discussie, problemen tussen Luik en Maastricht en de financiële crisis worden besproken in dit parlement.’*³¹⁴

De SP besluit met vast te stellen dat het Benelux-parlement op dit moment geen meerwaarde heeft. In het bevorderen van de veiligheid en het bestrijden van terrorisme wordt het parlement overheerst door nationale belangen en de Europese Unie. De SP vindt het niet nodig om een internationale organisatie op te richten die de veiligheid bevordert; dit kan onder de eigen soevereiniteit geregeld worden. Ook bij de stimulerende rol van het Benelux-parlement bij het positie bepalen van de drie landen in internationale samenwerking vraagt de SP zich af of het Benelux-parlement daarvoor nodig is. *‘Het komt toch bijna niet voor dat Nederland en België [...] gezamenlijk optreden.’*³¹⁵ Hoewel de SP van mening is dat het Benelux-parlement eigenlijk geen bestaansrecht meer heeft, neemt het geen *‘vreemde antidemocratische houdingen aan als we ons ergens niet in kunnen vinden.’*³¹⁶ De praktische meerwaarde is voor de SP immers bewezen. Zij bezint zich op hoe het Benelux-parlement in de toekomst weer meerwaarde kan krijgen of dat het beter opgeheven kan worden. Tot die tijd neemt de SP een afwachterende rol aan rond haar deelname in het Benelux-parlement. *‘Het moet eerst maar eens meer garen op de klos krijgen vooraleer wij onze meningen en beslissing zullen heroverwegen.’*³¹⁷

³¹⁰ Interview 2

³¹¹ Interview 2; TK-18 & EK 17, SP

³¹² Interview 2

³¹³ TK-18 & EK-17, SP; interview 2

³¹⁴ Interview 2

³¹⁵ Interview 2

³¹⁶ TK-18, SP

³¹⁷ TK-18, SP

Koppeling empirie en theorie: welke betekenis geeft de SP aan de afwezigheid van dit bestaansrecht?

De SP stelt het bestaansrecht van het Benelux-parlement ter discussie. Daarvoor gebruikt zij een historisch-symbolisch argument. De partij stelt dat een instituut wat jaren bestaat en zijn meerwaarde heeft bewezen, niet zomaar bestaansrecht heeft en in de toekomst kan blijven bestaan. De SP doelt hiermee op de economische successen van het Benelux-parlement in haar beginjaren. Een tweede motief dat de SP gebruikt bij het ter discussie stellen van dit parlement uit zich in het gegeven dat in het parlement geen politiek debat mogelijk is omdat haar werkwijze dit niet toelaat. Beide argumenten zijn niet te plaatsen in één van de drie stromingen, maar zijn voor de SP bepalend in haar betoog tegen het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

Vanuit de historie vindt de SP dat het Benelux-parlement economische bestaansredenen heeft gehad. Het heeft voor de drie landen economische voordelen gebracht, die de landen afzonderlijk niet hadden kunnen bereiken. De SP denkt dat België en Luxemburg niet de juiste landen zijn om economisch mee samen te werken. Duitsland heeft relatief gezien een grotere economische betrokkenheid bij Nederland. Voor Nederland is het voordeliger meer samenwerking met Duitsland te zoeken in plaats van de huidige Benelux-samenwerking. Daarmee kijkt de SP vanuit de liberale visie op bestaansrecht van internationale organisaties naar het Benelux-parlement omdat zij het economische centraal stelt. De SP stelt verder dat de gemeenschappelijkheid in standpunten en samenwerking binnen het Benelux-parlement geen meerwaarde heeft door de opkomst van Europa. Daarmee geeft zij vanuit een liberale visie weer wat haar kanttekeningen bij dit bestaansrecht zijn.

Het Benelux-parlement als internationale organisatie heeft niet zozeer tot doel om middelen her te verdelen tussen mensen en/of staten. Het dient in de ogen van de SP vooral het doel om op niveau het welzijn van de burger te vergroten. Bijvoorbeeld door grensproblematiek aan te pakken en een informatieplatform of kennisnetwerk voor parlementariërs te zijn. Het parlement heeft daarmee vooral praktische meerwaarde. De theoretische verwachtingen ten aanzien van het marxisme over internationale organisaties worden door de SP niet als argumenten gebruikt om het bestaansrecht van het Benelux-parlement ter discussie te stellen.

De SP stelt vast dat het Benelux-parlement is opgericht om de situatie tussen Frankrijk en Duitsland in de hand te houden. Daarmee diende het parlement een politiek en een economisch machtsblok tussen de drie landen te realiseren. Dit argument is deels vanuit de realistische visie en deels vanuit de marxistische visie te verklaren. Realistisch omdat de SP hiermee aangeeft dat een bestaansreden van het Benelux-parlement conflictbeheersing is. Door drie kleine landen samen te voegen, ontstond op het Europese continent een groter politiek machtsblok dat tussen Frankrijk en Duitsland in lag. Vanuit de marxistische visie stelt de SP dat deze samenwerking nodig was om eventuele economische conflicten tussen Frankrijk en Duitsland het hoofd te kunnen bieden, door als sterke economie op te treden.

De SP stelt het bestaansrecht van het Benelux-parlement ter discussie. Daarvoor gebruikt zij voornamelijk de in haar ogen praktische tekortkomingen van dit parlement. Daarnaast gebruikt de SP een aantal motieven vanuit de liberale, realistische en marxistische visie van bestaansrecht van internationale organisaties. De marxistische argumenten lijken niet bepalend te zijn in haar betekenisgeving. Daarmee lijkt de in hoofdstuk twee gestelde hypothese (H8) verworpen te zijn.

5.3 Partijideologie in relatie tot bestaansrecht

In deze paragraaf is de relatie tussen partijideologie en de wijze waarop de Nederlandse politiek bestaansrecht aan het Benelux-parlement toekent, onderzocht. Daartoe zijn allereerst de belangrijkste bevindingen in tabel 2 samenvattend weergegeven. Op basis van de uitkomsten van paragraaf 5.1 is vastgesteld welke partijideologie de onderzochte partijen hebben. Deze partijideologie is gekoppeld aan één van de drie stromingen over bestaansrecht. De tabel geeft per partij aan welke betekenis zij geeft aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Deze betekenissen zijn in paragraaf 5.2 geanalyseerd en in de tabel gerangschikt op basis van de drie stromingen over bestaansrecht. Aan deze drie stromingen is een vierde categorie 'Overig' toegevoegd. Zodoende is per partij helder en schematisch weergegeven wat de belangrijkste bevindingen in dit onderzoek zijn.

Op basis van de in tabel 2 gepresenteerde bevindingen, is vervolgens vastgesteld welke van de in hoofdstuk twee gestelde hypothesen aannemelijk zijn. Deze hypothesen verwachtten ondermeer een relatie tussen partijideologie en toekenning van bestaansrecht aan internationale organisaties. Per hypothese is gekeken of deze verworpen kan worden of aannemelijk gemaakt kan worden. Daarbij is voor de onderbouwing gebruik gemaakt van de in tabel 2 gepresenteerde gegevens. Zodoende is een antwoord gegeven op de vraag welke relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement gegeven wordt.

Tabel 2: Samenvattende tabel onderzoeksresultaten paragrafen 5.1 & 5.2

Partij	Partijideologie ³¹⁸	Koppeling partijideologie aan stromingen bestaansrecht ³¹⁹	Betekenisgeving bestaansrecht Benelux-parlement ³²⁰
VVD	Liberaal	Liberale stroming	<p><i>Liberaal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sterke economische samenwerking tussen drie landen ▪ Gemeenschappelijk belang ▪ Contant maken aan NL parlement wat meerwaarde is <p><i>Realistisch</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen conflictbeslechtende functie <p><i>Marxistisch</i></p> <p>-</p> <p><i>Overig</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kennisnetwerk ▪ Bevorderen effectieve grenssamenwerking (laat dagelijkse meerwaarde zien) ▪ Geen bestaansrecht op basis van traditie, historie of symboliek ▪ Democratische controle Benelux-parlement vergroten naar landen & transparanter maken

³¹⁸ Op basis van paragrafen 2.5 en 5.1

³¹⁹ Op basis van paragraaf 5.1

³²⁰ Schematische weergave belangrijkste motieven voor toekennen van dit bestaansrecht zoals beargumenteerd in paragraaf 5.2

CDA	Christen-democratisch	Realistische stroming	<p><i>Liberaal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Economisch van belang ▪ Gezamenlijk sta je sterker (gemeenschappelijk belang en standpunt) <p><i>Realistisch</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Veiligheidsbeheersing en criminaliteitsbestrijding ▪ 'Goede burens kunnen niet zonder goede afspraken' ▪ Landen moeten autonoom en soeverein blijven (willen belangrijker dan moeten) ▪ Democratische controle Benelux-parlement vergroten door controle vanuit Nederland <p><i>Marxistisch</i></p> <p>-</p> <p><i>Overig</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Historisch bepaald ▪ Praktisch handig voor grensproblematiek ▪ Kennisdelen en informatiefunctie
PvdA	Sociaal-democratisch	Marxistische stroming (gematigd) (met elementen van de liberale stroming)	<p><i>Liberaal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Economische meerwaarde (sterke gezamenlijke economie / economische regio) ▪ Onderhouden internationale relaties Nederland ▪ Gemeenschappelijk belang <p><i>Realistisch</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Meerwaarde bij aanpakken veiligheids- en criminaliteitsproblematiek ▪ Soevereiniteit Nederland belangrijk ▪ Geen meerwaarde bij conflictbeheersing <p><i>Marxistisch</i></p> <p>-</p> <p><i>Overig</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatieve handig (goede buur) ▪ Praktisch handig bij grensoverschrijdende problematiek ▪ Kennisdeling ▪ Inspelen op 'megapool' ontwikkeling in de toekomst ▪ Geen parlement in zuivere zin (geen controlerende en adviserende bevoegdheden) ▪ Niet nodig om apart parlement op te richten voor deze doelen ▪ Democratiseren en meer controle uitoefenen op lidstaten

SP	Socialistisch	Marxistische stroming	<p><i>Liberaal</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ België en Luxemburg niet de juiste landen om mee samen te werken; Duitsland grotere economie & meer belang voor Nederland ▪ Geen gemeenschappelijk standpunt België & Nederland door parlement ▪ Economisch nog steeds bestaansrecht <p><i>Realistisch</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beleidsgebieden veiligheid en criminaliteit aangelegenheid EU ▪ Oprichtingsdoel: politieke conflictbeheersing Frankrijk & Duitsland reden van bestaan <p><i>Marxistisch</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Oprichtingsdoel: economische conflict-beheersing FR & Dtls reden van bestaan <p><i>Overig</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Historisch bewezen meerwaarde niet garant voor huidige meerwaarde ▪ Geen actuele discussies & politiek debat ▪ Belangrijke zaken worden niet in parlement besproken (Westerschelde, financiële crisis) ▪ Kennisdeling en informatiefunctie bestaansredenen ▪ Praktisch meerwaarde (grensoverschrijdende problematiek) ▪ Maar: versnellende werking Benelux-parlement marginale grensoverschrijdende problematiek onduidelijk
----	---------------	-----------------------	--

5.3.1 Onderzoekshypothesen

Op basis van de in hoofdstuk twee gestelde hypothesen is nevenstaand beargumenteerd welke van deze hypothesen verworpen kunnen worden en welke op basis van de voorgaande bevindingen aannemelijk zouden kunnen zijn. Daarna is in de volgende paragraaf weergegeven hoe partijideologie relateert tot betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Tevens is hier geprobeerd de overige motieven die aan dit bestaansrecht gegeven worden te groeperen. Tot slot zijn een aantal algemene opmerkingen ten aanzien van de resultaten geplaatst, welke een eerste aanzet tot de conclusies vormen.

De eerste onderzoekshypothese stelt dat *'De partijideologie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie overeenkomt met de liberale visie in de Internationale Betrekkingen'*. Op basis van paragraaf 5.1.1 is deze hypothese aannemelijk te maken. De partijideologie van de VVD heeft overeenkomsten met de liberale visie in de Internationale Betrekkingen. De partij beziet de samenleving vanuit een rationeel-economisch perspectief waarin economische en gemeenschappelijke belangen centraal staan. Dit staat in de liberale visie op bestaansrecht centraal, waarmee gesteld kan worden dat de partijideologie overeenkomsten heeft met deze visie. Daarmee lijkt het zo te zijn dat de VVD internationale relaties binnen haar partijideologische kader beziet.

De tweede onderzoekshypothese veronderstelt dat de VVD een liberale betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement geeft, op basis van haar partijideologie en de relatie zoals in hypothese 1 weergegeven. Op basis van paragraaf 5.2.1 kan gesteld worden dat deze hypothese gedeeltelijk verworpen kan worden. De VVD stelt dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft. Zij geeft een deels liberale betekenis aan dit bestaansrecht waar het gaat om de economische samenwerking in het Benelux-parlement en het nastreven van een gezamenlijk belang. Echter, de VVD hecht relatief meer waarde aan de betekenis van het Benelux-parlement als kennisnetwerk. Daarnaast heeft het Benelux-parlement de functie om grensoverschrijdende problematiek aan te pakken. De categorie 'overige' blijkt voor de VVD een relatief grotere rol te spelen bij de betekenisgeving aan het Benelux-parlement. Dit zou kunnen komen doordat de VVD het Benelux-parlement wel steunt, maar dit voornamelijk als een praktisch handig orgaan bestempeld. Al met al geeft is de partijideologie van de VVD niet bepalend in het toekennen van haar betekenis aan dit parlement. De verwachting dat zij dit vanuit de liberale stroming zou doen, is verworpen omdat pragmatische motieven naast een aantal liberale motieven voor de VVD relatief van belang zijn. Realistische en marxistische motieven blijkt de VVD niet te hanteren bij de toekenning van bestaansrecht aan het Benelux-parlement.

Uit de bevindingen komt naar voren dat de derde onderzoekshypothese aannemelijk is. Deze hypothese verwacht een relatie tussen de partijideologie van het CDA en de realistische stroming in de Internationale Betrekkingen. De christendemocratie van het CDA blijkt overeenkomsten met de realistische stroming op internationale relaties te hebben, voornamelijk waar het gaat om de rol van de staat (soevereiniteit) en de wijze waarop internationale organisaties de internationale machtsorde zien en stimuleren (zie ook paragraaf 5.1.2). Daarmee kan de volgende onderzoekshypothese, die verwacht dat het CDA bestaansrecht op een realistische wijze beziet, onderzocht worden.

De vierde onderzoekshypothese is op basis van paragraaf 5.2 aannemelijk. Deze hypothese verwachtte dat het CDA realistische motieven geeft in haar betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Het CDA blijkt een realistische betekenis aan dit bestaansrecht te geven. Deze betekenisgeving wordt ondersteund door liberale argumenten en praktische motieven. Zo blijkt ook het CDA de praktische functie van het Benelux-parlement relatief belangrijk te vinden. Het CDA vindt het belangrijk dat het Benelux-parlement het veiligheidsbeleid tussen de landen coördineert en dat Nederland haar autonomie behoudt, welke beide binnen de realistische stroming van bestaansrecht zijn te plaatsen. Daarmee lijkt een relatie te bestaan tussen de christendemocratische partijideologie van het CDA en haar toekenning aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Het belangrijkste motief dat het CDA hanteert in haar visie op het bestaansrecht van het Benelux-parlement is dat dit parlement alleen kan bestaan als de lidstaten autonoom blijven. Ook veiligheidsbeleid en samenwerken in de aanpak van criminaliteit vindt het CDA belangrijk. Het CDA kent daarmee op een overwegend realistische wijze bestaansrecht toe aan het Benelux-parlement, waardoor de vierde onderzoekshypothese aannemelijk is.

Als vijfde onderzoekshypothese wordt verwacht dat de partijideologische stroming van de PvdA op gematigde wijze overeenkomt met de marxistische visie in de internationale relaties. Deze hypothese kan verworpen worden. De sociaaldemocratie van de PvdA heeft vrijwel geen

overeenkomsten met de marxistische stroming in de Internationale Betrekkingen. Op basis van paragraaf 5.1.3 kan gesteld worden dat de partijideologie van de PvdA meer overeenkomsten heeft met de liberale stroming. Vanuit de theorie werd dit deels verwacht, aangezien de PvdA ideologisch de afgelopen vijftig jaar richting het liberalisme verschoven is. Toch is onderzocht in welke mate marxistische elementen in haar partijideologie te ontdekken zijn; naar nu blijkt zijn deze vrijwel niet aanwezig. Hypothese H5 kan daarmee als verworpen beschouwd worden.

De zesde hypothese stelt dat de PvdA een gematigd marxistische betekenis geeft aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Ook deze hypothese kan als verworpen beschouwd worden. Uit paragraaf 5.2 blijkt dat de PvdA voornamelijk liberale motieven gebruikt bij het toekennen van bestaansrecht aan het Benelux-parlement. Daarbij zijn vooral economische argumenten voor de PvdA van belang. Daarnaast is de PvdA van mening dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft als kennisnetwerk. Belangrijke bestaansredenen van dit parlement zijn voor de PvdA daarnaast haar functie als relatienetwerk en ter bevordering van de internationale relaties en samenwerking van Nederland. Ook is de PvdA van mening dat het parlement bestaansrecht heeft doordat het grensproblematiek kan oplossen. Daarmee geeft PvdA naast liberale motieven voornamelijk praktische argumenten in faaveur van het bestaansrecht aan het Benelux-parlement. Hypothese H6 kan daarmee verworpen worden, omdat deze stelt dat de PvdA dit bestaansrecht op een gematigd marxistische wijze toekent.

Hypothese zeven stelt dat de partijideologie van de SP te koppelen is aan de marxistische visie in de Internationale Betrekkingen. Deze hypothese lijkt aannemelijk te zijn. De SP stelt partijideologisch vast dat internationale economische- en handelsunies alleen bestaansrecht hebben als zij tot hebben een mondiaal gelijkwaardige welvaartsverdeling te realiseren. Daarnaast hecht de SP waarde aan de autonomie van de staten waardoor het voor staten mogelijk blijft de eigen keuze te maken. Zodoende is de kans klein dat staten worden overheerst door kapitalistische staten. Daarmee lijkt het socialisme van de SP als haar partijideologie te passen binnen de marxistische stroming aangezien deze stelt dat internationale organisaties slecht bestaansrecht hebben in het herverdelen van middelen. Daarmee lijkt de verwachting aannemelijk te zijn dat de SP partijideologisch voornamelijk binnen de marxistische stroming valt, zoals in hypothese H7 in hoofdstuk twee gesteld.

De achtste en laatste hypothese verwacht dat de SP voornamelijk marxistische bestaansredenen geeft aan het Benelux-parlement. Op basis van paragraaf 5.2.4 kan gesteld worden dat deze hypothese verworpen is. De SP stelt het bestaansrecht van het Benelux-parlement ter discussie. Daarvoor gebruikt zij praktische argumenten die volgens haar de tekortkomingen van het parlement aangeven. Zo heeft het parlement ondermeer gebrek aan bestaansrecht omdat historische meerwaarde niet garant staat voor toekomstige meerwaarde. Daarnaast is geen politieke discussie in het parlement aanwezig. Tot slot is voor de SP onduidelijk wat de versnellende werking van het Benelux-parlement is. Marxistische argumenten gebruikt de SP vrijwel niet om het bestaansrecht aan de kaak te stellen. Alleen de conflictbeslechtende functie van het parlement en de Benelux-samenwerking in combinatie met het bieden van economisch tegenwicht, zijn binnen de realistische en marxistische stromingen te plaatsen. Afsluitend is de SP van mening dat als het Benelux-parlement al bestaansrecht heeft, zij dit slechts heeft in een functie als kennisnetwerk en het

oplossen van grensproblematiek (beide praktische argumenten). Daarnaast geeft de SP een liberale betekenis aan, de in haar ogen enige, meerwaarde van het parlement: de economische voordelen voor de drie lidstaten. Hypothese H8 is op basis van bovenstaande en paragraaf 5.2.4 verworpen; de SP geeft geen marxistische motieven aan de aan/afwezigheid van het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

5.3.2 Een relatie of geen relatie?

Naar nu onderzocht, blijken drie van de vier onderzochte partijen het Benelux-parlement bestaansrecht toe te dichten. Alleen de SP stelt het bestaansrecht van dit parlement ter discussie. De hypothesen die de partijideologieën koppelen aan een stroming in de Internationale Betrekkingen, zijn op één na aangenomen. Dat betekent dat voor de VVD, het CDA en de SP de verwachting reëel is dat zij op basis van hun partijideologie bestaansrecht aan het Benelux-parlement toekennen. De partijideologie van de PvdA is niet te plaatsen in één van de drie stromingen. Dit werd op voorhand al verwacht, aangezien de PvdA de afgelopen jaren liberaler is geworden. De hypothese is daarmee te kort door de bocht door de PvdA ideologisch te koppelen aan het marxisme. Naar nu blijkt, heeft de PvdA ideologisch meer overeenkomsten met de liberale stroming.

Hoewel de verwachting is dat de onderzochte partijen op basis van hun ideologie betekenis toekennen aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement, wijst de empirie uit dat dit niet het geval is. De onderzochte partijen gebruiken, naast ideologische, voornamelijk praktische motieven om het bestaansrecht van het Benelux-parlement te bekrachtigen. Deze komen in grote lijnen tussen de verschillende partijen overeen. Alleen de VVD lijkt op basis van haar partijideologie betekenis aan het bestaansrecht te geven. Wanneer de PvdA ideologisch als liberaal beschouwd wordt, hecht ook zij op ideologisch wijze aan dit bestaansrecht.

De praktische motieven die de partijen gebruiken bij het toekennen van bestaansrecht zijn grof in te delen op de volgende manier: historisch-symbolische motieven, de functie van kennisnetwerk, de werkwijze van het parlement, de relationele voordelen, nationaal belang Nederland en praktisch voordeel. Deze motieven vormen de kern van de conclusies over het causale verband tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht in het volgende hoofdstuk.

6. Ideologisch of pragmatisch bestaansrecht?

*'Ideology is the science of ideas.'*³²¹

Kartiganer & Abadie

Middels een pakkend citaat proberen Kartiganer & Abadie ideologie te definiëren. Zij stellen dat ideologie de wetenschap van de ideeën is en niet van het handelen. Ideologie geeft weer hoe een bepaalde groep mensen de ideale wereld voor zich ziet. Ideologie nodigt uit tot denken, niet zozeer tot doen. Ideologie is een filosofie. En ideologie scheidt kaders waarbinnen politieke partijen hun standpunten en bewegingsruimte afbakenen. Deze laatste vorm van ideologie vormt de basis voor dit onderzoek naar het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

Aan de hand van een viertal Nederlandse politieke partijen is in dit onderzoek getracht een verband aan te tonen tussen partijideologie en betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Verwacht wordt dat partijideologie als kader gesteld en genomen wordt bij het vaststellen van dit bestaansrecht. De centrale vraagstelling is daarom als volgt verwoord: *'Hoe bepalend is de partijideologie van Nederlandse politieke partijen in hun betekenisgeving aan het Benelux-parlement als internationale organisatie?'*. In dit hoofdstuk is op basis van de empirische resultaten een antwoord op deze vraag gegeven. Zodoende is inzicht verkregen in welke mate de politieke ideologie bepalend is in de betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan dit parlement en of een relatie tussen beiden aanwezig is.

Allereerst is in de volgende paragraaf vastgesteld of het Benelux-parlement volgens de onderzoekseenheden bestaansrecht heeft en welke argumenten daarvoor gegeven worden. Aan de hand van deze argumenten zijn conclusies getrokken over de wijze waarop bestaansrecht toegekend wordt aan het Benelux-parlement. Daarna is vastgesteld of bij de onderzochte partijen partijideologie de doorslag geeft in het geven van betekenis aan dit bestaansrecht. Verder is vastgesteld wat de betekenis van de conclusies is; wat zeggen zij, wat betekenen zij voor de wetenschap en wat kan ermee gedaan worden?

De tweede paragraaf richt zich op de discussie van de resultaten en de conclusies. Deze discussie baseert zich enerzijds op inhoudelijke tekortkomingen van het onderzoek en anderzijds reflecteert deze op de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek. Het onderzoek wordt tot slot in een laatste paragraaf afgesloten met een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

6.1 Conclusies

De eerste conclusie die op basis van de resultaten getrokken kan worden, is dat drie van de vier onderzochte partijen het Benelux-parlement steunen. De VVD, het CDA en de PvdA dichten het Benelux-parlement een vorm van bestaansrecht toe. Alleen de SP stelt dit bestaansrecht ter discussie. Aan de hand van de probleemstelling, zijn per partij de verwachte hypothesen aan deze resultaten getoetst. Per partij is gezocht in welke mate de partijideologie bepalend is in de steun voor het Benelux-parlement. Naar blijkt zijn partijideologische motieven niet bepalend is de

³²¹ Kartiganer & Abadie (1995), p. 253

betekenisgeving aan dit bestaansrecht. De partijideologie is wel te koppelen aan de theoretische stromingen over bestaansrecht van internationale organisaties (liberalisme, realisme, marxisme). Dit betekent echter niet dat partijen op basis van deze theoretische stromingen bestaansrecht toedichten. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek uit zich daarmee dat partijideologie niet langer leidend is in de toekenning van bestaansrecht aan internationale organisaties. Hiervoor gebruiken de onderzochte partijen, naast ideologische, veelal pragmatische argumenten.

Koppeling partijideologie – visie op bestaansrecht

Op basis van het eerste onderzoeksdeel kan gesteld worden dat de VVD partijideologisch binnen de liberale visie op bestaansrecht te plaatsen is. Zij heeft overeenkomsten met deze partij. De VVD is de enige onderzochte partij waar partijideologie een relatief grote rol lijkt te spelen in de keuze voor bestaansmotieven bij het Benelux-parlement. Toch kent de VVD het bestaansrecht ook op voornamelijk pragmatische redenen aan dit parlement toe. Daarmee is haar ideologie niet leidend in het toekennen van betekenis aan het bestaansrecht in deze casus. Ook het CDA is met haar christendemocratische partijideologie te plaatsen in één van de drie stromingen. Zij heeft de meeste overeenkomsten met het realisme. En ook hier geldt dat, hoewel zij overeenkomt met het realisme, deze stroming niet bepalend is in de betekenisgeving aan het bestaansrecht. Het CDA geeft weliswaar realistische argumenten voor het bestaansrecht van het Benelux-parlement, maar zij staft deze met praktische motieven die voor haar van belang zijn. De derde partij, de PvdA, is op partijideologische grondslagen moeilijk te plaatsen in één van de drie stromingen. Zij heeft zowel overeenkomsten met de marxistische als met de liberale stroming. Op basis van haar liberaal sociaaldemocratische partijideologie is dit een relatief logische uitkomst. De PvdA kent het bestaansrecht van het Benelux-parlement daarmee logischerwijs ook niet betekenis toe op basis van voornamelijk de marxistische stroming. Zij hanteert een mix van liberale en praktische argumenten. Tot slot is de SP partijideologisch te koppelen aan het marxisme. Zij geeft zowel marxistische als pragmatische argumenten waarmee zij het bestaansrecht van dit parlement ter discussie stelt.

Partijideologie niet leidend

De vier onderzochte partijen blijken verschillende argumenten aan te dragen voor het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Vrijwel elke partij geeft motieven die binnen haar partijideologische kader te plaatsen zijn. Daarnaast worden motieven gegeven die binnen een andere dan de partijideologie gekoppelde stroming te plaatsen zijn. Naast deze ideologische motieven worden niet-ideologisch motieven gegeven. Nu blijkt dat de partijen betekenisgeving aan dit bestaansrecht niet alleen op basis van ideologie toekennen, blijft de vraag op basis waarvan zij dat dan nog meer doen. Concluderend kan gesteld worden dat voornamelijk pragmatische redenen, en een enkele gedeeld argument vanuit de liberale visie, leidend zijn in de betekenisgeving aan dit bestaansrecht. Onderstaand zijn meest voorkomende alternatieve motieven daarom als conclusies weergegeven, aangezien zij meer bepalend lijken te zijn in de mate van toekenning van bestaansrecht aan het Benelux-parlement dan partijideologie.

Historisch-symbolische motieven

Het CDA is van mening dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft omdat het een organisatie is die in het verleden haar economische meerwaarde heeft bewezen. Zij stelt dat het daarmee ook nu nog bestaansrecht heeft; het is een relevant parlement. Voor het CDA is het Benelux-parlement daarmee een traditionele instelling met een symbolische functie die uit de historie gegroeid is. De VVD en de SP stellen dat het onzin is om het Benelux-parlement bestaansrecht toe te dichten omdat het nu eenmaal bestaat. Volgens beide partijen geldt niet dat bewezen meerwaarde in het verleden leidt tot een huidige vorm van bestaansrecht. Het Benelux-parlement dient ook in de huidige situatie een meerwaarde voor de lidstaten te hebben. Voor de VVD uit deze meerwaarde zich vooral in economische motieven en het delen van gemeenschappelijk belang. De SP stelt dat de huidige meerwaarde van het parlement niet aanwezig is. Over het algemeen geven de partijen wel een historisch-symbolische betekenis aan het feit dat het Benelux-parlement anno 2010 bestaat.

Benelux-parlement als kennisnetwerk

Alle vier de partijen (ook de SP) dichten het Benelux-parlement een vorm van bestaansrecht toe als kennisnetwerk. De plenaire vergaderingen van het Benelux-parlement worden gezien als nuttige bijeenkomsten waarin parlementariërs uit de verschillende nationale parlementen informatie kunnen uitwisselen. Deze informatie kan gebruikt worden om het eigen nationale parlementaire werk effectiever te maken. Daarnaast kan het Benelux-parlement gebruikt worden om praktische grensproblematiek op te lossen. De functie van kennisdeling staat dan symbool voor fysieke uitwisseling van informatie. Met deze informatie kan lokale problematiek opgelost worden; het gaat daarbij voornamelijk om het kweken van bewustzijn van marginale grensproblemen bij bestuurders. De vier partijen geven naast historische motieven dus ook een informationele betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Voor de VVD is het Benelux-parlement als kennisnetwerk ook een vorm van het verwezenlijken van gemeenschappelijke belangen. Zij geeft daarmee naast een informationele betekenis, ook een liberale betekenis aan het kennisnetwerk Benelux-parlement.

Inrichting en werkwijze Benelux-parlement

Met name de SP bekritiseert het Benelux-parlement om zijn werkwijze. Volgens de partij heeft dit parlement geen bestaansrecht omdat hier geen politieke discussies gevoerd worden. Ook worden belangrijke onderwerpen, die voor de drie landen van belang, zijn niet besproken. Alle onderzochte partijen zijn van mening dat het parlement op procedureel niveau voldoende bestaansrecht heeft, maar dat zij wel verder gedemocratiseerd dient te worden. Het Benelux-parlement heeft nu te weinig bevoegdheden om als volwaardig parlement te kunnen functioneren. Het parlement wordt daarnaast bekritiseerd om zijn werkwijze die weinig effectief en efficiënt zou zijn. De VVD en de PvdA stellen dat het Benelux-parlement meer controle moet gaan uitoefenen op de nationale regeringen. De SP en het CDA hebben daar bezwaren tegen. Het CDA wil de plenaire bijeenkomsten van het parlement meer slagkracht geven door de vergadering meer bevoegdheden te geven. De SP ziet liever dat de parlementaire controle weer geheel via de Tweede Kamer loopy. Echter, geen van de

respondenten en bronnen expliciteert dat het ontbreken van meer macht een nadeel voor het parlement is. Alle partijen stellen namelijk duidelijk dat de autonomie van Nederland gewaarborgd moet blijven. Het is immers prima zoals het nu gaat, en samenwerken met andere landen kan volgens de vier partijen ook in bilaterale verdragvormen. De partijen geven op basis van voorstaande motieven een procedurele betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. De inrichting en de huidige werkwijze van het parlement zijn voor de partijen relevant bij het vaststellen van dit bestaansrecht.

Nationale belangen

Op basis van de resultaten blijkt geen aanleiding te zijn om te stellen dat het Benelux-parlement bestaansrecht heeft om conflicten tussen landen te beslechten of een machtsbalans in Europa te garanderen. Alleen de SP ziet dit als een bestaansreden voor het parlement, zij het dat de partij zich afvraagt of dit motief anno 2010 nog geldt. Opvallend is dat het nationale belang bij alle partijen bepalend lijkt te zijn in de toekenning van het bestaansrecht. Zo stellen de partijen dat de samenwerking in dit parlement van toegevoegde waarde is, maar alleen als dit voordelig is voor Nederland. Te denken valt daarbij aan economische voordelen of het oplossen van grensproblematiek. Ook het veiligheidsvraagstuk en het criminaliteitsvraagstuk zijn nationale belangen die in het Benelux-parlement verwezenlijkt dienen te worden volgens de partijen. Tot slot is de autonomie van Nederland en de eigen bewegings- en keuzevrijheid van de Nederlandse politiek voor alle partijen belangrijk. De VVD, het CDA en de SP zien niets in een Benelux-parlement dat bevoegdheden van Nederland overneemt. Zij zien liever een intergouvernamenteel samenwerkingsverband. De PvdA is van mening dat de autonomie van Nederland belangrijk is, maar dat het met het oog op de globalisering van belang is dat de Benelux-samenwerking serieus genomen wordt. Zodoende kunnen de drie landen een gezamenlijk belang verwezenlijken en een sterke economische markt en macht vormen. Echter, om dit te kunnen realiseren dient het Benelux-parlement meer bevoegdheden te krijgen die eventueel in strijd zijn met de nationale belangen.

Economische betekenis

De meest opvallend uitkomst is dat alle partijen een economische betekenis geven aan de samenwerking in het Benelux-parlement. Voor alle partijen is dit een directe meerwaarde van het parlement, dat ook in haar huidige situatie haar bestaansrecht bekrachtigt. Het voordeel van de Benelux Economische Unie en de economische samenwerking in het Benelux-parlement worden door alle partijen onderkend. Dit is het enige door alle partijen en op dezelfde wijze gehanteerde motief voor de betekenisgeving aan het bestaansrecht. Bestaansrecht van internationale organisaties lijkt daarmee op een voornamelijk economische wijze toebedeeld te worden. Daarbij dient opgemerkt te worden dat hier het nationaal belang opspeelt; economische samenwerking is prima zolang het eigen land en de eigen belangen voorop blijven staan. De gemeenschappelijke belangen zijn daarmee onderhevig aan de nationale belangen van de drie lidstaten.

Tot slot

Hoewel voornamelijk andere dan ideologische argumenten voor het bestaansrecht van het Benelux-parlement gegeven worden, kan gesteld worden dat elke partij ook deels ideologische argumenten geeft. Deze zijn enerzijds te plaatsen binnen de aan de eigen partijideologische gekoppelde stroming, en anderzijds binnen de andere twee stromingen. Zo geeft de VVD een liberale vorm van betekenis aan het Benelux-parlement omdat het volgens haar economische meerwaarde heeft en bijdraagt aan het verwezenlijken van gemeenschappelijke belangen tussen de drie staten. Voor het CDA heeft het Benelux-parlement een realistische vorm van betekenis, welke zich uit in haar rol op het gebied van veiligheidsbeleid. Daarnaast stelt het CDA dat het parlement een intergouvernementele organisatie dient te blijven waarin Nederland een sterke, onafhankelijk en autonome staat blijft. De PvdA geeft het Benelux-parlement een liberale betekenis in het feit dat zij tot doel moet hebben een gezamenlijk standpunt tussen de drie landen op Europees niveau te creëren. Daarnaast geeft de PvdA ook een realistische betekenis aan dit bestaansrecht door net als het CDA te stellen dat het Benelux-parlement bestaat om de grensoverschrijdende criminaliteit aan te pakken en het interstatelijke veiligheidsbeleid tussen de drie staten op zich te nemen. Tot slot geeft de SP een deels marxistische en een deels realistische betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement doordat de partij stelt dat dit parlement bestaat om een economische en politiek machtsblok in West-Europa te creëren.

Al met al kan op de centrale probleemstelling geantwoord worden dat een relatie bestaat tussen partijideologie en de liberale, realistische en marxistische stroming in de Internationale Betrekkingen. Dit wil echter niet zeggen dat de partijen bestaansmotieven van internationale organisaties zoals het Benelux-parlement daarmee op een liberale, realistische of marxistische visie toekennen. Deze motieven, gekoppeld aan de partijideologie, blijken niet bepalend te zijn in de toekenning van bestaansrecht aan internationale organisaties. In plaats daarvan dragen de onderzochte partijen, naast ideologische motieven, vooral pragmatische motieven aan om het bestaansrecht van het Benelux-parlement te verklaren. Partijideologie is daarmee niet bepalend in het toekennen van bestaansrecht aan dit parlement, aangezien niet-ideologische motieven door vrijwel alle partijen als belangrijkste betekenisgeving aan dit bestaansrecht worden gezien. De betekenisgeving van de Nederlandse politiek aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement is derhalve deels ideologisch en deels pragmatisch te verklaren. Zoals Kartiganer & Abadie³²² reeds stelden, blijft ideologie ook in het geval van het Benelux-parlement klaarblijkelijk een set van ideeën; ideeën die voor partijen niet leidend zijn in het geven van betekenis aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement.

6.1.1 Betekenis van de conclusies

Nu is aangetoond dat partijpolitiek niet bepalend is bij het vaststellen van bestaansrecht aan internationale organisaties zoals het Benelux-parlement, roept dit de vraag op wat deze conclusies in brede zin voor de wetenschap en de samenleving kunnen betekenen. Aan de hand van de conclusies kunnen een aantal interessante opmerkingen geplaatst worden ten aanzien van de gebruikte theorie en kunnen deze conclusies in een bredere context van toepassing verklaard worden.

³²² Kartiganer & Abadie (1995), p. 253

Op basis van het verwerpen van de verwachte bepalende relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan het bestaansrecht van internationale organisaties, kan gesteld worden dat de gebruikte theorieën niet toereikend zijn in het vaststellen van deze betekenis. Aan de hand van de onderzochte casus blijkt dat andere dan de verwachte motieven uit het liberalisme, realisme en marxisme, worden gebruikt bij het toekennen van bestaansrecht. Daarmee kan gesteld worden dat de gebruikte theoretische motieven voor toekennen aan het bestaansrecht van internationale organisaties niet toereikend zijn. In de casus zijn motieven aangedragen die door de politieke partijen als bepalend in het steunen van het Benelux-parlement worden gezien. Deze motieven kunnen daarom als aanvulling op de operationalisatie van bestaansrecht gezien worden. Het is niet mogelijk de niet-ideologische motieven in één van de drie stromingen te plaatsen omdat elke stroming een eigen visie op de internationale relaties geeft. De motieven die de Nederlandse politiek aandraagt voor dit bestaansrecht, worden spectrumbreed als verklaring gegeven. Dat is een tweede reden waarom zij niet binnen een specifieke stroming te plaatsen zijn, maar als algemene aanvulling op theorievorming over bestaansrecht van internationale organisaties gezien dienen te worden. De kanttekening is hier op zijn plaats dat deze motieven gevonden zijn op basis van onderzoek in één casus (Benelux-parlement). Alvorens de gevonden niet-ideologische motieven als theoretische aanvulling beschouwd kunnen worden, is het raadzaam de uitkomsten in een vergelijkbare onderzoekscasus te controleren.

De getrokken conclusies betreffende de wijze waarop de onderzochte politieke partijen naar het bestaansrecht van het Benelux-parlement kijken, zijn relatief lastig in een groter geheel te plaatsen. De onderzochte partijen (VVD, CDA, PvdA, SP) hebben ieder een specifieke eigen ideologie. Omdat partijideologie zich binnen elke partij op een andere wijze manifesteert en ontwikkelt, is het moeilijk te stellen dat bijvoorbeeld alle Nederlandse liberale partijen op eenzelfde wijze als de VVD bestaansrecht toekennen. Het is eventueel wel mogelijk te stellen dat Nederlandse politieke partijen met een vergelijkbare ideologische achtergrond in één van de drie stromingen vanuit de Internationale Betrekkingen, op ongeveer eenzelfde wijze bestaansrecht aan internationale organisaties zouden kunnen geven. Deze generalisatie naar alle Nederlandse politieke partijen kan gemaakt worden omdat de onderzoekseenheden een redelijk representatieve weergave van de grootste en meest voorkomende bredere politieke ideologieën van de Nederlandse politiek zijn. Daarnaast hebben de VVD, het CDA, de PvdA en de SP gezamenlijk 126 zetels in de Tweede Kamer en 62 zetels in de Eerste Kamer.³²³ Daarmee zijn zij ook in absolute zin een representatieve weergave van de Nederlandse politiek.

Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek zou gesteld kunnen worden dat de onderzochte partijen eenzelfde soort van betekenis aan het bestaansrecht van andere internationale organisaties geven. In hoofdstuk twee is reeds vastgesteld dat het Benelux-parlement een vorm van een internationale organisatie is. De conclusies stellen dat aan het Benelux-parlement als internationale organisaties voornamelijk niet-ideologische bestaansmotieven worden gegeven. Op basis van deze uitkomsten is de verwachting reëel dat de onderzochte partijen (VVD, CDA, PvdA en

³²³ Nederlandse Staten Generaal (<http://www.parlement.com>)

SP) ongeveer dezelfde motieven aandragen voor hun steun aan vergelijkbare internationale organisaties zoals het Europees parlement. Temeer omdat de onderzochte case een unieke case is waarbij de verwachtingen verworpen zijn. Daarmee is het Benelux-parlement als least-likely casus te bestempelen (zie hoofdstuk drie). De getrokken conclusies en weergegeven motieven voor het bestaansrecht van dit parlement kunnen daarmee opgevat worden als grenzenstellend; internationale organisaties dienen in ieder geval aan deze motieven te voldoen. De motieven zijn grenzenstellend omdat het bestaansrecht van het Benelux-parlement op voorhand door de actualiteit en de onderzoekseenheden te discussie werd gesteld. Aangezien het merendeel van de onderzoekseenheden van mening is dat het Benelux-parlement *wel* bestaansrecht heeft, geven de uitkomsten aan dat internationale organisaties in ieder geval aan deze niet-ideologische motieven dienen te voldoen willen zij kunnen rekenen op steun van de (nationale) politiek. Op basis van de conclusies is de verwachting dat de politiek daarmee vooral niet-ideologische argumenten aandraagt waar het gaat om het vaststellen van bestaansrecht van internationale organisaties zoals het Benelux-parlement of de Europese unie bestaan. Dit vergt uiteraard verder onderzoek, aangezien op basis van één case deze generalisatie niet voldoende onderbouwd kan zijn.

Tot slot kan een laatste generalisatie gemaakt worden met betrekking tot het bestaansrecht van internationale organisaties. Op basis van de resultaten en de conclusies blijkt dat alle partijen het Benelux-parlement als internationale organisaties bestaansrecht toekennen omdat zij economisch voordeel oplevert. Dit voordeel hangt samen met het verwezenlijken van gemeenschappelijke belangen én het beschermen van het nationaal belang. Vrijwel alle onderzoekseenheden geven aan dat de economische samenwerking één van de steunpijlers is in de Benelux-samenwerking. De samenwerking op andere gebieden kan volgens de partijen ook in verdragvorm, daar hoeft niet een apart instituut voor opgericht te worden. Economische samenwerking is alleen succesvol als hier een overkoepelende internationale organisaties voor wordt opgericht, aldus de onderzochte partijen. Daarmee kan voorzichtig gesteld worden dat een belangrijke bestaansreden van internationale organisaties zou kunnen zijn dat zij in ieder geval economische samenwerking dienen te bevorderen of een economisch voordeel op dienen te leveren.

6.2 Discussie

Door trekken van conclusies uit de resultaten, zijn een aantal inhoudelijke en methodologische discussiepunten voor deze scriptie aan te dragen. Onderstaand zijn hiervan de meest opvallende besproken en beargumenteerd.

In deze scriptie is ligt de onderzoeksfocus op het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Het is de vraag of dit bestaansrecht los kan worden gezien van de Benelux Economische Unie als geheel. Uit de empirie is gebleken dat de respondenten bestaansrecht aan het Benelux-parlement relateren aan het bestaan van de Benelux Economisch Unie. Voor de Nederlandse politieke partijen lijkt de discussie over het bestaansrecht van het Benelux-parlement daarmee samen te hangen met de discussie over de voortzetting van de Benelux. Voor dit onderzoek betekent dit dat de resultaten enigszins vertekend zouden kunnen zijn in de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Dit is geprobeerd te ondervangen door alleen de resultaten mee te nemen die

daadwerkelijk iets zeggen over de gegeven bestaansmotieven voor het Benelux-parlement. Uiteindelijk is het ook logischer gebleken om het bestaansrecht van het Benelux-parlement te onderzoeken omdat dit bestaansrecht door de Nederlandse politiek specifiek aan de kaak is gesteld. De Benelux Economische Unie wordt daarnaast over het algemeen om haar economische voordelen en kraamkamerfunctie voor de Europese Unie bestaansrecht toegekend.

Een tweede discussiepunt betreft een aantal theoretische tekortkomingen. Op basis van de resultaten blijkt dat een relatief groot aantal gegeven motieven niet binnen de gebruikte theoretische concepten te plaatsen is. Onder andere de nationale belangen en strategische motieven zijn belangrijk, maar niet theoretisch te verklaren en te onderbouwen. In een eventueel vervolgonderzoek is het daarom raadzaam om tevens theorieën over idealisme, strategie en nationalisme mee te nemen. Deze theorieën kunnen een theoretische verklaring geven voor de motieven van het bestaansrecht. De idealistische visies op internationale samenwerking gaan bijvoorbeeld uit dat het internationale recht einde kan maken aan internationale conflicten. Deze idealistische visie uit zich in conflictbeheersing en de rol van internationale organisaties op de nationale politiek. Idealisme kan daarbij een verklaring zijn voor het toekennen van bestaansrecht aan zulke internationale organisaties. Ook theorieën nationalistische theorieën en politiek-strategische theorieën kunnen de motieven die geven zijn diepgaander theoretisch verklaren. Aanbevolen wordt om in eventueel toekomstig onderzoek de theoretische concepten aan te vullen met deze theorieën, zodat eventueel niet te verklaren motieven daadwerkelijk als pragmatisch aangemerkt zouden kunnen worden.

In de vraagstelling wordt naar de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement gevraagd. Betekenisgeving is daarmee een relatief lastig te omschrijven begrip. Wat valt onder betekenis geven en wat houdt het in? Dit heeft voor de nodige moeilijkheden bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten gezorgd. Uiteindelijk is daarom gekozen om argumenten en motieven voor of tegen het bestaansrecht van dit parlement onder betekenisgeving te verstaan. Een mogelijk discussiepunt is of het niet verstandiger was geweest om betekenisgeving te vervangen voor steun aan het parlement. Dit geeft duidelijkheid en structuur bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten. Daarmee is een dringende aanbeveling voor eventueel vervolgonderzoek om een keuze te maken tussen ofwel een concrete operationalisatie van betekenisgeving, of te kiezen voor het heldere en concrete begrip betekenisgeving.

Misschien wel de grootste tekortkoming van dit onderzoek is dat het zich allen heeft gefocust op Nederlandse politieke partijen. Daarmee is het lastig om conclusies te verbinden of het Benelux-parlement pur sang bestaansrecht heeft. Immers, niet onderzocht is hoe de Belgische en de Luxemburgse politiek naar het bestaansrecht van het Benelux-parlement aankijken. Het is voor de vaststelling of het Benelux-parlement anno 2010 nog bestaansrecht heeft noodzakelijk dat ook deze landen meegenomen worden. Of het Benelux-parlement bestaansrecht heeft is nu vastgesteld vanuit de Nederlandse politiek. Dit uit zich in een aanbeveling om in een vervolgonderzoek ook de Belgische en Luxemburgse politieke mee te nemen. Aan de ene kant relativeert kan dit de conclusies in een breder perspectief zetten en relativeren omdat de empirische data groter is waardoor meer controlemogelijkheden zijn. Aan de andere kant kan hiermee vastgesteld worden of het Benelux-

parlement bestaansrecht heeft. Tot slot is het mogelijk op dan meer algemeen geldende conclusies te trekken over hoe politieke partijen uit soortgelijke landen als de Lage Landen betekenis aan bestaansrecht van internationale organisaties geven.

Wat betreft de validiteit en de betrouwbaarheid van dit onderzoek zijn een aantal opmerkingen te plaatsen. De validiteit van het onderzoek is in principe aangetoond omdat de relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan bestaansrecht onderzocht is. Deze relatie is (gedeeltelijk) verworpen, wat in principe een geldig antwoord is op de vraagstelling. Echter, door de relatief grote groep motieven die door politieke partijen aan de betekenisgeving van het bestaansrecht van het Benelux-parlement gegeven worden, is een kanttekening te zetten bij de theorie en inrichting van het onderzoek. Zoals bovenstaand reeds verwoord, is een tekortkoming dat bepaalde verklarende theorieën over internationale relaties en samenwerking niet zijn meegenomen. Deze theorieën zouden achteraf gezien de niet-ideologische motieven die aan het bestaansrecht gegeven worden, op een meer valide wijze kunnen verklaren. De betrouwbaarheid van het onderzoek is tot slot in het geding omdat de onderzoekspopulatie relatief marginaal is. De uitkomsten zijn hiermee niet geheel te generaliseren, zoals in paragraaf 6.1.1 beargumenteerd is.

De keuze voor het casestudy onderzoek en de inrichting hiervan hebben tot slot een aantal praktische consequenties met zich mee gebracht. Vanwege de beperkte tijd en mankracht is slechts één case diepgaand onderzocht en geen tweede case als controlecase te laten fungeren. Het is gevolg is dat de uitkomsten niet algemeen geldend zouden kunnen zijn voor het onderzoeksveld. In dit onderzoek is dit geprobeerd te ondervangen door het Benelux-parlement als unieke casus in te richten. Bij eventueel vervolgonderzoek wordt aangeraden meerdere cases met elkaar te vergelijken omdat uitkomsten op deze wijze (dubbel) gecontroleerd worden. De respondenten bleken door verkiezingen, tijdsdruk en andere aangelegenheden relatief lastig te benaderen, wat heeft geresulteerd in een beperking van de onderzoekseenheden. Deze beperking is opgevangen door documentanalyse als onderzoekstechniek toe te voegen.

6.2.3 Ter afsluiting

Dit onderzoek heeft inzicht gegeven in de relatie tussen partijideologie en betekenisgeving aan het bestaansrecht van internationale organisaties en daarnaast aangetoond dat het Benelux-parlement volgens de Nederlandse politiek bestaansrecht heeft. De conclusies laten zien dat partijideologie niet langer bepalend is in de betekenisgeving aan het bestaansrecht van het Benelux-parlement. Niet-ideologische motieven spelen hier een bepalende rol in. De discussies geven tot slot aan waar inhoudelijke en methodologische kanttekeningen in dit onderzoek te plaatsen zijn en op welke wijze deze in het aangeraden vervolgonderzoek naar de Betekenisgeving van de Belgische en de Luxemburgse politiek ondervangen zouden kunnen worden.

Literatuurlijst

Boeken

- Bloemen, E.S.A. (1992), *'Het Benelux effect, België, Nederland, Luxemburg en de Europese integratie'*, Amsterdam: NEHA
- Boekema, F., Atzema, O., Wever, F., Smidt, M., (1994), 'De Nederlandse Industrie: ontwikkeling, spreiding en uitdaging', Assen: Van Gorcum, in: Dekkers, A. (2004), *'De Benelux als voorbeeld'*, Master Scriptie, Erasmus Universiteit Rotterdam, vakgroep Bestuurskunde
- Cini, M. (2003), *'European Union Politics'*, Oxford: Oxford University Press
- Esch, J.C.P.A. van (1982), 'Internationale economische betrekkingen in hoofdlijnen', Leiden: European Yearbook, in: Hanekamp, Chr. (1987), *'Benelux Economische Unie: de onbekende Europes integratie'*, Proefschrift aan het Europa Instituut Universiteit Utrecht
- Evans, G. & Newnham, J. (1990), *'The dictionary of world politics. A reference guide to concept, ideas and institutions,'* New York: Harvester Wheatsheaf
- Gallagher, M., Laver, M., Mair, P. (2006) *'Modern Europe: Institutions, Parties and Governments'*, New York: McGraw-Hill
- George, A.L., Bennet, A., (2005), *'Case study and theory development in the social sciences'*, Boston: MIT Press
- Gilpin, R., (1987), *'The Political Economy of International Relations'*, Princeton: Princeton University Press
- Hart, H. 't, Boeije, H., Hox, J. (red.) (2005), *'Onderzoeksmethoden'*, Amsterdam: Boom
- Howitt, D., Cramer, D., (2004), *'Statistiek in de sociale wetenschappen'*, Amsterdam: Pearson Education
- Israel, J.I. (1995), 'The Dutch Republic, Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806', New York: Oxford University Press in: Janssen, I.G.C. (2006), *'Benelux: Closer Cooperation within the European Union?'*, Maastricht: Shaker Publishing
- Jackson, R. & Sørensen, G. (2003), *'Introduction to International Relations. Theories and approaches'*, Oxford: Oxford University Press
- Janssen, I.G.C. (2006), *'Benelux: Closer Cooperation within the European Union?'*, Maastricht: Shaker Publishing
- Kartiganer, D.M., Abadie, A.J., (1995), *'Faulkner and Ideology'*, New Orleans: University Press of Mississippi
- Keohane, R.O. (1984), *'After Hegemony'*, Princeton: Princeton University Press
- Lijphart, A. (2008), *'Verzuiling, pacificatie en kenteringen in de Nederlandse politiek'*, Amsterdam: University Press
- Maede, J.E., Liesner, H.H., Wells, S.J. (1964), *'Case Studies in European Economic Union. The Mechanics of integration'*, Oxford: Oxford University Press
- Morgenthau, S.M., Hans, J. (1965) 'Power Politics', London: Phoenix Books, in: Jackson, R. & Sørensen, G. (2003), *'Introduction to International Relations. Theories and approaches'*, Oxford: Oxford University Press
- Niebuhr, R., (2001), *'The Nature and Destiny of Man: a Christian Interpretation'*, Westminster: John Knox Press

- Nugent, N. (2003), 'The Government and Politics of the European Union', Hampshire: Palgrave MacMillan, in: Janssen, I.G.C. (2006), '*Benelux: Closer Cooperation within the European Union?*', Maastricht: Shaker Publishing
- Oberesch, D. (1983), 'Die Wirtschaftliche Integration der Benelux-Staaten', Göttingen, in: Hanekamp, Chr. (1987), '*Benelux Economische Unie: de onbekende Europes integratie*', Proefschrift aan het Europa Instituut Universiteit Utrecht
- Popper, K.R., (1968) 'The Logic of Scientific Discovery', New York: Harper & Row, in: Janssen, I.G.C. (2006), '*Benelux: Closer Cooperation within the European Union?*', Maastricht: Shaker Publishing
- Schermers en Audretsch (1994), 'De instellingen van de Benelux', in: *Benelux in de kijker, 50 jaar samenwerking*, Tielt, gedenkboek uitgegeven door de Benelux Economische Unie
- Schermers, H.G. & Blokker, N.M. (1995), 'International institutional law (3rd ed.)', Den Haag: Kluwer Law International, in: Dekkers, A. (2004), '*De Benelux als voorbeeld*', Erasmus Universiteit Rotterdam, vakgroep Bestuurskunde
- Tromm, J.J.M. (1993), '*Europese integratie in hoofdlijnen*', Utrecht: Lemma
- Thiel, S. van, (2007), '*Bestuurskundig onderzoek. Een methodische inleiding*', Bussum: Coutinho
- Vleuten, A. van der, (2009), '*De bestuurlijke kaart van de Europese Unie*', Bussum: Coutinho
- Weil, G.L. (1970), '*The Benelux nations: the politics of small-country democracies*', New York: Holt, Reinhardt and Winston
- Weisglas, M. (1949), '*Van Nabuurstaten tot Uniepartners*', Amsterdam: eigen beheer
- Wijnen, P., (2000), '*Ideologische oriëntaties en stemgedrag*', in: Politieke veranderingen in Nederland 1971-1998: kiezers en de smalle marges van de politiek. SDU Uitgevers, Den Haag, pp. 139-152
- Yin, R.K., (2009), '*Case Study Research. Design and Methods*', London: Sage Publishers

Artikelen

- Barnett, M.N., Finnemore, M. (1999), '*The Politics, Power and Pathologies of International Organizations*', in: International Organization, jaargang 53, nr. 4, Autumn 1999, pp. 701-732
- Blom, J.C.H., (1994), '*Van brede visie tot smalle marge. Acht prominente socialisten over de SDAP en de PvdA*', in: Tijdschrift voor Geschiedenis, vol. 95, nr. 3, 1982, pp. 452-453
- Charlier, Th., Velde, K. van de (2005), '*Interview met Jean Graff, ambassadeur van Luxemburg in Nederland*', in: Benelux Newsletter, 2005-no-4, p. 9
- Donker, B. & Straaten, F. van (2004), '*Benelux blijft hangen in babbelstadium*', in: NRC Handelsblad, 2 oktober 2004, p. 2
- Grieco, J. M. (1988) '*Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism*' in: International Organization, jaargang 42, nr. 3, Summer 1988, pp. 485-507
- Hoogenboezem, J. (2005), '*Nederlanders in de Benelux*', in: Internationale Spectator, april 2005, pp. 262 – 267

- Keohane, R. O., Katzenstein, P.J., Krasner, S.D., (1998), '*International Organization and the study of World Politics*', in: *International Organization*, jaargang 52, nr. 4, Autumn 1998, pp. 645-685
- Lansloot, T. (2005), '*Benelux: nog een meerwaarde voor Vlaanderen?*', in: *Internationale Spectator*, mei 2005, pp. 259 -262
- Kloor, R. van der (2009), '*SP en PVV boycotten zinloos Benelux-parlement*', artikel op <http://www.elsevier.nl>, publicatie: 28 oktober 2009
- Mearsheimer, J.J., (1995), '*A Realist Reply*', in: *International Security*, jaargang 20, nr. 1, pp. 82-93
- Nye, J.S. (1988) '*Neorealism and neoliberalism*' in: *World Politics*, jaargang 40, nr. 2, 1988, pp. 155-175
- Peremans, P. (2009), '*Benelux-parlement: tastbaar resultaat in Benelux- parlement*', persmededeling op <http://www.politics.be>, publicatie: 13 december 2009
- Venema, E. (2009), '*Benelux, een hopeloze praatclub*', artikel op <http://www.dedagelijksestandaard.nl>, publicatie: 29 oktober 2009
- Voerman, G., (1994), '*PvdA hoeft SP-succes niet gelaten te accepteren*', in: *Lokaal bestuur*, jaargang 18, nr. 6, 1994, pp. 4-7

Oraties, proefschriften, papers en scripties

- Boogers, dr. M.J.G.J.A. en prof. dr. P.W. Tops (2002), '*Waterschapsverkiezingen: over democratie en het bestaansrecht van waterschappen*', *Katholieke Universiteit Brabant*, oratie: 1-7
- Cliteur, P.B., (2007), '*Conservatisme*', Rede aan de Universiteit van Utrecht
- Dekkers, A. (2004), '*De Benelux als voorbeeld*', Master Scriptie, Erasmus Universiteit Rotterdam, vakgroep Bestuurskunde
- Everaart H., Peet. A, (2006), '*Kwalitatief en kwantitatief onderzoek*', publicatie Hogeschool Utrecht
- Feis, L., (2009), '*China's mensenrechtendiplomatie in historisch perspectief*,' Master Scriptie, Universiteit Utrecht, Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief
- Hanekamp, Chr. (1987), '*Benelux Economische Unie: de onbekende Europes integratie*', Proefschrift aan het Europa Instituut Universiteit Utrecht
- Hitzberger, M. (2007), '*Benelux Cooperation now and beyond 2010. How tuning can bring the Benelux truck back on the road*', Bachelor Scriptie, The Hague University, European Studies
- Krufft, E. (2006), '*Het bestaansrecht van de Benelux Economische Unie*', Doctoraalscriptie, Universiteit Utrecht, Geschiedenis
- Steffensen, S.G. (1976), '*Onderzoeksschema: van SDAP tot PvdA*', Rijksuniversiteit Groningen: Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen
- Wouters, J., Vidal, M. (2008), '*Towards a Rebirth of Benelux?*', working paper, Katholieke Universiteit Leuven, Global Governance Studies

Verdragen

- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank (<http://www.minbuza.nl/verdragenbank>), Verdrag nr. 008358, 'Overeenkomst nopens de instelling van een Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad'
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank (<http://www.minbuza.nl/verdragenbank>), Verdrag nr. 008602, 'Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie'
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank (<http://www.minbuza.nl/verdragenbank>), Verdrag nr. 006543, 'Nederlands-Belgisch-Luxemburgse Monetaire Overeenkomst'
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank (<http://www.minbuza.nl/verdragenbank>), Verdrag nr. 006571, 'Nederlands-Belgische-Luxemburgse Douane Overeenkomst'
- Europese Unie, Verdragenbank (<http://eur-lex.europa.eu>), PB C 321E van 29.12.2006, blz. 229–232

Kamerstukken (Eerste en Tweede Kamer der Staten Generaal)

- Eerste Kamer, *'Goedkeuring van het op 17 juni 2008 te 's Gravenhage tot stand gekomen Verdrag tot herziening van het op 3 februari 1958 gesloten Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (Trb. 2008, 135)'*, vergaderjaar 2009-2010, dossiernummer 31585, de volgende stukken:
 - EK, 2009-2010, nr. 31585-A: *'Gewijzigd voorstel van wet'*
 - EK, 2009-2010, nr. 31585-B: *'Verslag commissie BZK Eerste Kamer'*
 - EK, 2009-2010, nr. 31585-C: *'Memorie van antwoord minister Verhagen'*
 - EK, 2009-2010, EK verg. nr. 17, pp. 718-727: *'Plenaire behandeling wettekst'*
- Tweede Kamer, *'Goedkeuring van het op 17 juni 2008 te 's Gravenhage tot stand gekomen Verdrag tot herziening van het op 3 februari 1958 gesloten Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (Trb. 2008, 135)'*, vergaderjaren 2007-2008, 2008-2009 & 2009-2010, dossiernummer 31585, de volgende stukken:
 - TK, 2007-2008, stuk nr. 31558 – 2: *'Voorstel van wet'*
 - TK, 2007-2008, stuk nr. 31558 – 3: *'Memorie van toelichting wetsvoorstel'*
 - TK, 2008-2009, stuk nr. 31585 – 4: *'Verslag commissie BuZa Tweede Kamer'*
 - TK, 2009-2010, stuk nr. 31585 – 6: *'Amendement Schinkelshoek'*
 - TK, 2009-2010, stuk nr. 31585 – 7: *'Motie Van Bommel'*
 - TK, 2009-2010, stuk nr. 31585 – 8: *'Motie Ten Broeke'*
 - TK, 2009-2010, stuk nr. 31585 – 9: *'Aangepaste Motie Ten Broeke'*
 - TK, 2009-2010, stuk nr. 31585 – 10: *'Brief minister Verhagen'*
 - TK, 2009-2010, TK verg. nr. 18, pp. 1343-1366: *'Plenaire behandeling wettekst'*

Documenten ten behoeve van de documentanalyse

- Auteurs onbekend, (2008), *'Beginselverklaring VVD'*, via Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen aan de Rijksuniversiteit Groningen
- Auteurs onbekend, (2008), *'De burger en Europa. Een christendemocratische visie op de waardengemeenschap EU'*, uitgave van het Wetenschappelijk Bureau van het CDA
- Auteurs onbekend, (1989), *'Handvest 2000. Een partij voor mensen. Socialistiese Partij'*, via Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen aan de Rijksuniversiteit Groningen
- Bommel, H. van, Koster, K., Kox, T., (2009), *'Brandhaard aarde. Internationale machtsorde of internationale rechtsorde?'*, Den Haag: Socialistische Partij
- Bos, W., Koole, R., (red) (2005), *'Beginselmanifest Partij van de Arbeid'*, via Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen aan de Rijksuniversiteit Groningen
- Irrgang, E., Camara, R., (2007), *'Een betere wereld begint nu!'*, Den Haag: Socialistische Partij
- Steenkamp, prof. dr. P.A.J.M., drs. Deetman, W.J., Gennip, mr. J.J.A.M. van, (2006), *'Program van uitgangspunten CDA'*, via Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen aan de Rijksuniversiteit Groningen

Overig

- Griffie Benelux Economische Unie, (2009) *'Notulen plenaire vergadering Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, gehouden op 11/12/2009'*, Benelux Economische Unie
- Nederlandse Staten Generaal (<http://www.parlement.com>)
- Website Benelux-parlement (<http://www.ben-parl.org>)
- Website Eerste Kamer der Staten Generaal, specifieke subsite 'Afvaardiging naar Interparlementaire Adviserende Beneluxraad' (<http://www.eerstekamer.nl/>)

Bijlage 1: Operationalisatie theorie

Onderstaande de verdere operationalisatie van de in hoofdstuk twee gestelde verwachtingen naar aanleiding van de theorie. De drie stromingen, liberalisme, realisme en marxisme zijn uitgesplitst naar concrete en specifieke begrippen. De empirische data kunnen aan de hand van deze begrippen gecodeerd en geanalyseerd worden.

<p>Liberalisme (internationale organisaties hebben bestaansrecht want...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Economische voordelig</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Financieel voordeel</i> Stijging BBP / Minder lasten / Stijging nationale economie ▪ <i>Douane samenwerking</i> Grensoverschrijdende aanpak problemen, versterken grenseconomie ▪ <i>Benelux Economische Unie</i> Voordelen eigen economische vooruitgang door expansief beleid en inspelen op globalisering ○ <u>Tegenwicht bieden aan grotere landen / economieën</u> ○ <u>Efficiency voordeel: groter geheel/verband beleid maken</u> ○ <u>Nastreven gezamenlijke belangen</u> ○ <u>Efficiënt en effectief werken (kosten/baten)</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Efficiënt</i> Samenwerking door beleid af te stemmen op elkaar waardoor problemen in een groter verband opgelost kunnen worden ▪ <i>Effectief</i> Aanpakken gezamenlijke doelen / samenwerking
<p>Realisme (internationale organisaties hebben bestaansrecht want...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Conflictbeheersing: voorkomen van conflicten</u> ○ <u>Geen internationale wereldorde</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Staten weigeren eigen belang op te geven</i> ▪ <i>Protectionistisch naar eigen land en macht</i> ▪ <i>Alleen intergouvernementele organisatievorm: soevereiniteit en autonomie zijn belangrijk</i> ○ <u>Samenwerking als dit machtsvoordeel oplevert</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Harde machtspolitiek</i> ○ <u>Systeem van checks en balances: samenwerking om te voorkomen dat anderen machtig worden</u> ○ <u>Statelijk eigenbelang: door internationale samenwerking kan de herkenbaarheid van soevereine staten onder druk komen te staan</u>
<p>Socialisme/marxisme (internationale organisaties hebben bestaansrecht want...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Komen niet voor, want één internationale gemeenschap</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Gelijkheid tussen staten centraal</i> ▪ <i>Doorbreken klassenmaatschappij</i> ○ <u>Zij bestaan zolang kapitalisme toestaat</u> ○ <u>Internationale organisaties streven naar gelijke verdeling arbeid en kapitaal</u> ○ <u>Zolang ze economische doelen hebben (zie liberalisme) hebben ze geen bestaansrecht, want dat leidt tot strijd</u> ○ <u>Vreedzame co-existentiepolitiek</u>

Bijlage 2: Codeboom interviews

Liberaal bestaansrecht

- Progressief
- Globalisering
 - Megapool-ontwikkeling
 - Vervaging grenzen
- Democratisch gehalte
- Kosten en baten analyse
- Gemeenschappelijk belang
- Efficiënte samenwerking (beleidscoördinatie)
- Effectieve samenwerking (gezamenlijke doelen)
- Economisch voordelig
 - Tegenwicht economische mogelijkheden
 - Interne markt
 - Economische regio
 - Douanesamenwerking

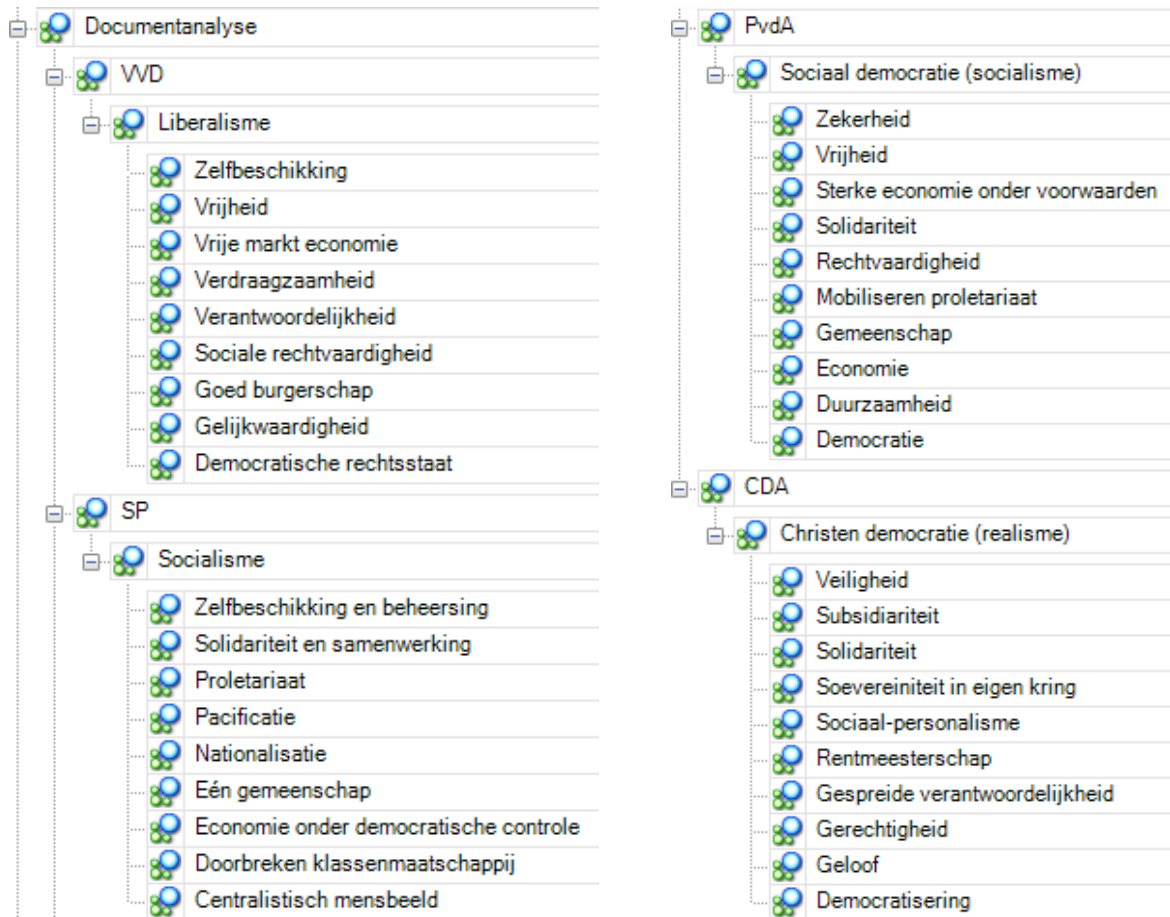
Realistisch bestaansrecht.

- Protectionistisch
 - Statelijk eigenbelang (macht en soevereiniteit)
- Intergouvernementeel
- Conservatief
- Checks and balances
 - Stabiliteit
 - Harde machtspolitiek
 - Conflictbeheersing
- Relationeel

Marxistisch bestaansrecht

- Werkelijke effectiviteit en efficiëntie
- Nationalistische oriëntatie
- Internationale concurrentie (neg.)
- Eén gemeenschap
- Centralistisch mensbeeld
- Klassenmaatschappij

Bijlage 3: Codeboom documentanalyse

Bijlage 4: Coderingstabel empirische data

Om privacyredenen zijn de onderzoeksresultaten uit de interviews geanonimiseerd. Daartoe zijn deze genummerd van één tot vier zodat de naam van de geïnterviewde niet gebruikt wordt. Elk nummer is gekoppeld aan de politieke partij namens welke de geïnterviewde lid is van één der Kamers van de Staten Generaal. Onderstaande tabel geeft deze codering weer. Naast de codering van de interviews geeft de tabel aan op welke wijze naar de gebruikte documenten bij de resultaatbehandeling verwezen wordt.

Bron	Codering	Verwijzing in rapport
Interview Socialistische Partij	090310SP	Interview 1
Interview Partij van de Arbeid	100310PVDA	Interview 2
Interview Christen Democratisch Appèl	110310CDA	Interview 3
Interview Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	160310VVD	Interview 4
Verslag Commissie BZK Tweede Kamer over Herzieningsvoorstel Benelux-verdrag	TK, 31585 - 4	TK, 31585 - 4
Verslag Commissie BZK Eerste Kamer over Herzieningsvoorstel Benelux-verdrag	EK, 31585 - B	EK, 31585 - B
Debat Tweede Kamer over Herzieningsvoorstel Benelux-verdrag	TK verg. nr. 18, p. 1343 - 1366	TK-18, SP TK-18, PvdA TK-18, CDA TK-18, VVD
Debat Eerste Kamer over Herzieningsvoorstel Benelux-verdrag	EK verg. nr. 17, p. 718 – 727	EK-17, SP EK-17, PvdA EK-17, CDA EK-17, VVD
Handvest Socialistische Partij	-	Handvest SP
Beginselmanifest Partij van de Arbeid	-	Beginselmanifest PvdA
Beginselverklaring Christen Democratisch Appèl	-	Beginselverklaring CDA
Beginselverklaring Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	-	Beginselverklaring VVD
Rapport SP: Brandhaard Aarde	-	Rapport Brandhaard Aarde
Rapport SP: Een betere wereld begint nu!	-	Rapport Betere Wereld